

YAYINEVLERİ VE YAYINCILIK ÜZERİNE SOHBETLER
Hece, İnkılâb, Pınar, Ötüken, Kebikeç Yayınları
ve Enderun Kitabevi

Haziran 2007 - Kasım 2008

Sunum Yapanlar

İbrahim Çelik
Hasan Güneş
Cevat Özkaya
Ahmet İyioldu
Kudret Emiroğlu
İsmail Özdoğan

Hazırlayan

Serhat Aslaner

Redaksiyon

Mehmet Erken

BİLİM VE SANAT VAKFI

Türkiye Araştırmalar Merkezi 13

NOTLAR 25

Yayınevleri ve Yayıncılık Üzerine Sohbetler

Eylül 2012

Baskı Cilt Elma Basım

Halkalı Cad. No. 164 B-4 Blok

Sefaköy-İstanbul

Sertifika No.: 12027

Tel: [212] 697 30 30

Vefa Cad. No. 41 34134 Vefa İstanbul

Tel 0212. 528 22 22 pbx

Faks 0212. 513 32 20

e-mail bilgi@bisav.org.tr

www.bisav.org.tr

Türkiye Araştırmaları Merkezi

e-mail tam@bisav.org.tr

Sunuş

Bilim ve Sanat Vakfı Türkiye Araştırmaları Merkezi'nin TAM Sohbet program çatısı altında düzenlediği dizi toplantılardan bir tanesini de, ilerleyen sayfalarda metinleri yer alan; konuk yayınevlerin serüvenleri ve yayın politikaları merkezli olmak üzere, yayıncılık tarihimiz ve sektörün temel problemlerine dair tartışmaların da yapıldığı Ya-yınevi Sohbetleri teşkil etti. Bu toplantı dizisini oluştururken öncelikli amacımız; ilgili yayınevinin hangi saiklerle kurulduğu, basmayı tercih ettiği kitaplara hangi beklentileri yükledikleri, sektördeki yeri, karşılaştığı siyasi/ekonomik vd. problemlerin neler olduğu, geleceğe dair beklenti ve kaygıları ve bu arada dergi yayıncılığı gibi hususlara dair önemli tutamak noktalarına sahip olmaktı. Zira bu sayede sadece yayıncılığın yakın tarihini değil, bununla beraber, çağdaş Türk düşüncesinin 70'li yıllardan itibaren aldığı seyrin, milliyetçi muhafazakâr çevrelerin bu seyir içindeki yeri ve dönüşümünü görme fırsatı da elde etmiş olacaktık.

Program dizimizde altı yayınevi temsilcisi ile sohbetler düzenledik. Bunlardan ilkinde Hece Yayınları ve Hece Dergisi'ni temsilen ve onları merkeze alarak İbrahim Çelik ile yerli bir edebî duruşun imkânları ve gelenek-edebiyat ilişkisi, edebiyatta evrensellik iddiası üzerine yoğunlaşan bir çerçevede Hece'yi ve Türk yayıncılığını ele aldık. Programımızın bir sonraki ayağında ise İnkılâb Yayınları'ndan Hasan Güneş ile İslamî hassasiyet sahibi bir yayınevi olarak İnkılâb'ın ortaya çıkışı, ideolojik kaygıları ve 1980 öncesi siyasi atmosferi içerisinde yayıncılığın taşıdığı misyon ve fonksiyonları üzerine, Türkiye'nin geçirdiği siyasi/sosyal dönüşümün yayınevi politikaları üzerindeki etkileri üzerine bir sohbet gerçekleştirdik. Hâkeza Pınar Yayınları'ndan Cevat Özkaya ile yaptığımız program da gerek İslamî aktivist hareketler ve gerekse İslamî yayıncılık tarihi açısından önemli bilgileri içeren bir muhteva arzetti. Bu sohbette; bir yandan Pınar'ın ideolojik ve dinî referansları ve seyri, bir yandan da ülkücü-islamcı kutuplaşmasının dönüm noktaları, öğrenci hareketlerinin bu düzlemdeki yerine dair önemli detay ve anekdotları bulabilirsiniz. Milliyetçi-muhafazakar kesimin en eski yayın-

evlerinden birisi olan Ötüken Neşriyat'ın ortaya çıkış süreci, yayın politikası, sektörün gidişatı ve temel problemleri, siyasal skalanın sağ cenahında yer alan yayınevlerinin kitap dağıtım problemlerini çözmeye yönelik girişimler ve bu minvalde Anda Dağıtım'ın kuruluş ve kapanış süreçleri yayınevinin kurucularından Ahmet İyıldo'nun sunumunda tebarüz eden temel meseleler oldu. Bir sonraki programımızda Kudret Emiroğlu ile kısmen Kebikeç Yayınları ve ağırlıklı olarak Kebikeç Dergisi'ni ve Türkiye'de yayıncılığın ve okurluğun temel meseleleri, sermaye ile ilişkileri, yeni yayıncılık biçimleri üzerine önemli tesbitler içeren bir sohbet gerçekleştirdik. Dizinin son ayağında ise Dizinin son ayağında ise sahaf ve Enderun Kitabevi sahibi İsmail Özdoğan* ile Enderun Kitabevi'nin kuruluş süreci, müdavimleri, sahaflık ve yayıncılığın dünü ve bugününe dair zevkli bir sohbet gerçekleştirdik.

İlerleyen sayfalarda yer alan metinler, yukarıda da işaret ettiğimiz üzere, yayıncılığımızın yakın tarihi, sektörleşmemesinin arkasında yatan sosyal/siyasi faktörleri, etkilerini, siyasal kutuplaşmaları ve ideolojik kaygıların yayın dünyasına etkileri, kitap hikâyelerine dair önemli veriler içermektedir. Bu haliyle, henüz yeterince ele alınmamış bir mevzu olarak okur-yazarlık tarihimizin önemli bir boyutuna dair kaynaklık edebilirse elinizdeki kitapçık yerini bulmuş olacaktır. Yeni *Notlar*'da görüşmek dileği ile...

* Elinizdeki *Notlar*'ı baskıya göndereceğimiz esnada sahaf İsmail Özdoğan ağabeyin bir süredir muzdarib olduğu hastalıktan kurtulamayarak Sahibu'l-Kitab'a vasil olduğu haberini aldık (5.9.2012). Hiçbir zaman eksik olmayan ekabir ve ulemadan misafir ve müdavimleri ile bir neslin yetişmesinde büyük payı olan suretâ küçük dükkanın banilerinden İsmail bey 6.9.2012 tarihinde Üsküdar Şakir'in Camii'nde öğlen namazını müteakiben kılınan cenaze namazının ardından Sahra-yı Cedit kabristanına defnedildi. Kendisine bir kez daha rahmet diliyoruz.

Hece Yayınları ve Dergisi

İBRAHİM ÇELİK

Hece Dergisi Yazı İşleri Müdürü

Arkadaşlar hepimiz hoş geldiniz. TAM Sohbet programlarına çeşitli yayınevlerini, yayınevlerinin kendi serüvenlerini ve yayın politikalarını dinleyeceğimiz yeni bir dizi ile devam ediyoruz. Bu çerçevede dinlemek istediğimiz yayınevlerinden ilki Hece Yayınları. Bizim için de önemli olduğu için bu diziye onunla başlamayı arzu ettik. Sağolsunlar İbrahim Çelik beyefendi bizi kırmadılar geldiler. Kendileri bize yayınevinin serüveniyle birlikte derginin ortaya çıkış sürecini, yayın politikasını ve okuyuculardan beklentilerini anlatacaklar. Buyurun efendim.

Önce usule ilişkin, kendi şahsımla ilgili usule ilişkin birkaç cümle söyleyeyim. Biz hâl-i hazırda edebiyat kuşağından önceki kuşak olarak, özellikle geldiğim gelenek itibarıyla söylüyorum bunu, edebiyatı medyayla pek barışık yürütemeyiz. O nedenle buradaki konuşmam da medyatik olmayacak. Daha çok bir sohbet havasında olsun istiyorum. Ben sizin sözünü ettiğiniz çerçeve içerisinde Hece ve kendimle ilgili olarak istediklerinizi anlattıktan sonra karşılıklı sohbet halinde Hece'yi ya da Türk edebiyatını konuşalım isterim. Benim adım İbrahim Çelik, müstearım Hüseyin Su. *Hece*'de jenerikte her iki adım da görünür ama Hüseyin Su adıyla yazarım. İbrahim Çelik adıyla hiç yazı yazmadık. 1952 doğumluyum. Profesyonel anlamda edebiyatla ilişkim, Nuri Pakdil ve 1972 yılında çıkardığı *Edebiyat Dergisi* ile başladı. Benim edebiyat serüvenim bir yazar olarak başlamaktan ziyade *Edebiyat Dergisi*'nin ve Nuri Pakdil'in, Türkiye'nin toplumsal inanç, kültür, tarih yapısına ilişkin paradigmasına sözcü-

ğün tam anlamıyla intisap etmekle başladı. Bu elbette edebiyatı da içeriyordu. 1972’de Nuri Pakdil ve *Edebiyat Dergisi* ile tanıştıktan sonra 1980 yılına kadar hiç yazı yazmadım. Hatta yazmayı da düşünmedim. Sadece *Edebiyat Dergisi*’nin manifestosuna bağlılığımı oradaydım. Sonra Nuri beyin ısrarlarıyla 1980 yılından itibaren yazmaya başladım. Ve okumalarım, birikimlerim doğrultusunda da gördüm ki ürün vermek istediğim tür öyküymüş. Öyle tezahür etti daha doğrusu ve hasbelkader öykü yazmaya başladık. Bu arada hemen şunu da izninizle her hangi bir riyaaya meydan vermemek koşuluyla belirtiyim ki, ben yazıyı hâl-i hazırda edebiyat yaklaşımları ve değerleri açısından ele almadım hiç. Okumadım da yazmadım da. *Edebiyat* ve *Diriliş* dergileriyle ilişkim o düzlemde olmadı. *Hece* de o düzlemde doğmadı, en azından benim için böyle oldu. 1972’den beri yazıyı ben müslümanın amellerinden birisi olarak telakki ettim. Bu ayrı bir mevzu tabi. *Edebiyat Dergisi* 1984’ün Aralık ayında kapandı. O güne kadar Nuri beyle dergide beraber olduk. Dergi kapandıktan sonra 1996’nın Haziranına kadar yine Nuri Pakdil ile düşünsel ve düşsel birlikteliğimiz devam etti. 1996’nın Haziran ayında da *Hece Dergisi* ya da daha doğrusu bir dergi çıkarma projesi başladı. Ve arkadaşlarla bir araya geldik. Altı aylık bir hazırlıktan sonra, bir dergiden çok; düşünce, kültür, sanat, edebiyat projesi etrafında bir şey oluştu. İkinci ayağı ise iki ya da üç aylık bir düşünce dergisi olmasıydı. Bir başka ayağı bir öykü dergisi olmasıydı. Belki de daha çok benim yazdığım tür olduğu için böyle olmuş, düşünülümüş olabilir. Böyle bir proje tasarımı o yıllarda altı aylık bir çalışma sonunda gerçekleşti ve 1997’nin Ocak ayında *Hece*, bir edebiyat dergisi olarak birinci sayısıyla yayın hayatına başladı. Ama biz kurumdan ziyade, *Diriliş*’te, *Edebiyat Dergisi*’nde gördüğümüz öğrendiğimiz son derece amatör bir çabayla başladık. Ve bu amatör çaba daha sonra 2003 yılında *Hece Öykü*’yü doğurdu. *Hece Öykü* de yirmi birinci sayısını yayınladı bu ay ve dördün-

cü yılını dolduruyor. Hece Yayınları, iki yüzüncü kitaba ulaştı bu günlerde. O da 1998 yılında, *Hece*'den bir yıl sonra doğmuştu.

Hece Kültür Evi; çok ağır aksak da olsa, bu çatı altındaki faaliyetler kadar programlı olmasa da edebiyat, düşünsel sorunlarımıza ilişkin sohbetlere ev sahipliği yapmaya devam ediyor. *Hece*'nin ve şahsımın edebiyat serüveni ana hatlarıyla bunlar. Edebiyattan ne beklediğimizi de kısmen söylediğimi düşünüyorum. Bunun dışında çok önemli, inandığım ilkelerden bir tanesi; hem şahsi yazı serüvenimde hem de *Edebiyat Dergisi*'nde, *Diriliş*'te gördüğümüz kadarıyla yazı ahlâkıdır. Ve biz *Hece*, *Hece Öykü* ve Hece yayınlarında da bu yazı ahlâkını, amel bağlamında korumaya, kollamaya çalıştık. Ana hatlarıyla söyleyeceklerim bunlar. Bu çerçevede konuşabiliriz.

Yazarlarınızdan beklentileriniz neler?

Yazarlarımızdan bir kısmı buradalar. Bizim yazarlardan beklentimiz ile edebiyattan beklentimiz birebir örtüşür. Yani edebiyattan ne bekliyorsak bir yazardan da onu bekliyoruz sonuç olarak. Çünkü bir şiir, bir öykü, bir roman, bir deneme, bir inceleme veya bir eleştiri gerek doğuş anında gerekse toplumsal planda karşılık olarak neye tekabül ediyorsa biz bunu bekliyoruz. Tabii burada bizim toplumsal olarak edebiyattan ne beklediğimiz problemleri bir şey. Müslüman camia olarak söz ediyorum özellikle. Biz edebiyattan, bir edebiyattan beklenmesi gerekeni beklemeyiz. Genel olarak söylüyorum bunu o nedenle biraz beklentilerle yapılan işler çelişir. Bunu bizden önceki insanlar da yaşadı. Biz de yaşıyoruz. Bu kısmen aşılabilir hâlâ bir sorun olarak sürüyor. Çünkü edebiyat bir dil olayıdır. Estetik bir olaydır. Adı üstünde sanatın kapsamı içindedir edebiyat. Bir vaazın ya da bir tefsirin, bir hadis kitabının yerine getirmesi gereken işlevi yerine getirmez. Bir şair, bir öykücü, bir romancı da bunlardan birisini yerine getirmez. Ama her ikisi de, yani bir müfessirle bir öykücü; bir şairle bir muhaddis bence aynı işlevi yerine getirir ama farklı farklı dillerle dile getirir. Burada çok önemli bir sorun yaşıyor Müslümanlar: Edebiyatın yaptığı Müslümanları kesmez. Kesmez ama yine de elimizi edebiyattan çekmeyiz. Halbuki her insan bir amel olarak tekrar yapacağı işi gereği gibi yapmalı. Edebiyatı edebiyat, şiirse şiir, öyküyse öykü, resimse resim, fotoğrafısa fotoğraf, vaizlikse vaizlik, tefsirse tefsir, her ne olursa olsun bunu gereği gibi yapmalı ve bırakmalı. Önemli olan burada niyetimizdir. Ve onu kendi amelimiz olarak gereği gibi yapıp ortaya koymamızdır. Bizim yazarlardan beklentimiz bu. Daha çok da zaten ortak bir paydada bir araya gelir. Özellikle edebiyat dergileri farklı görüşlerdeki yazarların sık sık bir araya geldiği bir şey değil. Gerçi *Hece* on bir yıllık serüveni içerisinde tümüyle başaramamış olsa da bunu biraz kırmaya çalıştı. Farklı insanların da farklı düşüncedeki Müslümanların da, hatta Müslüman

olmayanların da Türkçe başlığı altında yapılan edebiyat paydasında bir arada olması gerektiğini düşünüyoruz. Ve bunu başarmaya gayret ettik ama henüz tümüyle başarmış sayılmayız. Çünkü aşılmaz duvarlar var Türk edebiyatında, Türk düşünce hayatında ve hatta bunu biraz daha daraltalım Müslüman camia arasında da aşılmaz duvarlar var. Bunlar doğru şeyler değil tabii. Edebiyatta da doğru değil, diğer alanlarda da doğru değil. Sezai Karakoç Türkiye'nin en büyük ustalarından, en büyük şairlerinden birisidir. Hatta benim kanaatimce 1950 ile 2050 yılı arasında ki yüz yıllık şiir; Türk şiiri serüvenini kapatmış bir şairdir. Yani bu yüz yıllık serüven içerisinde, edebiyatımızın serüveni içerisinde şiir yazacak hemen her şair, Sezai Karakoç'un kapsama alanında yazar. Bu kadar büyük bir şair ama hem kendi camiamız içerisinde bir kısım dünyalar, hem de Türk edebiyatı içinde bir kısım camia, dergiler ve bazı dünyalar sağırdır. Bir insanı, bir şairi değerlendirirken onu şiiri ya da öyküsü üzerinden değerlendirmek yerine öncelikle siyasal görüşlerini tartışarak başlarız, sonra onun şairliğine geliriz. Siyasal görüşleri bizimle örtüşüyorsa büyük şairdir. Siyasal görüşleri bizimle örtüşmüyorsa küçük şair ya da küçük öykücüdür. Bizim yanımızdaki küçük şairden daha küçük görürüz onu. Yanımızdaki küçük şair ya da küçük romancıyı büyük görürüz siyasal olarak da örtüştüğümüz için, ama karşıda ki büyüğü görmeyiz. *Hece Dergisi* bunlara dikkat etmeye, bunu ortadan kaldırmaya çalıştı özellikle.

Hece Dergisi'nin, çoğu arkadaşlarımız sanırım biliyorlardır, bu on bir sene içerisinde yayımladığı on dört tane özel sayı var. Bu özel sayılardan yedi tanesi Türk edebiyatı ile ilgili özel sorunlara ve türlere ayrıldı yedi tanesi de köşe taşı isimlere ayrıldı. Türlelere ayrılanlar; *Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*, *Türk Romanı Özel Sayısı*, *Türk Şiiri Özel Sayısı*, *Mektup Özel Sayısı*, *Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, *Eleştiri Özel Sayısı* ve bir de tematik bir sorun olarak algıladığımız bir konuyu; hayat, edebiyat, siyaset üçgeni arasında ki geçişli durumları irdelemeye

çalışan bir özel sayı yaptık: *Hayat Edebiyat Siyaset Özel Sayısı*. Bu sayılarda Türk edebiyatının birikim olarak, genel olarak edebiyatımızın hemen hemen iki bin yıllık serüvenini bütün sorunlarıyla, özellikleriyle, eksiklikleriyle ele almaya ve hatta sonuna bir de kaynakça ekleyerek bunları vazgeçilmez kaynaklar haline getirmeye çalıştık. Çünkü bizce, hiç bir toplum tümüyle birikimine yaslanmadan özgün şeyler ortaya koyamaz. Biz İslam öncesi eski Türk şiirinin imkânlarını bilmeden, İslam sonrasını anlayamayız. Divan edebiyatının, halk edebiyatının, tasavvuf edebiyatının, Tanzimat, Servet-i Fünun, Cumhuriyet dönemiyle günümüze kadar tüm edebiyatın imkânlarını bilmeden ne yeni şiirler, ne de yeni öyküler yazabiliriz. Ben kendim de öykü yazdığım için özellikle öykü yazmaya teşebbüs eden arkadaşlara, genç arkadaşlara ilk verdiğim tavsiye "*Mevlid*"i okumadan öykü yazmaya teşebbüs etmeyin"dir. Çünkü *Mevlid*, radikalizmin okunmasının sakıncalı gördüğü *Mevlid*, Türk öykücülüğünün çok önemli köşe taşlarından birisidir. *Hazreti Ali Cenklere*, Türk öykücülüğünün köşe taşlarından birisidir. *Hayber Kalesi'nin Fethi*, *Kesikbaş* hikayeleri ve diğer halk hikayeleri Türk öykücülüğünün köşe taşlarını teşkil ederler. Bunları özümsemeden bunlardaki dil, estetik, duyarlılık özelliklerini kavramadan ne şiirde ne öyküde ne romanda ne de başka alanlarda kendi kültür kodlarımızı yeniden yazabiliriz, bu mümkün değildir. Böyle bir perspektiften bakarak Türk edebiyatının tüm birikimini yedi özel sayıda bugüne taşımaya çalıştık. Diğer yedi özel sayıda da kronoloji gözetmeksiz *Necip Fazıl ve Büyük Doğu*, *Diriliş ve Sezai Karakoç*, *Hareket Dergisi ve Nurettin Topçu*, *Edebiyat Dergisi ve Nuri Pakdil*'i ele almaya çalıştık. Bunlara daha sonra Nazım Hikmet ve Ahmet Hamdi Tanpınar özel sayılarını ekledik ve en son da bu Haziran ayında *Cahit Zarifoğlu Özel Sayısını* yayınladık. Bunların hepsi de 1923 sonrası Türkiye'sine ait düşünce, kültür, sanat çabalarıdır. Boşu boşuna değil. Yani bir *Büyük Doğu* ve Necip Fazıl salt entelektüel sanatçı hazırlarıyla ortaya çıkmış bir çaba değil. *Diriliş* ve Sezai Karakoç da; Nuri Pakdil ve *Edebiyat Dergisi* de öyle değil. Örneğin *Diriliş*'in, Sezai Bey'in son derece kuşatıcı bir uygarlık tasarımıyla son derece derin bir İslam düşüncesi sanatçılığının yanında Nuri Pakdil'in son derece siyasal, son derece keskin hatta tüm Türkiye'deki radikal söylemi de kuşatıp aşan bir devrimci paradigması vardır. Bütün bunları topluca değerlendirmek gerekiyor. Ahmet Hamdi Tanpınar; temelde batıcılığı seçmesine rağmen, kendisini ve aynı zamanda düşüncesini önemli hale getiren, kopukluğu son derece eleştiren, Osmanlı ile Cumhuriyet arasındaki kültürel kopukluğu, tarih kopukluğunu, miras kopukluğunu hatta redd-i mirası eleştiren tutumudur ve bizim de bunu önemsememiz ve dikkate almamız gerekiyor. Aynı şekilde Nazım Hikmet'in neyle mücadele ettiğini bilmek gerekiyor. Bunları, bizim kültür, sanat, edebiyat, düşünce kodlarımız açısından vazgeçemeyeceğimiz ve üzerinde oturduğumuz hatta tırmandığımız merdivenin daha önceki basamakları olarak değerlendiriyoruz.

Hece Dergisi'nin bu özel sayılarını düşündüğümüzde hem edebiyat araştırmalarını hem de edebiyat ürünlerini bir arada tutmaya çalışan bir tutum görüyoruz. Yani bir taraftan şimdiye kadar üretilen şeyleri değerlendiriyor bir taraftan da edebi metinler yayınlıyorsunuz. Peki, edebiyat araştırmacılarının duruşunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Üslupları problemlı gibi genellikle. Ne dersiniz bu konuda?

Bu sadece edebiyat ürünü verenlerle, edebiyatı araştıranların daha doğrusu akademik camianın arasındaki bir sorun değil. Çok daha genel bir sorun. Bunu şöyle örnekleyelim daha somut olarak ve böylece kendimizi de konuşmuş olalım isterseniz. Müslüman bir şair dini derinlikten yoksundur, dini hassasiyetlerden yoksundur. Genel olarak söyleyemiyorum sadece bir olgu olarak işaret ediyorum buna. Müslüman bir akademisyen sanat-edebiyat dilinden ve estetiğinden yoksundur. Felsefeden yoksundur biri. Felsefeci edebiyat estetiğinden yoksundur. Halbuki bütünlük böyle sağlanamaz. Hatta daha da temelde ben şöyle bir şeye inanıyorum ve bunu çok önemsiyorum kendi adıma: Bir insan hayata, varoluşa yani hayatın tümünü algılamaya, ya bir yerden bakar ya birkaç yerden bakar: Dinden, felsefeden, edebiyat-sanattan. Ben bir müslümanın bu üçünden birden bakarak kavraması gerektiğini düşünüyorum. Hem dinden hem sanat-edebiyattan hem de düşünce-felsefeden. Hatta bunun içerisine siyaseti de katabiliriz. Siyasal bir bakışla da bakarak kavraması gerekir. Çünkü bizim inandığımız din, hayatı bir bütünlük içerisinde kavramayı gerektiriyor. Meseleye sizin sorunuz bağlamında dönecek olursak ne yazık ki akademik ortamlarda sanat doğmuyor. Hatta akademik ortamlar sanatı boğuyor. Diğer taraftan da sanat-edebiyat düzleminde de çalışma, düşünme ve yazma disiplini akademik düzlemdeki kadar başarılı değil. Birbirlerini tamamlamaları gereken bir durum var orada. Biz özel sayılarda bunu mümkün merteye aşmaya çalışıyoruz. Biz bir edebiyat dergisi olduğumuz için Türk romanının kuru bir dille değerlendirilmesi işimize gelmiyor. Daha doğrusu bizim için başarılı olmuş olmuyor. Yani akademik dile mümkün merteye, hatta müdahale ederek, dergide yer almasını istiyoruz. Eğer bu tür çalışmalar yoğunlaşırsa dergi bir edebiyat dergisi olmaktan çıkıyor. Bunun örneklerine çokça rastlayabiliriz. Ya kültür dergisi oluyor ya akademik bir dergi oluyor, edebiyat dergisi olmuyor. Halbuki bir edebiyat dergisi hem akademik disiplini içermeli hem kültür zenginliğini içermeli ama kendisinin dil ve estetik açıdan kuşatıcılığı her ikisini de kapsamalı. Bunu mümkün merteye başarmaya çalışıyoruz ama yenik düştüğümüz zamanlar da oluyor. Özel sayıların bazı yazılarında bunu görebilirsiniz.

Hüseyin Su'nun kendi yazı serüvenine gelelim. Sizin hikayenizi bilen birisi olarak çok yerli bir duruş sergilediğinizi biliyorum. Hikayelerinizi isimleri-

ni dahi kendimize ait, bizi vuran, bizden şeyler olarak seçiyorsunuz. Şimdi biraz evvel ki referanslardan anladık ki Hazreti Ali Cenklere'nden olsun Mevlid'den olsun bizim kendi kültür kodlarımızdan esinlendiniz, beslendiniz, faydalandınız. Fakat sizde hem İslamcı bakışta, hem de bizim İslamcı yazarlarımızda olmayan başka bir özellik var: Mesela bir kadın algısı var hikayelerinizde. Ben hep merak ederim bir erkek nasıl bir kadını bu kadar iyi yazabilir?

Teşekkür ederim. Ben edebiyatı profesyonel anlamda 1972'de *Edebiyat Dergisi*'yle tanıdım ama, ilk edebiyat metinleriyle karşılaşmam henüz ilkökula başlamadığım yıllara rastlar. Okula başlamadan ben okuma yazmayı sökmüş-tüm. Babamın da büyük bir odası vardı; köy odası. Kışın babamın arkadaşları, köyün ileri gelenleri oraya toplanır ve ben orada halk hikayeleri okurdum misafirlere. O hikayelerde nazım ve mensur hikaye bölümleri vardır. Hikaye bölümünün altında da bir şiir bölümü vardır. Ben şiirleri okuyamadığım için benden yaşça büyük ağabey konumunda birisi elimden kitabı alır o bölümü kendince bir makamla okurdu. O da düz yazı bölümünü okuyamazdı okuyazarlığı fazla olmadığı için. Tekrar bana verirdi. Mevlid'i baştan sona babamın odasında tüm köylüye defalarca, yıllarca böyle okumuşumdur. Ve iki şeyden çok etkilenirdim o yaşlarda. Bir tanesi şimdi bile bir çok bölümü ezberimde olan Sürmeli Bey hikayesi; diğeri ise *Mevlid*'de efendimizin irtihalini anlatan bölümdür. Benim edebiyatla münasebetim böyle başladı ve daha sonra da bu devam etti. Ben bunları şu açıdan önemsiyorum. Bugün *Mevlid*'i okuyan arkadaşlarımız *Mevlid* gibi hikayeler yazmayacaklar tabiki. Halk hikayelerini okuyan arkadaşlarımız onlar gibi yazmak için okumayacak. Bu bize bir dil zevki kazandırıyor. Yine geleneğimizin kavramıyla söyleyelim natıkamızın oluşmasında, bunların hepsi çok önemli öğeler. 'Dil' belki Türkçe sözcüklerden ibaret bir şeymiş gibi algılanıyor ama ben bunun yerine 'natıka'yı daha çok boyutlu ve derin bir kavram olarak düşünüyorum. Natıkamızın oluşmasında bu öğeler çok önemlidir. Çeviri eserler üzerinden gelişen bir edebiyat kültürü, edebiyat estetiği ve natıka donanımı hiçbir zaman yerli olamaz. Mesela bugün genç arkadaşlarımızın yazdığı öykülere bakarsak; öykü kahramanları adeta Kafka'nın hikayelerinden kaçmış. Kaçtıkları için de son derece cılız, donanımsız ve yalın insanlardır. Böyle değil de hem bizim kültürel kodlarımızın zenginliğiyle donansalar hem de Kafka'yla, Dostoyevski'yle, Balzac'la, Sartre'la donansalar o zaman bu kahramanlar kaçkın değil bize özgü kahramanlar olacaklar. İster kadını yazalım ister erkeği yazalım böyle olmayacaklar. Bize ait derken illa geleneksel kodlar içerisinde kahramanlar üretelim demiyoruz tabi. Geleneksel kodlarla olaylar yazalım, tertemiz pırl pırl kirlenmemiş dünya tasarlayalım demiyoruz. Yaşadığımız gerçeklik neyse o bir şekilde yazdıklarımıza yansıtacak ama onun bize

ait olduğu belli olmalı. Yani bir hırsızlık olayını iki şair, iki öykücü yazabilir, iki romancı yazabilir. Bunlar, birisinin müslüman olduğunu düşünelim birisinin müslüman olmadığını düşünelim. İkisi de çok başarılı yazabilir bu olayı, biz ikisinin de başarılı olduğunu kabul ederiz. Fakat birisinde müslümanca bir duyarlılık olduğunu hissederiz. İşte müslümanın yapacağı edebiyattaki fark budur. Bu hissi bize vermiyorsa bir eksiklik var. Şimdi Cemal Süreyya'nın şiiriyle, Sezai Karakoç'un şiirini birlikte okuduğumuzda, biliriz ki Sezai Karakoç'un şiirinde farklı bir hava esiyor farklı bir tat var. Farklı bir şey vardır. Ama Cemal Süreyya'nın şiiri Sezai Karakoç'un şiirinden de başarılı olabilir, sorun bu değil. Biz bir edebiyat metnine bakarken buradan bakarız hangi siyasal görüşteki insan yazıyor diye bakmayız. Müslüman mı, değil mi diye bakmayız. Başarılı bir edebiyat metniyse bunu kabul ederiz. Ama bir müslüman başarılı bir edebiyat metni yazmışsa, orada bize ait bir dokunun olması gerekir ve bunu hissetmemiz gerekir. Hissedilmiyorsa bir sorun vardır. Biz *Edebiyat Dergisi'*nde iken hiç kimse kendi yazdığına benim yazdığım demezdi, benim kitabım demezdi. Bizim kitabımız derdik. Nuri Pakdil'in bir kitabı çıkardı. Dergiye geldiğinde, kitabımız çıktı derdik. O kendisi benim kitabım çıktı demezdi, biz de demezdik. O nedenle bizim yazdıklarımızda da eğer böyle şeyler hissedilebiliyorsa başarmışızdır demektir benim için. Bu çok önemli ama bunu göstermemiz gerekir. Bizim insanımız da karamsar olabilir ama Kafka'ninkiler gibi değil. Bize özgü bir karamsarlık taşıması gerekir. Nedir bu? Bunun tarifi de yoktur. Edebiyatta bu şöyle yapılır diye bir şey de söyleyemeyiz. Ama eğer bizim kahramanımız Kafka'nın kahramanından ayırt edilmiyorsa burada bir sorun vardır. Edebiyatımızın kültür kodlarında, genetik yapısında bir sorun vardır. Ben böyle olduğunu düşünüyorum. Sezai Karakoç'un öyküleri bizim serüvenimize ışık tutar, hatta mahşere götürür adeta. Mutlak okumuşsunuzdur o öyküleri. Şiirleri de öyledir. Şimdi Turgut Uyar'ın divan edebiyatı geleneğiyle yazdığı şiirlerinden oluşan *Divan'*ı vardır. Sezai Bey'inde *Leyla ile Mecnun'*u vardır *Hızır'la Kırk Saati* vardır. Ama birisinde divan edebiyatı duyarlılığı ve teknik imkanları malzemedir öbüründe içselleştirilmiş tüm damarlarına yürümüş bir ruhtur. Belki bunu başarmamız gerekiyor.

Serüveninizin Edebiyat Dergisi'yle başladığını söylediniz profesyonel anlamda. Bugün aynı güçte edebiyat dergisi ya da Maveria, Diriliş gibi etkili ve aynı durulukta bir dergi ne İslamcı ne de solcu çevrelerde yok. Bu anlamda edebiyata karşı ilginin zayıfladığını düşünüyorum. İnsanların okumaya ayıracakları çok fazla vakitleri yok, geniş metinleri ve heleki divan tarzı metinleri okumaya sadece zamanları değil birikimleri de yok. Dolayısıyla ...

Anlamaya çalışmak gerekir diyorsunuz.

Yani okurlar olarak bizler hafifledik biraz. Bunun da dikkate alınması gerekir gibi geliyor bana.

Ben bu gerekçeye teslim olmamamız gerektiğini düşünüyorum. Çünkü doğru ve soylu eylemler, ne kadar zayıf olursa olsun bir direnişten başlar. Bir direnişin olmadığı yerden hiçbir zaman soylu ve doğru bir erdem çıkmaz, bu mümkün değil. Dediğiniz gibi son derece kuşatılmış bir durumdayız. Modernizm tarafından kuşatılmışız. Kendi zaaflarımız bakımından kuşatılmışız. Kültür değerlerimiz, inanç değerlerimiz enkaza dönüşmüş. Bu enkaz tarafından kuşatılmışız ve ayrıca içimizden bir kuşatılma durumundayız vesaire. Yine de eğer biz doğrunun nerede olduğunu, hakikatin nereden uç vereceğini görmüşsek o gördüğümüz yerde sonuna kadar doğru üzerinde direnmemiz gerekiyor. Bu bilinen örnekle bir suyun damla damla bir taşın üstüne düşmesi gibidir. O suyun damlalarında ki yavaşlıktan usanmamalıyız sonuna kadar. Eğer biz okuyucu malzememiz bu, muhataplarımız bu diye yapacağımız işi onların düzeyine indirirsek...

Aslında düzeyine indirgemekten tam olarak kastım o değil ama mesela Nuri Pakdil'in dilini nasıl buluyorsunuz?

Bana sorarsanız son derece devrimci, son derece başarılı

Ve bugüne hitap eden bir dil değil aslında. Açıklık, seçiklik açısından değil kullanıldığı kelimeleri vesaireleri kastediyorum.

Ağır ve anlaşılmaz diyorsunuz yani

Ağır ama yine de Sezai Karakoç'la Necip Fazıl ile aynı kelimeleri kullanmıyor.

Kullanmaması gerekir de zaten. Çünkü o zaman birisi Nuri Pakdil, birisi Sezai Karakoç, birisi Necip Fazıl, birisi Nurettin Topçu olmaz. Sorun şurada, sözlerinizi başından almak istiyorum. Bir yerel kavramı kullandınız onu yerli anlamında kullandınız zannediyorum. Çünkü biz yerelliği değil yerliliği savunuruz ama evrensel bir sanat, edebiyat, kültür ve düşünce açımız vardır. Ama bu evrensellüğimizin son derece yerli olması gerekir. Yerliyi de coğrafi anlamda kullanmıyorum, inanç ve kültür değerlerimiz açısından yerli. Yani yerliliğin bizdeki karşılığını en azından ben böyle anlıyorum. Doğrudan dindir. Ben yerli sözcüğünü kullanıyorsam dini demek istiyordumdur. Geleneksel diyorsam vahyi demek istiyordumdur. Bunun dışında bu sözcükleri bu anlamlarda kullanırız. Ama ufkumuz sonuna kadar evrenseldir. İnsanlığın tüm birikiminden yararlanmak ve o birikimin hepsini özümsemek durumundayız gücümüzün yettiği kadar. Onlara karşı da bir kotamız yoktur. Hangi inançtan hangi görüşten olursa olsun bir kotamız yoktur. Çünkü biz inancımız gereği bu dünyayla baş etmek

göreviyle karşı karşıyayız. Ve bu böyle bir donanımı gerektirir. Bu parantezden sonra sözünü ettiğiniz anlamda eğer Necip Fazıl, Sezai Karakoç, Nuri Pakdil, Cahit Zarifoğlu gibi isimler o çitalarının bulunduğu noktada direnmeseydiler bugüne gelemezdik sanırım. Bugünkü kültürel çözülme, düşünsel çözülme daha da yoğun olmadıysa bence biraz da onların direnmesi sayesinde. Boğulmamışsak hâla, gırtlığımızı kadar geldiği halde, biraz da onların yapıp ettiklerinin üzerine bastığımızdan bu kadar yukarıdayız. Bence burada sonuna kadar direnmek gerekiyor. Geri çekilmenin sonu yoktur. Siz bunları amaçlamadınız tabi evet ama ben daha da açıklık gelsin konuya diye bu örnekleri veriyorum. Bir adım geri çekilmeye başlayan, sırtı duvara dayanıncaya kadar çekilmek zordur. Bunun ikinci şıkkı yok. Bu konularda da böyledir. Düşünsel konuda da Müslümanların düşünsel olarak yaşadıkları bu çözülmenin temelinde de bazı şeylere razı olmak gafleti yatıyor. Edebiyat açısından da bu çerçevede bakılması gerektiğini düşünüyorum. Yaptığımızın kesinlikle edebiyat olması, ödün verilemez bir gerçekliktir bizim için. Kesinlikle edebiyat olacak yani.

Geçtiğimiz sene *Radikal Kitap* ekibi bir çalışma yapmıştı. Yazarlarımız neler okuyorlar diye bütün meşhur yazarlar, Türkiye'deki birçok insan, neler okuduğunu nereden beslendiğini söylemişti. Doğrusu ben çok yadırgamıştım çıkan sonucu. Çünkü biraz evvel bahsettiğimiz o temel metinler olmadığı gibi Ahmet Hamdi Tanpınar bile okumuş bir iki kişi çıkmıştı. Fakat çok yaman bir çelişki. Bir yandan da kendini Müslüman olarak tanımlayan genç kuşakların kimi okuduklarına baktığımız zaman biraz evvel bahsi geçen Türk ve İslam dünyası birikimine hiç de nüfuz etmemiş, hakim olmayan ve hatta teğet bile geçmemiş bir çok yazar gençliğimiz tarafından çok itibar görüyor, yaygınlıkla okunuyor. Bu bir çelişki bunu nasıl anlamalı, nasıl açıklamalıyız? Müslümanların ürettiği eserler zayıf mı kalıyor? Yoksa artık bundan sonra bu birikime yaslanmadan üretilen şeyler daha mı ön planda?

Türkiye'nin her tarafından özellikle genç kuşaklardan bir sürü hikayeler şiirler geliyordur size. Tabi sanat sübjektif bir alan ama nasıl bir seçme yapıyorsunuz? Sizdeki iz düşümlerden mi yola çıkıyorsunuz? Bir diğer soru da: Biliyorsunuz yaratıcı yazarlık kursları çok yaygınlaşmaya başladı. Amerika'da çıkmış bir şey. Avrupa'dan sonra Türkiye'ye geldi. Şimdi üniversitelerimiz de açmaya başladılar. En son Boğaziçi Üniversitesi de yaratıcı yazarlık kursları açmaya başladı. Buna ne diyorsunuz? Mesela buna bir örnek vereyim: Yazarlara baktığımız zaman aslında Çehov bir doktordur, Oğuz Atay bir mühendistir. Örnekler çoğaltılabilir. Hiç kimse edebi bir birikimden, alt yapıdan yahut da böyle bir eğitimden geçerek yazar olmak zorunda değil. Yazarlık kurslarından yazar olmuyor.

Buna da biraz açıklık getirirseniz memnun olurum.

Biz bir de yazar okulları ile ilgili bir dosya yaptık Hece Dergisinin yüzüncü sayısında belki hatırlıyorsunuz.

Evet.

Öncelikle; maalesef hem yazarlar hem okurlar olarak gözümüz başkasının bahçesindeki yeşertide. Okurlarımız da böyle yazarlarımız da böyle. Bir de bunun toplumsal kökenleri var. Kendi değerlerimizin kıymetini bilmeyiz. Takdir duygusundan yoksun bir durumla karşı karşıyayız maalesef. Halbuki bugün örneğin öyküde bırakalım başka isim aramayı sadece Rasim Özdenören ile Mustafa Kutlu'nun öyküleri, hem Türk öykücülüğündeki en önemli isimlerle hem de dünya edebiyatındaki birçok öykücüyle çok rahat bir şekilde boy ölçüşebilir. Biz Mopasan'ı ayıla bayıla anlatırız. Ama aşağı yukarı aynı dönemlerde öykü yazmış olan Halit Ziya'yı, Ömer Seyfettin'i, Sebahattin Ali'yi daha sonra ki dönemlerden Memduh Şevket'in pek de değerini bilmeyiz. Halbuki bu insanların öyküleri Mopasan'ın öykülerinden hiç de geri değil. Çehov'u anlata anlata bitiremeyiz ama bunlar ayarında bizim de öykücülerimiz var. Demin de söyledim eğer Sezai Karakoç bir başka ülkede şair olsaydı Türkiye bu insanın heykelini dikerdi. Ama müslüman bir şair olduğu için gereği kadar takdir edilmiyor. İkincisi, *Hece Dergisi'*ne gelen ürünler konusunda, gerek *Hece*, gerek *Hece Öykü*, gerekse yayınevine gelen kitaplar konusunda, biz öncelikle bir edebiyat yayını yaptığımızın bilincindeyiz. Kitap da olsa öykü de olsa *Hece*'deki diğer ürünler de olsa, edebiyat çitasını yakalaması gerektiğini düşünüyoruz en temelde. Bunun da ölçüleri bellidir. Bir edebiyat ürününü gerçekten edebiyat ürünü yapan şeyler nedir? Dil, teknik vesaire. Bunları başarmamışsa mümkün olduğunca yayınlamamaya özen gösteriyoruz. En az bu kadar önemli olan bir başka şey de, deminden beri özellikle altını çizdiğim, "bizim" dediğimiz edebiyatın ürünü olması. Türk edebiyatı başlığı altındaki edebiyatın yanı sıra bir de "bizim" edebiyatımız diye daha sıcak bir nefes ve daha sıcak bir ifadeye de sahip çıkacağımız değerleri de taşınması gerektiğini düşünüyoruz. Öyküde de, şiirde de diğer ürünlerde de böyle. Yani bu iki ölçü bizim için temel ölçü. Bizim diyebileceğimiz bir duyarlılık olabilir metinde. Hatta ayetlerle süslenmiş, hadislerle süslenmiş, bize ait klasik metinlerden parçalarla süslenmiş bir öykü gelebilir, bir roman gelebilir, bir şiir de gelebilir ama edebiyat çitasını yakalamamışsa bunu yayınlamıyoruz. Yayınlamamaya çalışıyoruz. Ölçülerimizden bir tanesi budur. Çünkü bir şey kendi olamamışsa; edebiyat metniyse, edebiyat olamamışsa, müzikse, müzik olamamışsa, müzik kıstaslarına edebiyat kıstaslarına göre olamamışsa, onun içerisini neyle doldurursanız doldurun gerçek fonksiyonlarını yerine getiremez. Biz bir ayeti, ayet olarak şurada andığımızda hepimizin yüreğini ıstabilir

hepimizi ürpertebilir. Ama aynı ayeti başarısız bir şiirde dize yaptığımızda hiçbir şey ifade etmez bize. Hiçbir etkisi olmaz. Aynı ayeti başarısız bir öykünün içerisinde koyduğumuzda insanlara bir şey ifade etmez, daha doğrusu ayet olarak yaptığı etkiyi yapmaz. Bu tür yanlışlara düşmemeye özen göstermeye çalışıyoruz. Üçüncü olarak; ben yazar okullarından yazar çıkmayacağını düşünürüm. Temelde böyle inanıyorum çünkü yazarlık her ne kadar bir yeteneğin işlenmesine bağlı olsa da, Allah vergisi gibi bir şeydir. Hatta Allah vergisidir ama o yeteneğin gelişmesi, çalışması, işlemesi gerekir. Sözün özü yazarlık başarılımış metinler üzerinden öğrenilir. İyi roman yazarı iyi romanları okuyarak, iyi öykücü iyi öyküleri okuyarak, iyi şair iyi şiir okuyarak ve onun nasıl iyi şiir, iyi öykü, iyi roman olduğunu fark ederek yetişir. Bunlar olmamışsa istediğiniz kadar şöyle yazın böyle yazın falan densin bunların hepsi anlamsız kalır. Yazarlık okullarıyla ilgili dosya yapmamıza rağmen ben böyle düşünüyorum.

Acaba iyi bir edebiyat eseri, insanları ve dünyayı değiştirebilecek bir eser midir? Ya da şöyle de sormak istiyorum: Edebiyat dünyanın ahvalini değiştirmeye ne kadar muktedirdir?

Tabi ben bir edebiyatçı olarak buna şöyle cevap vermem lazım: Edebiyat kesinlikle değiştirir dünyayı. İşin şakası bir yana, ben gerçekten değiştirebileceğine inanıyorum. Gerçek bir edebiyat eseri, dünyayı değiştirir. Tersinden, şöyle düşünelim: *Su Kasidesi* yazılmasaydı, *Hüsn ü Aşk* yazılmasaydı, *Saattleri Ayarlama Enstitüsü* yazılmasaydı, *Hızırla Kırk Saat* yazılmasaydı Türkiye ve dünya ne kaybederdi diye sorduğumuzda zannederim daha iyi anlaşılır demek istediğim husus. Bir de şuradan bakılabilir bu soruya: Biz yaptığımız işleri özellikle müslümanlar olarak elbette dünyayı değiştireceğine inanarak yaparız. Ama o dünyayı değiştirmese bile biz dünyayı değiştirmek için gerekeni yapmış olarak sorumluluğumuzdan kurtulmuş oluruz. Ben inanıyorum ki biz *Hece*'yi en iyi şekilde çıkarırsak Türkiye kurtulur. Kesinlikle böyle inanıyorum. Kurtulmayabilir ayrı bir şey ama ben yaptığım işe bu inançla bu imanla bu sadakat ile yaparsam bir kere bunu iyi yapmış olurum. İyi yapılan hiçbir şey boşa yapılmış olmaz. Belki benim umduğum sonuç çıkmayabilir bundan. Türkiye *Hece Dergisi* ya da benim bir öykü kitabımla da kurtulmaz ama bundan on yıl sonra çıkacak dergilerin yaptıkları da, *Hece*'nin yaptıkları üzerine inşa edilerek, üst üste gelerek kurtulabilir ve dolayısıyla benim yaptığım da bu anlamda amacına ulaşmış olur. Önemli olan bizim yaptığımız işi bu inançla yapmamızdır. Kesinlikle dünyayı kurtaracaktır. Eğer dünyayı kurtarmayacaksa, kağıt üzerine bir cümle bile yazmanın hiç anlamı yok. Bizim yaptığımız, bizim yazılarımız da kurtaracaktır. Bunun bir başka şikkı yok. Ama kurtulmazsa o, dünya ve sahibinin bileceği bir şey.

Bir edebiyat eserinin evrensel olması gibi bir tanımlamayı kabul ediyor musunuz? Eğer böyle bir tanımlamayı kabul ediyorsanız evrensel olmanın sizce kıstasları neler? Ve yerellekle yerelliğin bünyesinde yerelliği işleyerek beslenen bir eserin evrensel olması ne şekilde mümkün olabilir?

Sanat doğası gereği en genel anlamda evrenseldir. Tabi sanatın evrenselliği ile şunu kastediyoruz: Bütün insanlara hitap ediyor, bütün insanların ruhunda bir ürperti oluşturuyor, bütün insanların birikimine bir katkı sağlıyor.

Böyle bir durumda Müslüman hassasiyeti dediğiniz özelliklere sahip olmayan bir eser için evrensel bir eser denilebilir mi?

Tabi. Evrenseldir. Eğer gerçek bir sanat eseriye, Müslüman olmasa da insani yanıyla evrenseldir o. Ama bizimki hem insani yanımızla hem de fitratımızda getirdiğimizle evrenseldir. Sesimizle evrenseldir. İnsanlığın ihtiyacı bağlamında evrenseldir. O insanlık bu ihtiyacın farkında olsun ya da olmasın.

Peki bu topraklar üzerinde yerli olup da evrensel olan var mı?

Evet var. Hemen herkesin sözünü ettiği örneklerden başlarsak mesela Mevlana'nın eserleri evrenseldir.

Peki Yaşar Kemal? Yaşar Kemal de sizin çizdiğiniz çerçevenin içerisinde midir?

Hayır.

O zaman bir ayırım yapıyoruz burada...

Tabi. O ayırım kendiliğinden var. Biz yapmıyoruz zaten onu. Şimdi Balzac ne kadar evrenselse Yaşar Kemal'in romanı da o kadar evrenseldir. Dostoyevski'nin romanı ne kadar evrenselse Kafka'nın ki de o kadar evrenseldir.

Ama siz Müslümanca bir hassasiyetten Müslüman olmayan bir şey çıkarılmaz diyorsunuz.

Daha doğrusu çıkarmamalı diyorum. Ama farkında değilse çıkıyor. Müslüman olmayan bir şey çıkıyor. Biz onun içerisine ayet de koysak Müslümanca bir şey çıkmıyor fakında değilsek. Dinin bize önerdiği, daha doğrusu fitratımızın önerdiği sanatın ne olup ne olmadığının farkında değilsek içini neyle doldurursak dolduralım olmuyor.

O halde bir yazar adayının dünya klasiklerinden Müslüman hassasiyeti taşımayan eserleri de çok fazla okumasının mahsuru var mı? Ya da ne mahsuru var?

Bu, okurun kim olduğuna bağlı. Benim okumam gerekir. Dünya edebiyatını tümüyle okumam gerekir diye düşünüyorum. Ne kadar ihtiyaç hissediyorsanız o kadar. Ama sözün özü; biz dünya edebiyatı çapında bir üretimde bulunmak istiyorsak bu birikime sahip olmamız gerekir. Dostoyevski bilinmeden iyi roman yazılabilir mi? Bu sorunun cevabının evet olduğunu sanmıyorum. Ama Dostoyevski bilinmeden, hatta hiç okunmadan iyi Müslüman olunabilir.

Yani iyi Müslüman olmakla iyi edebiyatçı olmak arasında bağlantı yok mu demek istiyorsunuz?

Hangi açıdan baktığınıza bağlı o bağlantı. Bir edebiyatçı açısından bakarsanız iyi bir Müslüman olmakla birebir bağlantı var. Ama edebiyatçı olmayan birisinin açısından bakarsanız, edebiyatla Müslümanlık arasındaki ilişki bu kadar güçlü sayılmayabilir.

Şimdi buradaki can alıcı nokta meselenin doğal bir süreç içinde gelişmesi olabilir mi? Öğrenilen ya da dayatılan bir şey olarak bakarsak meseleye, bir Türk edebiyatçısı olarak iyi bir edebiyat yapmanın yolu kendi kaynaklarımı öğrenmemden geçiyorsa eğer pragmatik bir şekilde düşünürsek buradan iyi bir sonuç çıkacağını yine de düşünmüyorum ben

Tabi

Ama bu benim gelişimin, insan olarak yetişmemin bir parçasıysa, doğal bir süreçse eğer o zaman burada damıtılmış, doğal, benim de farkında olmadığım bir süreçte güzel bir şeyler ortaya çıkabileceğini düşünüyorum. Ama bugün şöyle bir sıkıntı yaşıyoruz sadece edebiyatta değil, müzikte de resimde de olan bir şey: Küreselleşme ve küresel pazara malzeme sunma. Yerel şeyler çok satıyor. Ben mesela Yaşar Kemal'in romanlarında bir parça öyle bir hava seziyorum. Yani "bir batılı okuyucu ne okur?" sorusu "hadî biraz oryantal havalara katalım" şeklinde bir düşünceye yol açıyor ve bu müziğe de yansıyor. Eurovision'da son üç dört yıldır başarı almamızın temel sebebi biraz da bu düşünce diye düşünüyorum.

Batı için doğuyu yazmak.

Evet. Yani bir nevi sipariş gibi. Doğal olmayan bir şey var. Evet satıyor, belki bestseller oluyor, belki nobel alıyor ama ne kadar yerli oluyor? Ne kadar bizden oluyor? Açıkçası ben elime alıp okuduğum zaman beni tatmin etmiyor.

Şimdi bizim kültür kodlarımız diye özellikle üstüne basa basa söylediğim anlamda birikimimiz olan edebiyat eserleri; örneğin, halk hikayeleri ya da *Hüsn*

ü Aşk gibi metinler üzerinden konuşursak edebiyatçı olmayan bir insanda da bunların kazanımını görebiliriz. Mesela köylerimizde çoğumuzun tanık olduğu bazı insanlar vardır. Erkek ya da kadın onların özelliklerinden söz ederken “dilinden bal damlıyor” denir. İşte bu bal damlatan dil, bu kültür kodlarının etkisi sonucunda oluşuyor, o farkında olmasa da böyle oluşuyor. Hatta okuması yazması yoktur o kadının ya da erkeğin ama yine dilinden bal damlar. Çünkü bu dil, natıka dediğimiz bir dildir bu. O natıka oluşurken bu kodlarımız çerçevesinde oluşuyor. O ninesinden dinliyor, ninesi ninesinden dinliyor. Böyle sürüp gelen bir beslenme damarı var. Toplumsal bir damar var. Bu daha sonra yazıya geçmiş, kitaplara geçmiş, klasik öykü olmuş, modern öykü olmuş, klasik şiir, modern şiir olmuş, roman olmuş vesaire... Önemli olan bu. Biz bu damardan beslenebiliyorsak bizim için sorun yoktur. Bizim evrenselliğimizin temel şartı da budur. Yoksa biz Türkiye’nin bu damarını, bu damarın ürettiği kültürü, sanatı, edebiyatı Batıya bir malzeme olarak yazıyorsak bu evrensel değildir. Orada çok ilgi görse bile evrensel değildir. Ama sadece bizim o malzememizin hatırına ilgi görüyor. Yoksa sanat değeri açısından evrensel bir çitayı yakalayamamıştır. Bugün birçok romancılarımız için oryantalist tanımlaması yapılıyor. Bu haksız değil çünkü bu bizdeki beslenme damarının ürettiği kültür değildir. Vahiy ve din bir amel olarak insanların hayatında tezahür ederken, kültürleşirken, sanatlaşırken, ilahiliğinden sıyrılmaz. Öykümüz de olsa sıyrılmaz, şiirimiz de olsa sıyrılmaz, müziğimiz de olsa sıyrılmaz. Zaten ilahiliğinden sıyrılırsa sekülerleşir. Belki malzeme olarak orada vardır; o romanda, o şiirde, o öyküde vardır. Ama o bağ kopmuştur artık.

Ama Müslüman hassasiyetine sahip eserler ortaya koyabilecek bir kişi, seküler bir kaynaktan beslenebilir.

Beslenebilir tabiki. Hiçbir sakınca yok.

Ama dediniz ki beslenenin kim olduğuna bağlı değil mi?

Eğer bir sanatçıysa, onun beslenme oranı bir okurdan çok daha farklıdır. Hatta bir insan hiç beslenmeyebilir de. Bu anlamda söylüyorum yoksa bir sanatçının, bir düşünürün, bir edebiyatçının dünya deneyimini özümsemesi gerekir. İnsanlık deneyimini özümsemesi gerekir.

Bizim nesil daha çok batılı bir eğitimden geçtik. Mesela ilkokulda, lisede, ortaokulda bize öğretmenlerimizin önerdiği şeyler genelde batı klasikleri oldu. Zihinsel yapımız çoğunlukla batı klasiklerinin etkisiyle oluştu. Hal böyle iken, bizim neslin mensupları müslüman hassasiyeti ile yazıya yöneldikleri zaman ne yapıyorlar? Diyorlar ki: “Ben müslümanım, yerli bir şeyler

ortaya koymam gerekiyor. O zaman tekrar deneyim, kendi kaynaklarıma bakayım.” O zaman iş doğallıktan uzaklaşıyor artık. Orada aslında çok farkına varılmamış bir pragmatizm alttan alta işliyor.

Ama bunu yaşamak zorundayız.

İşte bu bizim neslin büyük bir handikabı. Mesela sizler bunu çok fazla yaşamıyor olabilirsiniz.

Yok bizim kuşağımız da yaşamıştır. Türkiye’de nasıl bir toplumsal hercümerç yaşadığımızı tarihsel, kültürel hercümerç yaşadığımızı biliyoruz. Yani sorun bu değil bence. Burada belki şunu demek lazım, bu da pragmatistçe bir şey ama, zararın neresinden dönülürse kârdır. Halk hikayelerini, bırakın çocukluğumuzda okumayı, bugün bulamıyorsunuz bile.

Bulmak bile mesele ben de onu soracaktım.

Kaldı ki yirmi yaşında, yirmi beş yaşında bunu fark etmiş ve yakalamışsak bu bir kayıp değil. Kaybın bir kazancı, belki sürüp giden bir kaybın kazancı.

Öncelikle çok teşekkür ederim. Benim açımdan çok lezzetli bir sohbet oldu. Hece Dergisi’ nin her sayısını büyük bir heyecanla takip ettiğimi söyleyemem zira çok fazla fırsat bulamıyorum akademik çalışmalarımın dolay. Ama hiç takip etmiyor da değilim. Görebildiğim kadarıyla Hece Dergisi’ nin çok daha ayrı bir yeri var. Sizi gördükten sonra bu fikrim biraz daha perçinlenmiş oldu.

Teşekkür ederim. Sağ olun.

Söylediklerinizin sonucunda kafamda biraz daha şekillenen bazı düşünceler var onları paylaşmak istiyorum. Biraz da aslında kontrol etmek istiyorum. Yakın zamanda ben, profesyonel anlamda olmasa da, biraz müzikle birazda sanatla daha çok düşünce tarafından ilgilenmeye başladığımı söyleyebilirim. Sonra dinlediğim müzikler bende belki bu düşünceyi depreştirdi. Şöyle ki; eskiden ben çok fazla ayırım yapmıyordum dinlediğim şeyler arasında, ama sonradan bazı müzikleri diğerlerinden daha fazla dinlediğimi hatta dinlemek istediğimi, dinlerken daha fazla haz duyduğumu hissettim. Bunlar da sizin söylediğiniz isimle yerel olanlar; aslında tasavvuf musikisi veya klasik müzik. Bu işlerle profesyonel anlamda ilgilenen insanlarla konuştuğum zaman, hatta müzik düşüncesiyle ilgili bir iki kitap da okuduğumu söyleyeyim bu arada ama cevap alamadığım şey müzik düşüncesi değil de olayın sanat boyutuymdu, Düşüncelerimi biraz daha netleştirmek için böyle meraklı bir şekilde arayış içerisindeydim. İnsanların sizin söylediğinizden çok farklı bir şey söylemediğini gördüm. Mesela bizim, az

çok herkes tanır, Göksel Baktagir'in dünyanın muhtelif yerlerinde yapılan, farklı ırklardan insanların yaptıkları müzikleri dinlediğini, binlerce CDden oluşan bir koleksiyonu olduğunu öğrendim. Sonra bu beni biraz şaşırttı. Çünkü ben onların fitri olduğunu düşünmüyorum. Çünkü yaşam olarak da, düşünce açısından da kendi fitratlarından geleni bulmuş olan insanların, doğru yoldan ayrılmış ya da o yolda zaten hiç gitmemiş olan insanların ürettikleri şeylerin de bana çok şey vermeyeceğini düşünüyordum. Ardından bunun çok da doğru olmadığını düşünmeye başladım. Çünkü eğer ben iyi bir müzik zevkine sahip olursam, iyi bir kulağım var ise ve bu zevki geliştirmişsem bu sayede bir süre sonra benim için neyin besleyici, neyin zehirleyici olduğunu ya da olacağını tespit etmemin mümkün olabileceği kanaatine vardım. Şimdi burada edebiyat açısından söylemem gerekirse ben okuduğum zaman aslında bunu ayırt edebiliyorum. Dostoyevski okumak veya bir başkasını okumak en azından bu anlamda yerel olmayan, bizden olmayan birisinin yazdıklarını okumak benden bir şey götürmüyor; ama katıyor. Ne katıyor? Evrensel anlamıyla insani olma açısından çok fazla şey katıyor. Az evvel "yerel olan evrensel midir" dendi. Aslında mesele çok karmaşık değil. Çünkü biz yerel olanın dini olan olduğunu söylüyoruz. Din zaten kendisinin evrensel olduğu iddiasıyla karşımıza çıkıyor.

Bizim eserlerimiz, edebî ürünlerimiz üretildikleri coğrafyalara ait özel bir kültürün derin izlerini de taşıyorlar aynı zamanda. Dolayısıyla, bu büyük önermeden yola çıkıp eğer bir eser yerelse ve yerel olanla din kastediliyorsa "o zaman bu eser zaten din kullanıldığı için evrenseldir" demek çok büyük bir iddiadır.

Oradan hareket etmiyoruz tabii.

Sizin çıkışınızda böyle bir hal var. Bana bu nokta biraz problemlili geliyor.

Dünyayla ilişkimiz, hayata bakış açımız, eşyaya bakış açımız yani demek istediğimiz bu. Sonuçta şöyle ya da böyle yazalım değil de, herkesin, dünyayla alakası, bakışı, eşyaya yüklediği anlam aynı olamayacaktır. Söylemek istediğiniz galiba bunlar. Ve size bu yerlilik bağlamında sorduğum, sizden izledim demek istediğim bu. Yoksa mahalli vs. demek istemiyoruz.

Zaten yerliyle yereli ayırıyoruz.

Bu dergiyi ve edebiyatı daha fazla sevdirmek ve tabana yaymak gibi bir amacınız var mı? Yoksa biz bir şeyi sunuyoruz ancak talep eden gelir alır mı diyorsunuz? Hiç yorulduğunuz anlar oldu mu?

Çok olduğunu söyleyemem. Ama bu bizimle bitmiyor tabii. Çünkü hem buradaki herkesi ilgilendiriyor hem de tüm toplumu ilgilendiriyor. Diğer soruya ge-

lince; nihayetinde bir şeyi yazıyorsunuz, yayınlıyorsunuz. Ve toplum içerisindeki ağa dahil ediyorsunuz. Bunun ne kadar ulaşmış ulaşmadığını kontrol etmemiz ya da tümüyle başarmamız mümkün değil. Bize düşen tarafları vardır tabiki. Ya da bizden dolayı aksayan tarafları olabilir. Bunları gidermemiz gerekir. Diğer taraftan şunu da belirtmem lazım gerekir ki; hem Türk toplumunun hem de özellikle bizim camiamızın, dindar kesimlerin okumaya hele hele edebiyat okumalarına açık bir toplumsal yapı ve aile yapısı yok. Böyle bir şanssızlığımız var. Ama bu zaman zaman, bazı insan ya da kesimler için korunma vesilesi de olabiliyor. Gelgelelim genel itibarla mahrumiyet doğurduğu da kesin.

Başka bir sorunuz yoksa son bir soruyla kapatacağım. "Hece" ismi ile ilgili. Soruyu başta sormam gerekirdi ama şimdi aklıma geldi. "Hece" isminin babası kimdir ya da kaynağı nedir?

Derginin kuruluşu aşamasında tabi birçok isimler önerildi her dergi kuruluşunda olduğu gibi. Bizde de öyle oldu. Günlerce konuştuk, isimler belirledik, sonra vazgeçtik. Ama bazı prensiplerim de vardı. Özellikle ben şunları öneriyordum: 1) Türkçe olacak ya da Türkçeleşmiş bir kelime olacak. Çünkü biz bir edebiyat dergisi çıkarıyoruz. 2) Bir edebiyat kavramı olmalı ama bu kavram çağrışımlı olmalı. 3) Deminden beri özellikle benim edebiyat kaygılarımın temelinde yattığına dair vurgularım bağlamında düşünsel, inançsal ve kültürel çağrışımları da olmalı. Mesela çok sevdiğim hâlâ de bir dergiye koyarım diye düşündüğüm bir isim vardı. Ama geçenlerde bu ismin bir dergiye verildiğini gördüm. "özne" diye bir isim vardı, bu da doğmuş. Daha sonra "Hece" adı üzerinde mutabık kaldık arkadaşlarla. Türkçeleşmiş bir kelime, Farsça'dan geçiyor. Diğer yandan bir edebiyat kavramı da. Yani bir edebiyat çağrışımı var. Bir de inanç çağrışımı olarak da; bizde Yunus Emre'nin bir şiiri vardır bilirsiniz: "Başları ucunda hece taşları, ne söylerler ne bir haber verirler." diye. Bütün bu kaygılarımızı ve arzularımızı karşıladığı için Hece adını koyduk ve inşallah iyi gidiyor.

Efendim çok teşekkür ederiz. Ağzınıza sağlık. Zahmet ettiniz buralara kadar geldiniz.

Ben teşekkür ederim. Bir başka sohbette buluşmak dileğiyle

İnkılâb Yayınları

HASAN GÜNEŞ

İnkılâb Yayınları Genel Yayın Yönetmeni

Arkadaşlar Hoş geldiniz. Bu ayki konuğumuz İnkılâb Yayınları ve onu temsilen hem kurucusu hem de hal-i hazırda genel yayın yönetmeni olan Hasan Güneş Bey. Davetimizi kırmadıkları için teşekkür ediyor ve yayınevini serüvenini anlatması için sözü kendilerine veriyorum.

Ben teşekkür ederim efendim. Tabi, konuşmamız sohbet havasında geçecek. Dilerseniz ben öncelikle bir giriş yapayım ve ardından sorularınızla devam edelim. İnkılâb Yayınları 1983'te ilk kitabını çıkardı: *Kelimeler ve Kavramlar*. Biz bu işe çok profesyonelce, bir yayınevi kuralım şeklinde başlamadık. Yayıncılığa lise yıllarımızda Millet Türk Talebe Birliği ile başlamıştık. Orada bir mecmua çıkarıyorduk. Üniversite yıllarında İstanbul Teknik Üniversitesi'nde yaptığımız çalışmalarımız vardı. Orada da yaklaşık 30 ay/sayı dergi çıkardık. Rahmetli Sedat Demir arkadaşımızın yönetiminde çıkıyordu dergi. 80li yıllarda dergiyi çıkarırken Fatih'te kitabevi olarak bulunuyorduk. Yayınevimizin ismi de oradan geliyor. O zaman üniversite son sınıftaydık. Çeşitli üniversitelerden arkadaşlar İnkılâb olsun dedi ismi. Tabi devrin atmosferinden de etkilendiğimizi de söylemeliyim. 12 Eylül darbesiyle biz dergimizi çıkaramaz hale gelince kendimizi ifade etmek için yayıncılık yapalım dedik ve 1980'deki bu kararımızı ancak 1983'te fiiliyata geçirmek imkanı bulduk. İlk kitabımız olan *Kelimeler ve Kavramlar*'ı Hüsnü Aktaş'a, Yusuf Kerimoğlu müstear ismiyle yazdırdık. Şimdiye kadar yirmi baskı yaptı bu kitap. Daha sonra bizim telif tercüme kitaplarımız sürdü, halen de sürüyor. Türkiye'de belki de dünyada yayıncılığın bir problemi vardır. Özellikle kültür yayıncılığı hep başka kurum ve kuruluşların destekleri ile yürür ya da yürümek zorundadır. Bizde de ya cemaatler vardır ya da kişisel anlamda destekler. İnkılâb'da ise böyle bir şey olmadı. 1984'te şirketleşince ortaya koyduğumuz sermaye dört beş kitap

çıkardı. Hani toplansın yeni kitap çıksın düşüncesi pek gerçekleşen bir düşünce değil. Bir çuval paranız var yola serpiyorsunuz sonra geri dönüp topluyorsunuz. İşte o taşların arasından çamurdan ne topladıysanız o kalıyor. O da bir kitap çıkartmıyor. Böyle bir sıkıntı yaşadık biz. Ortaklarımızdan devamlı maddi destek istiyorduk. Biz daha çok fikir kitabı yayınladığımız için yayıncılığımızı gelir getiren bir sektör olarak görmüyoruz. Şu anda, o bahsettiğim ilk dönemki maddi zorluklarımızı farklı kararlarla, ticaret yaparak aştık. Yayıncılığın yanı sıra kırtasiye, fotokopi, dijital baskı işleri de yapıyoruz. Farklı alanlarda bir hizmet sektörü oluşturduk. Buradaki artı geliri kitaba yatırıyoruz ve satılıp satılmayacağını hiç düşünmeksizin “muhakkak basılmalı” dediğimiz kitapları yayınlıyoruz. Zira bizim için satılmasından daha önemli olan o kitabın basılmasıdır.

Biz tekrar başa dönersek, biz şu ana kadar 93 kitap basmışız. Bunun dışında, kaynak kitap sayılabilecek *İslam Kültür Atlası*, *Siret Ansiklopedisi* var biliyorsunuz. Mevdudî'nin *Tercümanu'l-Kur'an* diye orijinal adı *Tercümanu'l-Kur'an* kitabını yayınladık. Bu eser *Tefhimü'l-Kur'an* tefsirinden farklıdır. Tefsir yalnızca meal olarak ve notlarıyla yayınlanmış. Bunları yayınladık. Bunun dışındaki yayınlarımız *Rasulullahın İslam'a Dair Mektupları*, *Şura ve Rasulullahın Müşaveresi* gibi yayınlarımızdan da anlaşılacağı üzere daha çok erken dönem İslam tarihi, Hadis ve Kur'an ilimlerine yönelik kitaplardı. Bunun yanı sıra yayınladığımız araştırma kitapları var. Bir ara aktüel kitap dediğimiz, iki kitapta kalan bir serimiz oldu. Bir dönem de mizahi üslupla konular anlatılabilir mi diye düşünmüştük. İşte bu çerçevede Abdurrahman Dilipak, Ulvi Alacakaptan, Necati Dönmez, Necati Tuncel gibi yazarların kitaplarını yayınladık. Hatta Mehmet Doğan'ın, Halil Kara imzasıyla ilk kitabını da yayınlamıştık. Ancak şunu da belirtmemiz gerekir ki İnkilâp Yayınları fikir kitabı çıkarıyor diye bilinince bizim basacağımız roman ya da şiir kitapları artık boşa yapılmış çalışmalar gibi telakki

ediliyor. Yayınevi çizgisini belli ettiği için okuyucu da bunu umuyor ve o kitaplar yerini bulmuyor. O yüzden biz şimdi de fikir kitapları basmaya devam ediyoruz. Yakın geçmişte *Kur'an ve Siyaset* diye bir kitap çevrildi, çıkacak. Kitap İslam siyasi düşüncesinin Mekkî surelerdeki kaynaklarına dayanıyor. Yine çağdaş İslam düşüncesinin bugünkü konularını ele alan kitaplar var çıkacak kitaplarımız arasında. Bu tarz kitaplara devam ediyor İnkılâb Yayınları. Başta da söylediğim gibi bu tür dar kapsamlı toplantılar genelde sorulu cevaplı olursa verimli oluyor. Sorularınız olursa konuyu daha açabilirim.

İlk kitap olarak Kelimeler ve Kavramlar'ı seçmenizin hususi bir sebebi var mıydı? Yani yayınevinin adının İnkılâb olması ile bir ilişkisi var mıydı? Bildiğim kadarıyla daha sonra Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim çıkıyor. O da yayınevinin ismiyle örtüşen bir eser.

O günlerde bazı Kur'ânî kavramlar, kelimeler çok kullanılıyordu toplumda ve üniversite gençliği arasında. Fakat kavramlar gerçek anlamlarından farklılaşmış bir şekilde kullanılıyorlardı. *Kelimeler ve Kavramlar* işte bu yanlış kullanımların önünü almak amacı ile hazırlanmış, yaklaşık 110-115 kadar kavram içeren ve tebliğe ağırlık veren tarzda yazılmış bir kitaptır. Yani bir Kur'an ya da hadis lügati şeklinde değildi. *Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim* Mevdudi'nin üç risalesinin çevirisidir. Yayınlandıktan yedi gün sonra Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde dava açılmıştır bu kitaba. O zaman 163. madde dolayısıyla yedi buçuk seneye mahkum olmuştum ben o kitaptan. Boğaziçili bir arkadaş olan mütercimi bulunamamış, yayıncı olarak ben yatmışım.

Müstear isim miydi?

Müstear değildi ama kayıtlardan bulamadılar. Çok üstümüze geldiler ama yayıncı olarak biz ellerindeydik. Mütercimi bulamayınca o zamanki hakim, elinde de biz olduğumuz için, "bunu sen çevirdin" diye üstümüze gelmişti. Tabi bunlar konjonktürel gelişmeler. Bizim mahkum olduğumuz dönemde yargılanan başka kitaplar ve yazarlar da vardı benzer nedenlerle. Sadık Albayrak, Hekimoğlu İsmail'in *Minyeli Abdullah*'ı ve hatta Ali Rıza Demircan'ın o malum kitabı bu cümledendi.

Yaşar Kaplanın ?

Yaşar Kaplan daha sonra, 1986'da yargılandı. 1986, 28 Şubat'ın farklı bir versiyonu gibidir. Bizim camianın üzerine gidiyorlardı, yoksa kitabın muhtevası ve ne olduğu çok önemli değildi. Bizim davaların bir sonrakinde *İlginç Sorular* kitabı dolayısıyla Edip Yüksel yargılandı. O kitap bir manifesto gibi kısa ve öz yazılmış bir kitaptır. Baktığınız zaman her biri ayrı bir kitap konusu olabilecek mevzulara

değınmiştir. Mesela İslam dünyasının neden geri kaldığını, batı demokrasisini, İslâm akaidini, din büyüklerinin olduklarından farklı bir şekilde telakki edilmesini işler. Tabi savcı bütün bunları görmedi de bir yerde mealen “Allahın hakimiyeti yoksa şeytanın hakimiyeti vardır. Allah hakimse yalnızca camide değil okulda, çarşıda, pazarda, kışlada vs. her yerde hakimdir” şeklindeki ifadeler dolayısıyla suçlamalarını yöneltti. Hatta o zaman iş yerinde sattığımız Afganistan dağlarından çekilmiş sakallı ve silahlı mücahit kartpostalları vardı. Beni bir de ondan göturdüler. “Bunları sen yaptın” diyerek yargılamak istediler. Dediğim gibi o dönemde her taraftan saldııyorlardı. Yani o gündeme takılmamak lazım.

Biz bir kitap için “bu kitap yayınlanmalı” derken illa çok bilimsel olacak diye bir husus gözetmiyoruz. Bambaşka bir kitap da olabilir. Söz gelimi şimdi Türkiye’de yüksek eğitimin problemleri var. Bir de Müslümanların yüksek eğitim problemi var. Hatta müfredat problemi var. Bu konuşulmuyor. Şöyle açayım. 1950’li yıllarda İmam Hatip okulları açıldığından rahmetli Ali Fuat Başgil “müfredatı getirir misiniz” diyor ve okuyor inceliyor ve “bununla din alimi yetişmez” diyor. Şimdi adının İlahiyat olması, adının İmam Hatip okulu olması bunun İslami olduğunu göstermez. Oysa böyle bir gündemimiz dahi yok. Şimdi gündemimize bunlar girse. Yani İslami bir eğitim nasıl olmalı? Müslüman zihni nasıl oluşur? Bilgi dediğimiz şey bağımsız bir şey midir? Hangi gözle bakacağız? İşte biz gündemimize bunu almak istiyoruz. Dış gündemler bizi ayartmasın, yoldan alıkoymasın istiyoruz. Kendi içinde inkılap derken bunları kast ediyorum.

Yayınevinin kuruluşundan bahsettiniz. Fatih’te 1983’e...

İlk kitabımız 19. Kitabevi olarak teşekkül Mayıs 1980. Bu arada da biz mecmua çıkarıyoruz ve ardından dört ay sonra malumunuz ihtilal oluyor. Biz o mecmuayı çıkaramıyoruz. Kitap yoluyla yayınlarımıza devam edeceğiz ama kirayı vermekte bile zorlanıyoruz. Dolayısıyla ilk kitap için 83 yılına kadar beklemek durumunda kaldık.

Darbenin yayınevi faaliyetlerine ya da faaliyetlerinin geç başlamasına bir etkisi oldu mu?

80 sonrası parti, vakıf, dernek falan yok. Hatta bazı insanların korkudan cilt cilt tefsir kitaplarını evimde bulunmasın diye toprağa gömdüğü bir dönem. Şimdi bu dönemde bir de sayılı da olsa kitabevleri var. Fatih’te de İnkılâb olarak biz varız. *İktibas Dergisi*’nin sahibi rahmetli Ercüment Özkan İstanbul’a gelecekte, Ankara’dan Hüsnü Aktaş gelecekte, Yaşar Kaplan gelecekte bizim kitabevi bir buluşma yeri oluyor. O dönem tek kanallı yıllar ve televizyon da çok yaygın değil. İletişim, kitabevi üzerinden sağlanıyor. Bu anlamda kitabevi çok fonksiyonel. Yani dernek, vakıf işlevi görüyor. Hatta diyelim ki Anadolu’dan birisi gelmiş

üniversiteyi kazanmış, onun yurt, burs vb. ihtiyaçları da kitabevinin yönlendirmeleri üzerinden hallediliyordu. Dolayısıyla kitabevi, sosyal ve kültürel bir merkez oluyor. Tabii biz gözetim altındayız o dönemler. Arada bir geliyor, kenara çekiyorlar eskiden tanıdığım, tanıdığımı sandığım kişiler "Hasan Bey dikkat et" sözleri ile. Dediğim gibi biz *İslami Hareket*'i darbeden sonra çıkaramadık. Boş sayfanın üzerine bunu yazsanız bile toplatılmaya yetecek bir ifade. 30 sayı çıkarmışız. 5 Temmuz 1980'de rahmetli Sedat Yenigün arkadaşımız Fatih'te şehid edildi. Anarşinin zirveye çıkartıldığı, bizim kültürel anlamda bir şey yapmaya fırsatımızın olmadığı yıllar. Karagömrük'te Üçbaş Medresesi vardır. Orayı Vakıflardan haftalık sohbetler yapmak üzere kiralamıştık. Tam sohbet başlıyor, bir anda silah sesleri de başlıyor, taranıyoruz. Dışarıdan birisi aniden avluya giriyor ve sağa sola ateş etmeye başlıyor. Duvarlarımıza yazılar yazılıyor. Bu şartlarda kültürden bahsetmek çok mümkün değil. İster istemez tepki verme durumu oluyor ve kültürel faaliyetlerden uzaklaşıyor insan. 80 sonrası biraz daha kendimizi düşünme, tefekkür dönemi oldu bizim için ve yayıncılığı biraz da bunun için istedik. Yani mecmuayla değil kitap yoluyla meramımızı anlatalım dedik.

Hem Türkiye'nin siyasi gidişatı hem Müslümanların geçirmiş olduğu dönüşüm dikkate alındığında bunun yayıncılığa yansıyan, yayın çizgisine etki eden tarafları oldu mu acaba?

Daha somut olarak sorarsanız ya da bizde bir istikamet değişikliği gördüyseniz ve söylerseniz ben de daha doyurucu bir cevap verebilirim sanırım.

Sadece sizin yayınevini de genel anlamı ile İslami camiaya yönelik yayın yapan diğer yayınevlerini de kastederek sordum. Spesifik olarak bildiğim bir şey yok size söyleyebileceğim.

Mesela Ders Çalışmaktan Nefret Ediyorum - Verimli Ders Çalışma Metotları diye bir kitabımız var. Bir de buna benzer *İş Hayatında Başarılı Yükselmenin Yolları* gibi üç dört tane kitap var. Şimdi bu yayınların bizim çizgimizle irtibatından bahsedeyim. Bihassa son üç yıldır kişisel gelişim dizileri çokça okunmaya başlandı bizim kesimde. Fakat bunlar öyle kitaplar ki batının bu tarzda yazılmış kitaplarının çevirisi mahiyetinde, Müslüman düşünceyle örtüşmesi mümkün olmayan bir çizgide muhtevaya sahipler. Şimdi biz biraz da buna dikkat ettik. Bu kitaplarda bir Müslüman gözüyle motivasyonun kökü inşa edilmeye çalışıldı. Yani hem çalış, hem de başarıyı Allah'tan bekle. Yoksa kaderimi ben yönlendiririm çizgisinde, ne cevriye, ne kaderiye değil orta yolu bizler yayınladık. Bunlar da belki diğer yayınları gördükten sonra çıkmıştır. Tepki diyebilir miyiz bilemiyorum. Başta da söyledim, bu geçim konusu değil bizim için. Geçim konusu olsaydı belki o hatalara düşmek daha kolay olurdu. Çoğu arkadaşımızda da görüyoruz, güzel

kitaplar çıkarıyor. Yalnızca yayınevinin ismini değiştirmiş, hiç alakası olmayan bir kitap çıkarmış. İç çatışma var tabii yayınevinin adıyla, onu çıkartmayı da içine sindiremiyor. Bu çelişki neden? O kitap satır para getirir de diğerlerini belki çıkarırız. Böyle endişelerle geliyor. O yüzden kültür yayıncılığı belli bir destekle ayakta durabiliyor ancak. Kendi başına bırakırsanız iş normal rayından çıkıyor.

Kelimeler ve Kavramlar kitabının ya da Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim kitabının herhalde yeni baskılarını yapıyorsunuz.

Evet, yapıyoruz.

Acaba bir zihni dönüşüm olmadı mı Türkiye’de? Mesela Kelimeler ve Kavramlar artık bugüne hitap ediyor mu? Biz lise yıllarında mesela Mevdudî’yi okuduk ama bugün bence, biraz yorumla okunabilir artık. Yani bir lise öğrencisine Mevdudî’yi vermenin anlamı olmadığını düşünebiliriz. Yeni bir yayına karar verirken veya bastığınız eseri tekrar basmaya karar verirken çeşitli dönüşümleri hesaba katıyor musunuz? Yani 30 yıllık süre içinde günümüzün şartlarını düşünmek gerekiyor ve sizin özellikle güne hitap etme ve yönlendirme düşünceniz var. Bu belki daha belirleyici olur onun için söylüyorum.

Mevdudî'nin 30 yıl sonra yorumla okunabileceği görüşüne katılmıyorum öncelikle. Mevdudî'nin diğer âlimlerimizden ayrılan bir özelliği var ki o da şudur: Mevdudî yaşadığı çağda İngiliz sömürgesini yaşamış, Hindistan ve Pakistan kurtuluş mücadelesinde bulunmuş, Hilafetin yıkılış dönemini yaşamıştır. Modern Batının İslam'a karşı argümanlarını bilen ve buna karşı çözüm üreten bir mütedeyyin. Mevdudî, Seyyid Kutub çizgisi çok önemlidir. Mevdudî'den bizim dört kitabımız var. Ama mesela, İslam ideolojisi üzerine yazdığı kitap bana geldi, ben yayınlamadım. Çünkü Mevdudî'nin orada ana başlıklarını koyduğu bir kitaptır

o. Bugün için yüzeyseldir ve o kitap aşılmıştır. Onun dışında da bazı konuları aşılmış olabilir ama genel itibarla aşılmayan, istikameti düzgün bir şahsiyetti ve dolayısıyla ben tekrar yayınladım *Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim*'i. Ama ilk çıktığı yıllardaki gibi satmıyor. *Kelimeler ve Kavramlar* da satmıyor, nesil değişti. Ancak kitabın çok satılmıyor oluşunu sadece nesil değişikliği ile izah edemeyiz. Şimdi o dönemin kitapları nasıl satar? Öğretmenler, imamlar, çeşitli kanaat önderleri diyelim, bunlar bu kitabı tavsiye ederdi yani bir noktaya kadar anlatacağını anlatır ondan sonra o kitaplara yönlendirirdi. O oluştururdu kamuoyunun fikir dünyasını. Şimdi bugün tavsiye yok. Bir fikir mücadelesi vardı o gün, bugün ona rastlayamıyorum. Hatta bazı örneklerle size izah edeyim. O gün siz en ateşli, en kavgalı dönemlerde bir solcuyu karşınıza alıp konuşurdunuz bir şekilde. Yani silahla mücadele sırasında değil elbette. Okulda, kantinde, dışarıda fırsat bulursanız konuşurdunuz. Siz Marksistleri okurdunuz, bu arada cevap vermek için kendi kaynaklarınızı okurdunuz. Bir okuma ve karşınızdaki insanı çürütme, ikna etme gayreti içindeydiniz. Bugün genel görüntü şu: Karşınızdaki en olumsuz, ateist, seküler fikirlerini anlatıyor siz de bunu "evet sizin görüşlerinize saygılıyım, çoğulculuk var" diyerek geçiştiriyorsunuz. Şimdi bu aslında fikirsizliktir. Eğer kendi fikrinize güveniyorsanız, sağlamsa fikriniz, karşınızdaki yanlışsa, onun yanacağını düşünüyorsanız, niye yansın o insan? Örneğin çocuğunuz hani bilinçsizce sobaya koşar değil mi? "Ya bırak yansın öğrenecek sobayı" diye bırakır mısınız? Dur yapma diye en canhıraş şeyiyle atılırsınız değil mi? Şimdi biz bu misyonu kaybettik. Misyonu kaybedince o kitaplar da değişiyor. Her şey değişiyor. Ondan sonra işte bugünkü gibi kişisel gelişim kitapları gibi soft kitaplar ortalığı tarumar ediyor. Sizleri tenzih ederek söylüyorum üniversite gençliğimizi düşünelim şimdi. 27 senedir kitapçılık ve yayıncılıkla uğraşan ve her nesilden insanlarla muhatap olan biri olarak söylüyorum: Biz maalesef misyonumuzu kaybettik. Hoşgörü, müsamaha adı altında kendi fikrimizi anlatma ve arkasında durabilmekten vazgeçtik. Benim kanaatim, karamsar bir düşünce olacak belki ama, bunun böyle gitmeyeceğidir. Yani bir Müslüman'ın, bir gayrimüslim gelsin fikirlerini anlatsın, yaysın diye imkanlarını seferber etmesinin yanlış olduğunu düşünüyorum. Biz Allah dostlarını severiz ama Allah'a düşmansa ona karşı buğz besleriz içimizde. O buğz beslediğiniz fikirlerini yaysın diye imkanlarımızı veremeyiz. Buradan yayıncılık çizgimize geliyorum. Bir yazar hakikat diye bildiğimiz fikirleri savunuyor ve yayıyorsa biz onun kitabını yayınlıyoruz ama o kişiden yanlış, hakikat dışı fikirler sadır olmuşsa yayınlamıyoruz. Ben bu sınırlı imkanlarımla hakikati yaymak için varım. Benim gücüm ve imkanım ancak oraya yetiyor.

Kitabevi ve yayınevi olarak hep Fatih'te miydiniz?

Evet. 27 yıldır Fatih'teyiz.

Hiç Beyaz Saray'ı düşünmediniz mi? Ya da neden öyle bir tercih yaptınız? Zira o yıllarda herkes Beyaz Saray'a yığılmış gibiydi yanlış hatırlamıyorsam.

Beyaz Saray'ın çok iyi fonksiyonu vardı. Adeta bir üniversiteydi. Enderun Kitabevi vardı mesela. O zamanın entelektüelleri, hocaları gelir, orada sohbet ederlerdi. Özellikle hafta sonları "birkaç kelime duyar mıyız" diye giderdik. Şimdi Beyaz Saray bu yönüyle çok iyi idi. Ama bir de çok kitap satma arzusu, "onun kitabı satıyor ben de aynısını çıkarayım" düşüncesi Beyaz Saray'ı kendi içinde bozdu ve sonucu biliyorsunuz bu ve başka sebeplerden dolayı da taşındı. Biz Beyaz Saray'ın bu işin kalbi olduğunu bile bile kitapçılığın olmadığı bir yeri, Fatih'i tercih ettik. Bilerek ve isteyerek.

Ulvi Alacakap'ın "Allah bizi iyi ki Beyaz Saray'dan kurtardı" diye bir sözü vardı galiba .

O yanlış örneklerle şahit olmuş tabii. O hidayetinden sonra Çapa'da bırakıyor her şeyi ve "nereden dini kitap alabilirim" diye gidiyor Beyaz Saray'a, orada kazık-lıyorlar adamı. Fark etmiyor tabi, çok sonra fark ediyor. Daha sonra da gittiğinde bakıyor bir kamyon yanaşmış, Kur'an-ı Kerim'ler var içinde. Taşıyıcı "malları indireyim mi abi" diye sesleniyor içeriye. Bu yönleri rahatsız etti onu. Bir de hakikaten korsan kitap da yayımlandı Beyaz Saray'da. Bizim bir kitabımızın korsanı basıldı. Yayınevinde gittim baktım hakikaten bizim kitap. Beyaz Saray artık bozulmaya yüz tutmuştu. Ondan dolayı da İnkılâb, Beyaz Saray tarafından boykot edildi. Yani kitapları bir müddet sokulmadı ve biz bazı tacizlere uğradık o kitaptan dolayı.

Sizin yayıncılığa başladığınız dönemde başka yayınevleri muhakkak vardı. Biraz onlardan bahsedebilir misiniz?

Yayınevi sayısı azdı. Yani öbürlerini biliyorsunuz zaten. Meriç vardı, Hilal vardı. Düşünce yayınları vardı mesela. O zaman, Ali Kemal Bey oradaydı. Ali Bulaç zaten müdavim yazarıydı oranın, kitapları hep oradan çıkardı ve diğer bildiğiniz insanlar Ahmet Ağırakça, hatta Ali Rıza Demircan da oranın müdavimiydi. Rahmetli Sedat oraya gidiyordu devamlı. O da "saf İslami düşüncenin" bir yayıneviydi o dönemde. Çizgisini kitaplarından, dergilerinden biliyorsunuz. Belki de yayınevlerinin azlığının da bunda etkisi olabilir. 60'lardan beri gelen Hilal Yayınevi, Cağaloğlu Yayınevi vardı. Mesela Seyyid Kutub'un kitapları ve Mevdudi'nin *İslam'da Sosyal Adalet* kitabı ilk kez bu iki yayınevi tarafından basılmışlardı. Birkaç yayınevi daha vardı ama çok değildi. Muhtemelen kitap tirajlarının yüksek olmasının da bununla alakası var. Yani az sayıda kitap ve yayınevi var ve insanlar ihtiyacını bunlarla görecek.

Pınar da aşağı yukarı bu dönemde kurulmuştu değil mi?

Evet. Beyaz Saray'da kurulmuştu...

Kitabevi de birkaç sene geç olmakla beraber yaklaşık olarak aynı tarihlerde kurulmuştur. Buradan bakınca yakın gözüküyor ama neredeyse 30 sene olmuş.

Kitabevi küçük bir büro olarak vardı ama kitap yayınlamıyordu herhalde.

Sonraları yayınladı. Yani birkaç kapanan yayınevini satın aldı ve kitaplarını bastı. İşte Seçkin bunlardan birisiydi.

Mesela Düşünce Yayınları ile karşılaştırdığınızda sizinkiyle onun yayın çizgisi arasında ne tür bir farklılık görebiliyorsunuz?

Yalnız bakın Düşünce 80'de İnkılâb 83'te yayına başladı. Biz Düşünce'den sonrayız.

Peki Ali Şeriatî'nin kitapları?

Şeriatî'nin yayın haklarıyla ilgili biz hanımıyla görüşmüştük. "Tüm kitaplarının yayın hakkını size devredebim çünkü Türkiye'den şimdiye kadar hiçbir talep gelmedi" dedi. Ben korktum, çünkü o kadar çok yayınevi basıyordu ki adamı, vururlar yani. Bir de bizim Şeriatî'nin her kitabını yayınlama düşüncemiz yoktu yani. Baktık bu kitabı daha uygun bizim için. Zaten diğerleri örneğin *Hacc* kitabı yayınlanmıştı daha evvel. Daha doğrusu Şeriatî'nin en öze hitap eden kitapları yayınlanmıştı onların hepsinin bir katkısı olmuştur da. Bizim bir dil devrimi geçirmiş olmamız düşünce dediğimiz mefhumu, düşünce hayatını sıfırladı. Bu 40'lı yıllarda Hasan Ali Yücel döneminde özellikle batı klasikleri, arada birkaç doğu klasiği, çevrilerek bir alt yapı oluşturulmaya çalışıldı. O yüzden bu çeviri kitaplar şu anki Türkiye'nin düşünce hayatında önemli bir yere sahip. 60'lı yıllardan sonra da İslam dünyasından bahsettiğimiz isimlerle gelen düşünce var. Türkiye dışından kitapların çevrilmesi bizim düşüncelerimizi test etme, bize yeni açılımlar yakalama fırsatı verdi. Türkiye'nin başına gelenler hesaba katılınca böyle fikirlerin ancak çeviriyle geldiğini söyleyebiliriz. Çünkü siz hala diyelim ki ezanın Türkçeden Arapçaya dönüşme mücadelesini veriyorsunuz. Müslümanların kuşatma altında olduğu bir dönem. Düşüncede de böyle tabi. İşte çeviri kitaplara da biraz bunun için önem veriyorum. Dünyanın ne tarafında İslami düşünceyi taşıyan kitaplar varsa onları çevirmeye baktık. Dünyanın neresinde olursa olsun Müslüman düşüncecinin mirasıyla biz ondan ne alabiliriz? Türkiye gündemine Türkiye'nin Müslüman entelektüeline bunlar bir ışık olabilir mi? Bu maksatla çevirdik kitapları.

Sanırım İslami Sosyal Bilimler Dergisi de sizin projenizdi. Bazı sayıları yayınlanmıştı.

Evet. Dokuz sayı çıktı.

Seçmeydi değil mi onlar? Tıpkıbasım değildi sayıları.

Neredeyse %90 birebirdir. Çünkü biz eskilerden de alıntı yaptık bazen. Yüzde 14 Türkiye'den de katkı vardı.

Telif olarak mı?

Telif tabii .

*Nasıl gündeme geldi o proje ilk olarak? Yani hangi ihtiyaca binaen onu oldu-
ğu gibi buraya aktarabilmeyi düşündünüz?*

1996'da bizim bir arkadaşımız Amerika'da doktorasını yapıyordu ve onunla onların yayınları üzerine konuşuyorduk. Tabii çevremizde üniversiteden arkadaşlar da vardı. Çeviri yapabilecek olan veya yazı yazabilecek olan arkadaşlar. Böylece ayrı bir ekip oluşturduk. Bunu tamamen telif olarak yapabilmek için amacımız gütmemiştik. Kaldı ki yapabileceğimizi de düşünmüyorduk. Sonra, orada yer alan yazılar da gündemdeki yazılardı. Böyle bir işbirliği oldu ve karşı tarafla yazıştık. Biz zaten *İslam Kültür Atlası*'nı yayınlamakla onlarla bir bağlantıya girmiştiğimiz. Telif anlaşması yaptık, çevirdik. Onların kuruluş maksatları da bizimle birebir örtüşüyordu zaten. Yani Müslüman zihniyeti dünyada neler düşünüyor, neler yazıyor çalışmaları neler? İşte İslam'da kadın hakları, vatandaşlık hakkı. Bunlar yeni kavramlardı.

Şöyle sorayım ben soruyu, Belli bir dönem, 90'lara ya da Körfez Savaşından biraz sonraya kadar bir süreçte, İslamî kavramlar çok yoğun bir biçimde konuşuluyor Türkiye'de. O tarihten sonra sanki Müslümanlarda, özellikle okuyan yazarın taifede biraz daha sosyal yöne kayış var ve bu bildiğiniz üzere İslami camiada pek tasvip edilmiyor. Dolayısıyla sosyal bilimlerde kötü bir dil, ya da ısrar edici bir dil, yaklaşım oluşurken siz bunlara cevap mı veriyorsunuz aslında bu projede? Yani "bu aslında özü itibarıyla kötü değil de, şöyle bir alternatif vardır" mı demek istediniz?

Şimdi araştırmanın çok iyi yapılmış olması bütün özellikleri üzerinde taşımış olması başkalarını ilgilendirmiyor ama biz bunu beklemiyorduk. Bizim keşifimiz dediğimiz İslami düşünce epeyce uzak kalmış sosyal bilimlere. Hatta ben tıpkıbasım gibi düşünüyordum. Kurduğumuz ekip, üniversitedeki arkadaşlar kimi iktisatta, kimi sosyolojide, kimi dışarıdan olan arkadaşlar çevirdiler. Sonra baktık onların da üreteceği şeyler var. Fakat biz bunun maddi boyutunu aşamadık. Yani bir taraftan sizin bu iyi niyetiniz ticari anlamda karşılık bulmuyor, dergi 1500 basılırken rakam 1000'lere düşüyor ve bastığınızın yarısını da siz protokol diye dağıtılıyorsunuz. Diğer taraftan üniversitelerden yazı geliyor "hediye edin, kütüphanemize koyacağız" diye ama "bu değirmenin suyu nereden geliyor"

diyen olmuyor. İşte bu çalışmalarını vakıf gibi kuruluşlar yapması lazım. Velhâsıl dergi sekiz sayı çıktı. Ben dolaştım sağı solu. Dedim ki kendi kendime “ben şahsen bunun yayınlanması için gayret edeceğim, elimi taşın altına koyacağım” ama ne bir reklam ne de her hangi bir destek bulamadık. Çünkü burada da vakıflar vb. çeşitli kuruluşlar bu işi zaten kendilerinin yaptığını düşündü ve savundular. Belki de işi bizim sunduğumuz tarzda algılayamadılar. Şu an mecmua sezonluk olarak devam ediyor ama biz o dönem için - 1996 - 9. sayıda yayınıma ara veriyoruz diye son sayımızı çıkardık.

Bitmeyen ara.

Ara veriyoruz dedik

Ama perdeyi açamadınız bir daha.

Açamadık. Sonra yakın bir zamanda teklif de geldi ama bu sefer teklif buradan değildi. O dergiyi çıkaranlar teklif ettiler. Tekrar çıkaramaz mısınız, yardımcı olalım diye. Bu defa da aradan işte 12 yıl geçmiş, biz o ekibi dağıtmışız yani her biri işte profesör olmuş, danışman olmuş. Dolayısıyla yayın olarak çalışınca bu sıkıntıları da beraberinde geliyor. Bizim yayıncılığımızın bir sıkıntısı da, editör sıkıntısı olmasıdır. Yani kişilerle kaim oluyor. Çokça editör değiştiren yayınevleri var, tek editörle devam eden yayınevleri de var. Sebep, arayış içinde olması, çünkü geriden gelen kimse yok. Yani bunu da bir iş teklifi gibi değil de, bu alanı unutmayın diye söylüyorum. Yönlendirmeniz için bazı kişileri.

Yayınevi dünyayı değiştirmek iddiasıyla yola çıkmışken Ders Çalışmaktan Nefret Ediyorum gibi kişisel gelişim kitaplarını basması biraz garip değil mi? Çünkü o kitaplar böylesi iddiaların aksine konformizmi ve adapte olmayı salık veren kitaplar biraz da. Bir tarafıyla da piyasaya göz kırpmıyor aslında.

Tabi. Tabi. Çünkü okul döneminde bu kitap çıktı. “30 liralık alışveriş yapana bu kitap hediye” diye yazdım. Şimdi “Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim” diyoruz. Kim var da değiştireceksiniz? Kişilere ihtiyacınız var. Kişilerin iyi yetişmesi, bu yalnızca kapitalizmin dişlilerinin arasında yetişen kişilerle olacak bir iş değil. Burada o orta yolu bulacak bir kitap diye bahsedişim biraz da ondandı. Yani Müslüman bir birey konusu var bir defa. Ancak bu da çevre şartlarından tam bağımsız değildir. Herkes döneminin ürünüdür bir yerde. Dolayısıyla yayınladığımız kitapların tamamen çevre şartlarından bağımsız olduğunu da iddia etmiyorum ama *Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim*'i bazı şeylerle bağdaşmıyor diyerek tek kalemde çizemeyiz. Neticede bizim de çocuklarımız var, kardeşlerimiz var. Belki ben kendi çocuğum için çıkardım, kişisel anlamda söyledim; ona bazı fikirler vermek için çıkardım. Buna da ihtiyacımız var. Demin söylediğim gibi “ka-

derin efendisi kim", "başaracağım de ve başar" gibi balon uçuran yayınlar var. Biraz da ölçüyü kaçırmayacak şekilde olsun yayınlar dedik.

Evet arkadaşlar başka sorusu olan var mı?

Bundan sonraki soruları artık yayınevinde cevaplandırırım.

Sizi orada bulabilir miyiz?

Tabi. Asma katımız yayınevi bölümüdür. Yayınevinin mutfağı. Ben sabah sekiz itibariyle orada bulunuyorum, akşam altı buçuğa kadar. Gün içinde matbaa veya çeşitli görüşmeler dolayısıyla çıkabiliyorum ama her zaman için görüşebiliriz.

Efendim çok teşekkür ederiz. Görüşmek dileği ile..

Ben teşekkür ederim davetiniz için.

Pınar Yayınları

CEVAT ÖZKAYA

Pınar yayınları (kurucu üye)

İyi akşamlar arkadaşlar hepiniz hoş geldiniz. Cevat Bey siz de hoş geldiniz. Bugün daha önce başladığımız yayınevi sohbetleri çerçevesinde Pınar Yayınları'nın serüvenini Cevat Özkaya beyden dinleyeceğiz. Davetimizi kabul ettiği için teşekkür ederek ve hoş geldiniz diyerek sözü kendilerine bırakıyorum.

Öncelikle davetiniz için ben de çok teşekkür ederim. Şimdi bizim yayıncılık serüvenimiz yani Pınar'la ilgili olarak söyleyecek olursam, yayıncı olalım diye başlamadı aslında. Malumunuz 80 öncesi Türkiye'de, 27 Mayıs'tan itibaren başlayan öbek öbek gruplaşmalar vardı. Ülkücü hareket, Mücadeleciler, MTTB mensupları bu devrenin ürünüdürler. Bugün siyasi iktidarda bulunanların çoğu MTTB'lidir. Ülkücü hareketin mensupları daha önce siyasi iktidarda bulundular. Bizim de; 1964-1965'lerde bir öğrenci hareketi olarak başlayan MTTB'yle bir bağlantımız bulunuyordu. Ben şahsen 70 yılında yaşıam 18 civarındayken o harekete intisap ettim. O dönemde gayemiz; doğrudan doğruya siyasete müdahil olup siyasette bir hareketlilik meydana getirmektir. O dönemde herkesin devlete yönelik bir talebi vardı. Yani siyasi iktidar noktalarına çıkmak istiyordu, bizim hareketimizin genel eğilimi de buydu. Biz Siyonizm meselesini çok ön plana çıkarmıştık o dönemde ve 65'lerde başlayan ve 72-73 arası en yoğun, hareketli dönemini yaşayan bir hareketti bu. 75'lere geldiğinde de sallanmaya başlayan bir pozisyon çıktı orta yere. Fakat bu tavır hemen hemen her harekette vardı ve bizimkinde de bana kalırsa yoğun bir biçimde vardı. İşte ben 1974'de üniversiteyi bitirip Trabzon Öğretmen Okulu'nda öğretmenliğe başladığımda bizim mensubu olduğumuz hareketteki arkadaşlar dediler ki "sana ihtiyacımız var, istifa et gel". Ve bizim yayıncılık hikayemiz bu şekilde başladı. İstifa edip geldiğimizde

maaş, sigorta benzeri bir şey yoktu. Öğrenci evlerinde kalıyor, ihtiyaçlarımızın çoğunu evden temin ediyorduk. Tabi 77'li yıllara gelindiğinde artık okul çağını biraz aşmışsınız, yaş 25'lere 26'lara gelmiş. "İyi de, ne olacak?" sorularını sormaya başladığımız bir dönem. Birde tabi o dönem hadiselerin de çok yoğunlaşmaya başladığı, operasyonların yapıldığı, sağ sol ölümlerinin çok olduğu bir dönem. Bu dönemde hiç darbe yanlısı olmayan insanlar bile bir darbe beklentisi içine girdiler ve hatta arzu eder hale geldiler. Çünkü her gün on bazı günler on beş kadar insan öldüğü oluyordu o günlerde ve halk çoluğunun çocuğunun eve sağlam gelmesini istiyordu artık. Bu arada bizim hareketimizde de ciddi bir sarsıntı başladı ve bir gençlik grubu olarak biz koştuk.

Daha doğrusu şöyle söyleyelim. Ajlan Sayılğan vardı o zaman, onunla beraber bir gazete çıkardık: *Yeni Ortam*. *Yeni Ortam* Kemal Bisalman'ın gazetesiydi ve bu gazeteye DİSK 6 milyon biz ise 3,5 milyon önermiştik. Millet yüzüklerini, kolyelerini verdi 3,5 milyona biz aldık gazeteyi 6 milyona oraya vermediler. Niye vermediler bilmiyorum. Lakin bu gazete bizi hem ekonomik açıdan hem de zaman açısından çok büyük sıkıntıya soktu. Zira hem mesleğin yabancısıydık hem de artık bütün mesaimizi bu gazeteye harcar olmuş ve diğer işlerimizi ihmal eder hale gelmiştik. O dönemde "bizim" diyebileceğimiz basın hepsini derlesen toparlasan karşı tarafın tirajının 10'da biri yoktu. Menderes döneminden sonra üç beş kuruş para bulmuş İslami hassasiyet sahibi insanlarımız, "bizim de bu basın hayatına girmemiz lazım" demeye başladılar. Şimdi Ötügen, Dergah gibi yayınları istisna ederek söylüyorum ama, mesela bizim Beyaz Saray yayıncılığının temeli şöyledir: "Efendi sen yayıncılık yapabilirsin. Ben bir miktar para koyayım sen yayıncılığa gir. Yani bir hayra vesile olsun". Ben bile öğrencilik dönemimde, lise yıllarımda okumak için Necip Fazıl'ın, Osman Yüksel'in kitaplarını arıyordum. Bunlar öyle düşünce ağırlığı olan değil duygusal olarak ağırlığı olan kitaplar. Necip Fazıl'ın düşünsel anlamda olmasa da bize büyük bir hizmeti

olmuştur. Zira Necip Fazıl bize nazaran, bizim gibi köyden, karanlıktan gelen bir adam değildi, aristokrat bir tarafı vardı. Bu nedenle dik bakmayı becerebilen, jandarmadan korkmamış adamın çocuğu. Ve onun sayesinde biz, biraz ukalaca da olsa, alınının çatına konuşmayı öğrendik, kendimize güvenimizi kazandık. Necip Fazıl iman ve aksiyon muhtevalı konuşmalar yapardı. O zaman hepimiz o konuşmaların bir biçimde metnini edininip okur ve o fikirleri savunmaya, tekrar etmeye başladık. Şimdi dönüp baktığınız zaman Necip Fazıl çok da anlamlı bulunmayabilir bir çok insan açısından ama bizim gibi o süreci yaşamış insanlar açısından onun yeri farklıdır. Zira solun bir çok kitapları, bir çok yazarları vardı köy enstitüsü kökenli. Cumhuriyetin ilk döneminden itibaren kültür politikaları materyalist bir temel üzerine kurgulanmıştı, onların okuyacakları kitaplar vardı. Bu yüzden bizim insanımız bîzar oldu. İşte dini endişe sahibi insanlarımız “biz de bize hitap eden kitaplar yayınlamaya başlamalıyız” diye parasal yardımda bulundular veya kendisi şirketin ortağı olmaksızın “sen genç adamsın bu işleri bilirsin, al şu parayı kitap çıkar” dediler.

Rahmet İsmail Ünalmiş, 1982 yılı olacak sanırım, bir gün çağırdı beni “bak sen genç adamsın, çok da uğraşıyorsun. Ekonomik imkanlarınızın olmadığını da biliyorum ama ağabeyciğim bak hiç kimseye bedava kitap verme” dedi, “ne demek bu?” ağabey dedim. Şimdi bir de bizde kitap tebliğ vasıtası olarak algılanmıştır hep. Tebliğ vasıtası olunca bilginin yani tebliğe konu olan bilginin parayla satılması sıkıntılı bir olay, alışılmamış bir şeydir bu. O zaman İsmail ağabey de “kitabı bilenler zaten bilâbedel alıp gitmezler ama bunu anlamayan insanların nezdinde kitabı kıymetli hale getirmek için, para istemen lazım”. Genelde bizde kitapçılığın başlangıcı böyleydi.

Biz yaklaşık 300-500 kişilik bir genç grubuyla hareketten ayrılmıştık. İstanbul Üniversitesi’nde, Teknik Üniversite’de bir iki tane yurdumuz vardı. Şimdi, şöyle veya böyle bir hareketin içerisinde olunca aynı zamanda bir hiyerarşi ve düzen oluyor ve birine bağlanıyorsunuz. Yani birinin emri veya birinin söylediği söz sizin için son söz oluyor. Bu tür mekanizmalara alışmış insanlar olarak birden boşlukta kalınca arkadaşlarımız yavaş yavaş çözülmeye başladılar. O dönemlerde biz çok kendi içimize kapanmıştık. Bugün birçok insan en azından rastlaştığında birbiriyle muhabbet ediyor. Birbirini aramasa da diyelim ki Ülkücü gençlerle Mücadeleci gençler birbirlerine iyi kötü selam verirler. Ama böyle bir muhabbet ortamının teşekkül etmesi yoktu o yıllarda. Herkes kendi çevriminin içinde dönüyordu ve herkes kendi adasında Robinson’du. Bizim mekanımız Cağaloğlu’nda MTTB ile karşı karşıyaydı, aramızda sadece yol vardı. Buna rağmen, yıllarca oraya gidip gelmeme rağmen ben hiçbir MTTB’li arkadaş tanıımıyordum. Üst seviyedeki ağabeyler karşı taraf hakkında neyi ne kadar anlatırlarsa biz de o kadar bilirdik. 1968’de Ülkücü, MTTB’li ve Mücadeleci ayrımı çok net değildi ama 70’e geldiğimizde artık hatlar çok keskinleşmişti. Mesela

Salih Doğanpala diye önemli birisi vardı MTTB'de. Bize Salih abi, başından geçen bir hadise nedeniyle, hep komik bir adam olarak anlatılmıştı. O hadisenin olup olmadığını da bilmezdik. Nitekim biz de Salih ağabeyi kendimizden küçüklere öyle anlatmışızdır. Çünkü hakkında bildiğimiz tek şey oydu.

Nasıl bir hadiseydi? Mahsuru yoksa anlatabilir misiniz?

Çok anlatmayayım. Malum, hepimizin hayatında bizi olduğumuz durumdan daha farklı pozisyonlarda gösteren, karikatürize eden anlar vardır. O anı seçip o insanın sembolü olarak koyuyorsun, bu insan bundan ibarettir gibi bir şey ortaya çıkıyor ve çok da güvendiğiniz bir insan bu şekilde anlattığı ve onun anlattığını da aşağıdakilere anlatmak lüzumu hasıl olduğu için herkes birbirine böyle anlatıyor. Herkes Salih abi hakkında bir şey biliyor ama Salih abiyi tanıyan, onunla konuşan yok. Bunu başka bir örnek üzerinden anlatayım izninizle. *Ömer Neseî Akaidi*'ni çıkardık biz. Tabii o da geleneksel akaidlerden bir tanesidir ama biraz daha ayrıntıya girmiş, felsefeyle irtibatlandırmıştır bazı hususları. Şimdi İslami gruplardan bir tanesi Mücadele Birliği'ne karşı çıkacak, diyor ki kardeşim biz onların Ömer Neseîsi'ni de biliriz, kahveden çıkmaz hiç. Dolayısıyla kendi aramızda, kendi çevremiz içinde dönüyorduk tabii etrafımızdaki bu çeper yıkılıp biz hareketten ayrılınca ve sudan çıkmış balığa dönünce aklımıza ilk olarak sosyalleşmemizin lazım geldiği oldu. Sosyalleşmemizin önemli göstergelerinden bir tanesi de 1978-1979 civarında arkadaşlarımızın sigara içmeye başlamaları olmuştur. Arkasından "herkesin bir kız arkadaşı var bizim niye yok" hikayesi geldi ve ekip dağılma sürecine girdi. O zaman biz, üç dört arkadaş, dedik ki "bunların hepsini tekrar derleyip toplama imkanımız yok ama bu arkadaşlarımızı hiç olmazsa amellerine biraz önem veren, Müslüman arkadaşlar olarak gönderelim Anadolu'ya". Bir iki sene bunları rehabilite etmek için uğraşalım diye bir süreç başlattık ve hakikaten %80-90 nisbetinde başarılı da olduk. Sonradan karşılaştığımızda o arkadaşların gittikleri yerlerde hep iyi bir şeyler yaptıklarını gördüm. Ondan sonra ne yapalım? Birilerine bir şey anlatmamız lazım ama işte nerede anlatacağız? Ya derginin olacak ya da dernekleşecektik. O dönemde dernekleşmek sıkıntılıydı oldukça ve biz de bir kitabevi kurmaya karar verdik. Yani kitabevi kurma hikayesi, yayıncılık yapmak tali bir amaç olarak başladı. Bir kitabevimiz olursa gençlik orada toplanır, biz de bir şeyler anlatırız bu arada kitabevi de devam etmiş olur. Bu arada bizim camiada Beyaz Saray tipi yayıncılık dışında birkaç yer vardı. Bir tanesi Dergah bir tanesi Ötüken...

Yağmur belki .

Tabi İsmail Dayı'nın Yağmur'unu da ihmal etmemek lazım. Muhafazakâr Müslüman özellikli yayınevleriydi bunlar. Tam o arada Ali Bulaç ve çevresinin

çıkardığı bir *Düşünce Dergisi* ve onun etrafında Düşünce Yayınevi çıktı. Düşünce Yayınevi galiba üç dört yıl sürdü ve bildiğim kadarıyla ve kapandı.

Çeviri mi yapıyorlardı?

Büyük ölçüde çeviri. Yalnız Ali Bulaç'ın Mehmet Kerim adıyla - İran İslam devrimini anlatan ilk kitaptır - *İran İslam Devrimi* kitabı çıktı. Orası kapanınca bizde Beyaz Saray'dan bir dükkan almıştık orada toplanan insanlar bizim orada toplanmaya başladılar. Herkes oturuyor muhabbet ediyoruz, üniversiteye de yakın olduğu için. Bir yanda da İran İslam devriminin getirdiği bir heyecan var. Solun gücü nisbeten azalmış durumda. O arada 12 Eylül darbesi geldi. *Düşünce*'nin kapandığı dönem de o dönemdir. Ondan sonra da bizim orada, bir süre kesilmesine rağmen, devam etti. İlk yayınladığımız kitap bizim Ayetullah Muntazari'nin *İslam Devrimi*'dir ve bu kitap bir Ayetullah'ın yazdığı kitaplardan Türkiye'de yayınlananlarının ilkidir. O zaman 3000 adet kitap basmak ayıp bir şeydi. Yani 3000-4000 tane kitap bastığınız zaman "çocuklar oyalanıyorlar" derlerdi. Yayınevi olmak için asgari 5000-10.000 adet basmak lazımdı. Beyaz Saray'dan günde iki kamyon kitap çıkar, bir yayınevi 250-300'den aşağı kitap göndermezdi. Yayınevleri şimdi çok fazla kitap sattık diye övünüyorlar. *Yalan Söyleyen Tarih Utansın* ve bizim *İhya-i Ulumi'd-Din*'in ne kadar sattığını bilen var mı? 200 baskı yaptı belki korsanı da dahil olmak üzere. Bizim kitabı 5000 bastık dağıttık ve dağıttığımız kitapların % 80'i iade geldi. Çünkü Beyaz Saray'ın içinde daha sonra dost olduğumuz bir grup arkadaş "bunlar Şiiliği telkin ediyorlar, Ehli Sünnet'e karşılar" diye propaganda yapmışlardı. Velhasıl bizim kitapların neredeyse hepsini gönderdiler ve bir atımlık barut vardı zaten o da geldi önümüze düştü. Bu sırada ikinci kitabımız olarak da Ayetullah Mutahhari'nin *Tevhid-i Dünya Görüşü* kitabını bastık. Onu da gönderdiler geriye. Tabi şöyle bir şey de var dediğim gibi, yayıncılık tali bir amaç o zaman. İslam devriminin üzerinde niye uğraşıyoruz? İlk defa halk eliyle bir şey yapılmış İslam dünyasında ve İslam adına yapılmış. Ve oranın uleması son derece kuvvetli bir komünist partinin olduğu, Tudeh'in olduğu bir yerde ulema sadece bilgisini kullanarak değil politika yaparak da Tudeh'i de alt etmiş.

Pınar diye bir dergi çıkarıyorduk o zaman iki ayda üç ayda bir de olsa. Ben yabancı dil bilmemekle beraber yayıneviyle de ilgileniyordum ama kitaplarımızın çoğu da o dönemde tercüme olmak zorundaydı. Bizde telif kitap yayınlayan Dergah ve Ötüken'di. Velhasıl ben kitapların hem hamallığını, hem tasnifçiliğini hem de editörlüğünü yapıyorum. Tabi o zaman bilgisayar da yok, kurşun kalıplarla diziyoruz kitapları. Kurşun kalıpları dizip bağlıyor ve gönderiyorsun. Hasbelkader giderken hamal bir yerde tökezleyip düşse ve kurşun dağılsa oturup bir gün- de zor bağlarsın üç formayı. Ben güya kitabı düzeltip dizip göndermişim. Dizgici

adam bana “evladım burası şapkalı a’dır, buraya virgöl koyman lazım, şurası noktalı virgöl”. Ben de Türkçe bölümünden mezunum. Bakıyorum şimdi ağrıma da gidiyor ama adam da işi biliyor yani, yapacak bir şey yok. Sonradan öğrendim ki dizgici amca Peyami Safa’nın Bedii Faik’in kitaplarını dizmiş ve dizerken öğrenmiş bu işi. Çünkü onlarda hakikaten dil hassasiyeti diye bir şey vardı. Bizim o günkü anlayışımızı söyleyeyim: “Kardeşim bizim yaptığımız dil savaşı değil din savaşıdır”. Sanki dil ve din birbirinden çok ayrılabilir şeylermiş gibi...

Oryantalizm bizim üçüncü kitabımızdır sanırım. *Oryantalizm* kitabını ben nerden buldum? Bir vesile ile oryantalizm ile ilgili bir yazı arıyordum. Sahaflar Çarşısı’nda Elif Kitapevi vardı Aslan Kaynaradağ’ın, orada kitaplara bakıyorum. Orada oryantalizmle şarkiyatçılıkla alakalı bir kitap buldum ve “buna benzer daha fazla kitap var mı?” diye sordum. Nezih Uzel de oradaymış. Ben Nezih Uzel olduğunu sonradan öğreniyorum tabi. Nesih Uzel mevlevîdir, bendir vurur, gazeteci kökenlidir.

Kudümzendir.

Kudümzendir, Galatasaray mezunudur. Galatasaraylılar ve Mülkiyeliler kendilerini o dönemde daha farklı görürlerdi yani öyle bir özellikleri vardı. Boğaziçi’nin çok önemi yoktu o zamanlar lise olduğu için. Bana “sen bu mevzuyla ilgileniyorsun galiba” dedi. Ben de “evet” cevabını verince bu defa “Edward Said’in *Oryantalizm* diye çok önemli bir kitabı çıktı, ben de geçen Fransa’daydım, kitabı aldım”. Bunun üzerine “bir ara bir görüşelim” ve o da beni evine davet etti. Üsküdar’daki evinde buluşup kitabı inceledikten sonra çevirmeye karar verdik ve başladık. Ben de ilk defa olarak kitabın telifini alayım diye düşündüm. Telif ile ilgili olarak Fransa’daki yetkili George Burka diye birisi ile yazıştık ve 400 dolara mutabık kaldık. Ben bu parayı zengin bir arkadaştan hibe olarak temin ettim ama inanın Türkiye’den çıkaramadım. Komik gelecek belki ama gidiyorum bankaya “ihracat bedeli mi ithalat bedeli mi” diye soruyorlar. Telif yasası diye bir şey yok, haliyle telifin karşılığı da yok. Haddizatında üzerinizde dövizle yakalandı mı da suçlu oluyorsunuz. Velhasıl ben parayı çıkaramadım ve Fransa’daki adama verdiğimiz sözü tutamadım. Nitekim adamdan, amiyane tabirle bizden başka bir şey beklenmeyeceğini, üç kağıtçı olduğumuzu belirten bir de mektup aldık. Tabi bir yandan kitabın tercümesi devam ediyor ve nihayetinde bastık kitabı. Ama sonra kitabın telifini başka yayınevleri aldılar ve nihayet bizim elimizden de aldılar basım hakkını. *Oryantalizm* hakkındaki ilk yazılar da bizim cenahta değil Cumhuriyet’te yer almıştır. Tabi Cumhuriyet’teki yazılar da “siz Beyaz Saray yayıncısısınız, ne işiniz var sizin oryantalizmle, siz ne anlarsınız” mealindedeydi. *Oryantalizm* bizde iki üç sefer beş bin ve ardından üç bin sattı. Daha sonra bir başka yayınevi *Şarkiyatçılık* adıyla bastı kitabı. *Oryantalizm*’in kapağı da

Charlton Heston'un oynadığı Hartum [Khartoum] filminin afişidir ki onu da yine Nezih Uzel'den almıştık. Daha sonra Nezih Uzel vasıtasıyla ve onun çevresiyle tanıştığımız Maurice Lombart'ın bugün de önemli olduğunu düşündüğüm *İlk Zafer Yıllarında İslam* diye adlandırdığımız daha sonra *İslam'ın Altın Çağı* adıyla tekrar bastığımız kitabı geldi. "8.-11. yüzyıllar arasında İslam dünyasında nasıl bir kalkınma olmuş, sebepleri neymiş, altının tedavüle girmesi nasıl oldu?" gibi sorulara cevap arıyor ve o yıllarda beynelmilel anlamda şirketleşmelerin başladığını ortaya koyuyordu. Kitabını tercüme ettiğimiz bir diğer yazar da henüz Müslüman olan Roger Garaudy olmuştur. O yıllarda - aşağı yukarı 1983-1984 - Garaudy bizde solcuların çok itibar ettiği isimlerden biriydi. İşte Garaudy Müslüman olunca ,Nezih Uzel'le tanışmanın da avantajıyla, "Garaudy'nin ilginç kitapları var bunları basabilir miyiz" diye düşündük ve neticede Nezih Uzel *İslamın Vadettikleri*'ni tercüme etti. Bu arada yeri gelmişken bir şey söyleyeyim, bazen bizim gibi çok dil bilmeyen arkadaşlar çok dolduruşa gelirler. Ben de o kitapta ciddi bir dolduruşa geldim. Nezih Uzel'in tercümesi geldikten sonra Ankara İlahiyat'tan bir doçent arkadaş dedi ki "mahvolmuş bu kitap, rezil etmişsiniz bu kitabı". "Eyvah" dedik "abi sen yapar mısın"? "Yaparım". Baya da kallavi bir para ödeyerek kitabı yaptırdık. Gelen tercüme Nezih Uzel'in tercümesinden iki kat daha rezildi. Yani yayıncı arkadaş varsa hatırlatmış olayım bu tür dolduruşlara gelmeyin. Bir başka şey daha söyleyeyim. Bilginin para ettiği tasavvuru bizde 85'lerden 87'lerden sonra olmuş bir şeydi. O güne kadar bilgi, her halükarda dini anlamda bir şeyle irtibatlandırıldığı için, tebliğ hüviyeti taşıyan bir şeydi ve tebliğ hüviyeti taşıyan bir şeyi insanlardan sakınmak ve kıskanmak da doğru bir şey değildi. Tabu bu inanç da bazı baba kitapların elimizden gitmesine, biz basacakken bizden duyarak ve bizi engelleyerek başka yayınevleri tarafından basılmasına yol açtı. Velhasıl istismar edilen bir inancımızdı bu. Tebliğ düşüncesi ile paylaştığımız düşünceler ticari hamleye dönüştürülüyordu.

Belki şimdiki ortamlarda öyle istişare de pek fazla olmuyor.

İstişareye ihtiyaç da pek kalmadı şu anda. İnternet sayesinde kitap dünyasını takip edebiliyor, hangi ülkede hangi kitapların basıldığını bilebiliyorsun. Bizim dönemde bir iki tane yabancı dergi varsa, dil de bilmediğim için, alıyor arkadaşına "bir bak bakalım kayda değer kitaplar var mı" diyorduk. Ya da yurt dışına giden arkadaşlardan ricada bulunuyorduk. Bir gün arkadaşın birine dedim ki "bana Ortadoğu ile ilgili bir kitap getir Fransa'ya gittiğinde" ve nasıl bir şey istediğimi de anlattım. Tuttu bana İsrail ordu komutanlarından Moşe Dayan'ın hayatını anlatan bir kitap getirdi arkadaş. Dolayısıyla aradığınızı ikinci elden aktarmanız çok zor. Ne aradığınızı siz biliyorsunuz ama aktardığınız zaman o olmuyor.

Netice itibariyle biz Garaudy'yi bastığımızda Tüyap Kitap Fuarı ilk defa olarak The Marmara'nın altında başladı ve o sene Tüyap misafir yazar olarak Garaudy'yi çağırıldı. Fakat Garaudy'nin sadece bizim bastığımız kitapları var piyasada. Müslüman da olduğu için solcular kitaplarını okumadılar, adamı aforoz ettiler.

Onun telifini almış mıydınız?

O zaman telif diye bir problem yoktu ama *Oryantalizm*'i niye almak istedim onu bilmiyorum. Herhalde Cemil Meriç'in de bunda dolaylı bir etkisi vardı. Zira o zaman her hafta bir gün Cemil Meriç'e giderdim. Onunla *Oryantalizm*'i konuştuğumuzda çok önemsediy ve ben de bunun etkisiyle de olacak "hem kitabı kaçırmayayım hem de bende kalsın" diye düşünmüş olmalıyım. Yoksa dediğim gibi telif problemi yoktu o zaman. O yıl herkes Garaudy'yi bizim getirdiğimiz sandı çünkü bizden başka kitabını basan yoktu. O zaman bizim çevreden arkadaşlar da "bu adamlar para yok diyorlar ama Garaudodiyi de buraya getiriyorlar demek ki bizim bilmediğimiz bir şeyler var". Oysa çağırılan Demirtaş Ceyhun'du. Biz de Demirtaş Ceyhun'a bir ricada bulunarak Garaudy ile bir imza günü yapmak istediğimizi belirttik. O da sağolsun ılımlı yaklaştı. Her ne kadar sağ ve sol arasında çok ciddi kavgalar yaşanıyor olsa da o dönemde hepimiz askeri rejimden dayak yediğimiz için müşterek yanlarımız da yok değildi.

Dayak yeme müştereki var yani.

Hakikaten öyle. Neyse bunun üzerine otelin balo salonunda Garaudy'yi ve Filistinli hanımını bir masaya alarak programı başlattık. Tabi o dönemde İran devriminin getirdiği kuvvetli bir heyecan da var. 1000-1500 kişi belki otelin dışında kalmış içerde yer olmadığı için. Biz de salonun bir köşesinde sekiz kişi habire kitap satıyoruz. Yani adamcağız yaşlı olmasa ve programı bir iki saat daha uzatırsa bir beş bin kitap daha satacağız belki de. Hatta o günlerin en önemli haber dergilerinden biri olan *Nokta* dergisi bizim o anki halimizi kapağa taşıymıştı. İnsanların ellerinde *İslamın Vaadettikleri* ve *Siyonizm Dosyası* kitapları var ve bir yazar "Anaplular nasıl insanlardır" üzerine bir de değerlendirme yapmış. Belirli özellikleri saydıktan sonra diyor ki bu yazar "mutlaka evlerinde görüntü için de olsa bir kitaplık vardır ve o kitaplıkta da mutlaka *İslamın Vaadettikleri* bulunur. Tabi bizim bu haberde ya da fotoğrafta hiçbir dahlimiz yoktu ama o fuardan ve haberden sonra biz artık para sıkıntısı olmayan bir yayinevi olarak telakki edilmeye başlanmıştık hilaf-ı hakikat olarak. Diğer yandan hem bizim cenahtan hem de karşı cenahtan medya da Garaudy ile epeyce ilgilendi ve absürde kaçacak kadar sorular yöneltti. Karşı cenah, affınıza sığınıyorum, "sünnet oldunuz mu?"ya varıncaya kadar ve adamın düşünceleriyle ilgilenmeden sorarken bizimkiler ise yazarı ulema yerine koyup fetva sormaya kalktılar. Uzatıyorum ama psikolojiyi anlatmak açısından önemli gördüğüm için.

Tabi biz o aşamadan sonra yayıncılığı tali bir pozisyon olmaktan çıkarmaya başladık yavaş yavaş ve üç sacayağı şeklinde bir hareket tasavvur geliştirdik Pınar olarak. Bir, biraz da İhvan-ı Müslimin'in etkisiyle daha geniş bir yorum alanı verdiği için geleneği yok sayarak bulunduğumuz yerden Asr-ı Saadete, ana kaynaklara dönüş görüşünü savunuyorduk ama doğrusunu söylemek gerekirse bunun nasıl olacağını da bilmiyorduk. Yani kendi bindiğimiz dalı kestüğümüzün de çok farkında değildik. İslam 30 yıl yaşanmıştı Resulullah'tan sonra düşüncesi insana bir kolaylık sağlıyor, mantıksal açıdan doğru gibi duruyor ama hiç de öyle değildi. Esasen bizim tasavvurumuz tam olarak bu şekilde değildi. Biz de ana kaynaklara ulaşalım diyorduk ama geleneği biraz arındırmak lazım geldiğini savunuyorduk. Tabi bu bizim yetkin düşünmemizden kaynaklanan bir duruş değil, mevzuları bilen arkadaşlarla yaptığımız istişareler neticesinde geldiğimiz bir noktaydı. Ama her halükarda bir kaynaklara dönüş meselesi söz konusu oldu. Bir başka ayak; yakın tarihe ilişkin bilhassa Tanzimat sonrasına ilişkin eserler basalım diyorduk. Bunu çok iyi bir şekilde gerçekleştirdiğimizi söyleyemem ama bu bizim için önemli ayaklardan bir tanesiydi. Bir diğer ayak da batının kendi iç eleştirisini yaptığı kitaplardan oluşuyordu. O zaman mesela Sigrid Hunke'nin *Avrupa'nın Üzerine Doğan İslam Güneşi* ve benzeri kitaplar çok ehemmiyet atfedilen eserlerdi. Mesela Bismark'ın Peygamber efendimiz hakkındaki sözü herkesçe bilinirdi o dönemde siz duymamışsınızdır bile belki. Yani batı bizim için de aşağı yukarı referans gibiydi. Müslümanlığı batılı bir ağızdan dinlemek çok etkili oluyordu. İşte biz batıyı bu vadiden çıkararak kendi iç çelişkilerini ifade eden, bize anlatan ve bize bilgi sağlayan kitaplar basmak istedik. Peter Berger'in *Modernleşme ve Bilinç* kitabını bu düşünce ile basmıştık. Aslında kitabın adı "Yersiz Yurtsuz Bilinç"ti ama biz çok anlaşılmayacağını varsayarak kitapta yer alan makalelerden birisini kullanmayı tercih ettik. Aslında kitap biraz talihsiz bir kitap oldu. Talihsizliği erken basılması olmuştur. Yani Türkiye'de sol da dahil olmak üzere o tür kitaplar on sene sonra okunmaya ve basılmaya başlandı. Zijderveld'in *Soyut Toplum'u* ve Vincent Monteil'in *Sovyet Müslümanlar'ı* da bu anlamda talihsiz kitaplardır. Ama o kitapların bile birinci baskısı beş bin yapıldı ve birkaç senede de tükendi. İkinci baskıları üç bin ve şimdi de bin basılıyorlar. Şimdi düştüğümüz yer, bazı kitapların haricinde, 1000 rakamıdır kitaplarda. Tabi bu o dönemde çok kitap okunuyordu anlamına mı geliyor yoksa bugün yayınevi sayısı çoğaldı pazar paylaşıldı anlamına mı geliyor sorusunun net cevabını bulabilmiş değilim. Netice itibarıyla bu istikamette kitaplar basmaya devam ettik. Şimdiye kadar çok hızlı bir yayıncılık yaptığımız söylenemez. Üç yüz civarında kitap bastık bu güne kadar. 1980'lerde başladığımız hesaba katılırsa ayda bir iki kitap basmış oluyoruz ki düşük bir rakamdır. Fakat şunu belirtmem gerekir ki biz Beyaz Saray'ın içinde olmakla beraber yayın çizgimiz itibarı ile onun dışında kalmaya gayret ettik ve bunu başardık

da. Şu anda bünyemizde kırk civarında çocuk kitabı bulunan Salıncak Yayınları, Açılım Yayınları ve Pınar Yayınları var. Satış rakamları bu işi kotaracak ve götürcek boyutta değil maalesef. Bugün yayınevlerinin çoğu belki almıyordur zaten ama daha önce yayınevleri dışarıdan yardımlar alırlardı. Bizim hiç öyle bir şansımız olmadı maalesef. Bugün de olsa iyi olurdu onu da söyleyeyim. Hayal ettiğim bir şey vardı. Yani İletişim'in yaptığı gibi bazı ansiklopediler ansiklopedik bilgiler ihtiva eden kitaplar basabilmek. Fakat bunun sadece maddi imkâna bağlı olmadığını da gördüm. Çünkü bir matematik kitabını herhangi bir adama yaptırabilirsiniz ama sosyal içerikli bir kitabı mutlaka sizin gibi inanan, en azından sizin inançlarınızı paylaşan birilerinin yapması lazım. O konuda da camiamızın yeterli bir birikimi olmadığını gördüm. Teşebbüs etmeme rağmen başaramadım. Bu tür teşebbüslere verebileceğim en orijinal örneklerden birisi Dergah Yayınevinin *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*'dir, daha eski bir diğer örnek ise Reşat Ekrem Koçu'nun *İstanbul Ansiklopedisi*'dir. Onun ötesinde özgün ansiklopedi Diyanet'in *İslam Ansiklopedisi*'ne gelene kadar da yoktur bizde, hepsi tercümedir. Tabi bu arada yukarıdaki örneklerle bir de Ötügen'in *Yeni Türkiye Ansiklopedisi*'ni eklemem lazım.

İslam'ın Vaadettikleri'ni Nezih Uzel tercümesiyle mi bastınız yoksa Salih Akdemir tercümesiyle mi?

Nezih Uzel çevirisi üç dört baskı gitti ve asıl furya onun zamanında oldu ama ondan sonra Salih Akdemir'in çevirisini bastık ve maalesef ben ondan sonra gittim Nezih Uzel'den özür diledim açık söyleyeyim onu da. Çünkü hakikaten Nezih beye haksızlık ettik.

Cemil Meriç'in yayınevinin politikanıza hiç dahli veya katkısı oldu mu?

Dolaylı olarak katkısı olmuştur tabi. Daha önce dediğim gibi biz altı yedi sene kadar haftada bir gün olmak üzere her hafta gittik Cemil Meriç'e. Tabi Cemil Meriç'in etrafına gelip gidenler de kültürel iklim oluşturabilecek boyutta insanlardı. Genç yaşımızda onların konuşmalarından çok ciddi biçimde etkilendiğimi söyleyebilirim. Sol cenahın birçok ismiyle de orada tanıştık. Onlar geldikleri zaman sadece güncel konuları değil kendi hatıralarını da konuşuyorlardı. O konuşmalardan da ciddi anlamda etkilendiğimi söyleyebilirim. Yalnız size bir tavsiyede bulunayım: Cemil Meriç gibi insanların yanında çok fazla bulunmayıp ara ara uğrayıp uzaklaşmak gerekiyor. Çünkü ben Cemil Meriç'in sekreterliğini yaparken bir sayfalık yazıyı yedi defa yırttığımızı biliyorum. Bana göre çok iyi bir metindir ortaya çıkan ama kelimelerin ahengi, müzikalitesi vs. gibi nedenlerden dolayı beğenmezdi Meriç yazıyı. Şimdi böyle bir yazı yazma sürecini gördüğünüz zaman sizde yazı yazma mecali kalmıyor. Kolunuz kanadınız düşüyor ve

en nihayetinde diyorsunuz ki “Cemil Meriç varken ne yazıyorsun, senin yaptığın ancak gevezeliktir”. Cemil Meriç’in iki devamlı öğrencisi olmuştur. Birisi İzzet Tanju, diğeri de Cengiz Bey diye - Perişan Cengiz derlerdi - çok zeki, beş altı dil bilir bir adamdı. Cengiz abinin bazen ceketin altından atleti gözükür, bazen başka bir kıyafeti başka bir yerinden sarkardı. O da hiç toparlamazdı kendisini işin doğrusu ama Cengiz abiyle oturup konuşmaya başladığınızda soracağınız her soruya alacağınız mutlaka mantıklı ve tutarlı bir cevap/izah vardı. Maalesef Cengiz abi bir satır yazı yazamamıştır. İzzet abi de nihayet yaşı 70’leri geçtikten sonra yazmaya başladı.

Ötüken’den bir kaç kitabı çıktı.

Yani olabileceğinin asgarisi. Ama en azından o da olmuştur. Velhasıl üstatların yanına uğrayın ama çok fazla kalmayın. Çok fazla kaldığınızda ters etki yapıyor ondan da haberiniz olsun. Esasen yazı yazmak azıcık ukalalık isteyen de bir şeydir. Birçok yeni yazan adam çok önemli bir şey yazdığını düşünür. Varsın düşünsün doğrusu da odur zaten.

Cemil Meriç’in çevirmenizi tavsiye ettiği kitaplar olmuş muydu?

Elbette. Birçok kitap söyledi bu anlamda. Fakat tabi Cemil Meriç’in çevirin dediği kitaplar Cemil Meriç gibi belki yirmi kişiye lazım olan kitaplar. Mesela Maxime Rodinson’un *Marxism and the Muslim World* (Marksizm ve Müslüman Dünya) kitabını tavsiye etmişti ki solcular da tercüme etmişlerdi ama tercüme hakikaten çok kötüydü. Cemil Meriç’in *İhtişam ve Sefalet* diye bir kitabı vardır Balzac’tan tercüme ettiği. Cemil Meriç’in aynı kitabını başka bir yayınevi daha önceden *Kibar Fahişeler* diye tercüme etti. Ben *İhtişam ve Sefalet*’i okudum. Balzac’a çok hayrandı Cemil Meriç. Sonradan Balzac’ı okuduktan sonra o kadar sevmedim açık söyleyeyim. Ama *Kibar Fahişeler*’i aldım. Ancak 80. sayfada *Kibar Fahişeler*’le *İhtişam ve Sefalet*’in aynı kitap olduğunu anladım. Mesela Victor Hugo’dan *Hernani* tercümesi vardır Cemil Meriç’in. Victor Hugo o kadar güzel yazdı mı bilmiyorum o kitabı. Hakikaten ibadet yapar gibi yaptığı bir şeydi tercüme. Diğer yandan özellikle 65-85 yılları arası etkin olan öz Türkçecilik hareketi onu çok üzüyordu. O dönemlerde mesela yemek yiyoruz yemekhanede “yarasın” diyenler solcu “afiyet olsun” diyenler sağcı ve Müslüman olarak algılanıyordu. Bir sağcı hasbelkader “yarasın” diyecek olsa dini terk etmiş gibi bir pozisyona düşüyordu. Bir gün “evladım o kadar muzdaribim ki” dedi. “Hocam hayırdır?” deyince de “Yahu her yazar okunmak ister. Yani beni okuyacak nesillerin hepsi bu uydurcayla - uydurca onun tabiriydi - yetmişler ne yapayım şimdidi? Bu kelimeleri kullanmaya başladım, biraz okunmak istiyorum” dedi. Yani çok hayflanarak da olsa bu kelimeleri kullandığını biliyorum.

Hani Balzac bu kadar güzel yazmış mıydı acaba dediniz ya oradan hareketle soruyorum. O dönemde Cemil Meriç tercümelerine yöneltilen eleştiriler var mıydı?

Şöyle söyleyeyim 1960'lı yıllara kadar hatta belki 65'e kadar kitap ve çeviri eleştirisi diye bir şey vardı ve ciddi yapılan bir işti. Mesela Peyami Safa'nın Ötügen'den çıkan *Sanat Edebiyat Tenkit* kitabındaki bilimle veya sanatla ilgili tenkitleri okuduğunuz zaman mevzuun ciddiyetini çok daha iyi anlayabilirsiniz. Fakat 1965'ten sonra artık kitap tanıtımı devresidir. Şu olmuştur bu olmuştur kitabın içinden bir iki paragraf ver ve bitti.

Doğan Hızlan dönemi başlamıştır.

Evet Doğan Hızlan dönemi başlamıştır. Doğan Hızlan kitap duayenidir ama Doğan Hızlan'ın efradını cami ağıyarını mani diyebileceğimiz bir kitap eleştirisi yoktur. Bu yazarlar kitap tercüme ederken okuyucuyu elbette dikkate alıyorlardı ama bir de "falanca okuduğunda nasıl tepki verecek" diye daha özel gündemleri ve dikkatleri de olurdu. Mesela, nedenini bilmiyorum ama, Cemil Meriç Atilla İlhan tarafından okunmayı ve bahsedilmeyi çok isterdi.

Solcular daha entelektüel oluyor dediniz onun için olabilir mi?

Ama Atilla İlhan'dan başka solcular da vardı. Mesela Mahmut Makal hakkında hiç de öyle düşünmezdi. Biraz özel bir bilgi ama, mesela Ümit Hanım'a talip oldu diye çıldırıyordu. Amiyane tabirle "kimsin sen Allah'ın köylüsü" diyordu. Biz de köylü olduğumuz için rahatça kullanabiliyorum bu ifadeyi. Dolayısıyla bu duyguları solculara ya da her solcuya değil Atilla İlhan için besliyordu.

Şimdi Cemil Meriç'e göre solla sistemin kavgası aile içi bir kavgaydı. Diyelimki Atilla İlhan'ın babası vali yardımcısıydı, Sarp Kuray'ın babası generaldi, Şanar Yurdatapan'ın babası tümgeneraldi, Nazım Hikmet'i buradan kaçırın ve Rus gemisine bindiren Refik Erduran Boğaziçi aşiretinden biriydi. Yani solcular ailenin yaramaz çocuklarıydı ama ailenin çocuklarıydı.

Nazım'ın kendisi paşazadeydi.

Cemil Meriç; Nazım'ın Kadıköy Altıyol'daki Süreyya'yı kurduğunu ve orada sosyeteye aşk şiirleri okuduğunu söylemişti. Bir gün aç susuz gördüğü bir çocuğa üzülerek bir şiir yazar Nazım ve bundan sonra polis peşine düşer. Nazım'ı polis sosyalist yapmıştır, Marx'ın on sayfasını bile okumamıştır derdi Meriç.

Yayınevine dönecek olursak, yola çıkarken belirttiğiniz üç sacayağı günümüze kadar değişti mi?

Bu yayınevi politikaları biraz direksiyona geçen adamla ilgili ama o politikalar genel anlamda kalkmadı. Onlar belki ufak tefek revizyona ihtiyacı olan

şeylerdir ama ana akım olarak devam etmeleri gerektiğini düşündüğüm şeylerdir. Fakat ara ara boşluklar oldu, o politikalara tekabül etmeyecek kitaplar da yayınladık. Benim kafamda hakikaten soft bir yayıncılık var ama beraber çalıştığımız insanların hepsi aynı düşüncede olmayabiliyor. Yani "falanca arkadaşımızın da kitabını basalım, onun da gönlü olsun" diyene de rastlıyor, bununla da ayrıca uğraşıyorsunuz. Mesela "gazeteci kitabı basmayacağım" diye bir prensibim vardı. Şimdi bakıyorum herkes, okuyucu da gazeteci kitabı istiyor. Çünkü makalelerden müteşekkil bir kitabı okumak daha kolay geliyor. Üç makale okuyacak ve kitabı bırakacak. Dolayısıyla bir fikri taşıyan kitabı takip etmek, ders kitabı ciddiyetiyle okumak zor bir iş haline geldi. Bizim pazarlamayı yapan arkadaşlar sürekli "abi kitap satmak istemiyorsanız bilelim. Ayda bir tane olmak üzere istediğinizi basın" diyorlar ama elbette kitap da satmak istiyorlar. Çünkü o parayı bulmadığın zaman da kendini devam ettirmen mümkün değil. Ayrıca ben "efendim biz ticaret için değil hizmet için yapıyoruz bu işi" diyenlerden de değilim. Keşke ticaret yapsa birisi de bizim kitapları satarak para kazansa. Ne iyi olur. Yani biz de sebepleniriz kitaplar da bir yere ulaşır. Basıp depoya koymanın bir anlamı yok. Doğrusunu söylemek gerekirse hep bir pazarlama hep bir dağıtım problemimiz olmuştur. İlk defa efradını cami ayyarını mani dağıtım işi Anda ile başladı ama o da yaşayamadı çok fazla. Şunu açık ve net söyleyeyim ne D&R ne Yapı Kredi ekonomik olarak sadece kendi kaynaklarına bağlı kalarak yaşayamaz ama bizim beceriksizliğimizden meydana gelen eksiklerimizin mazeretlerini onlara yüklüyor değilim. Yani bizim neyi yapamadığımızı ben çok iyi biliyorum ama bu insan unsuru ile alakalı bir şey. İş bilen bir adamınız yoksa benim gibi bir adam durmadan "şöyle olsa mıydı" derse ticaret bunu kaldırmaz tabii. Neticede kitabı üretmek bir süreçtir. Şimdi biz yazar değiliz, editör de değiliz. Esasen editörlük çok önemli bir müessese ama bizde tam anlamıyla kavranmış mıdır onu bilemiyorum.

Açılım Kitap hangi gerekçeyle doğdu?

Bu konuda öncelikle Yusuf Kaplan'ı anmam lazım. Bu esasen ikimizin teşrik-i mesaisinden doğmuş bir fikirdi. Açılım sadece kültürel ve entelektüel ürünlerin basılacağı ve belli bir seviyenin altındaki kitaplara yer verilmemesini düşündüğümüz bir projeydi. Burada basılacak kitapların satıp satmaması önemli değildi, önemli olan değerli olmalarıydı. Doğrusunu söylemek gerekirse Yusuf'la bir birimizi biraz da dolduruşa getirmiştik. Tam istediğim gibi olmakla beraber Açılım'ın durduğu yerden memnun olduğumu söyleyebilirim...

Başka sorunuz yoksa programı kapatalım arkadaşlar. Efendim çok teşekkür ederiz zaman ayırdığınız ve geldiğiniz için.

Rica ederim, bilakis ben teşekkür ederim davet ettiğiniz için.

Ötüken Neşriyat

AHMET İYÖLDÜ

Ötüken Neşriyat (kurucu üye)

Arkadaşlar hepiniz hoş geldiniz. Bugün yayınevi toplantılarımızın dördüncüsünü gerçekleştiriyoruz. Bugün değerli konuğumuz Ötüken Neşriyatı'nı hikayesini dinleyeceğiz. Hocamıza hoş geldiniz diyerek sözü kendisine bırakıyorum.

Efendim hepinize hayırlı günler diliyorum. Bilim ve Sanat Vakfı böyle bir davette bulundu. Daha önce yapacağımız bir programdı ancak benim o zaman mevzu bahis olan bir mazeretim sebebiyle kısmet bugüneymiş. Ben evvela Serhat Bey'in şahsında Bilim ve Sanat Vakfı'na teşekkür ediyorum yayınevimiz adına. Bize, genç arkadaşlara, sizlere hitap etme imkanı verdiği için.

Biz çok teşekkür ederiz hocam geldiğiniz için.

Ben evvela Ötüken Yayınevi'nin serencamını teferruata girmeden ana hatlarıyla anlatmaya çalışacağım ama, aşağı yukarı kırk dört yaşında bir yayın evinden bahsedeceğimiz için yine de belli bir zaman alacaktır. Bu hikayeyi iki bölüm halinde anlatmayı düşünüyorum. Bilahare sorularınıza da yanıtlayacağım tabi. Değerli arkadaşlar, bir tüzel kişilik olarak Ötüken Neşriyat Anonim Şirketi 1964 yılında, üniversite öğrencisi olarak İstanbul'da bulunan birkaç arkadaşımızın cep harçlıklarını bir araya getirmesi suretiyle ve tamamen milli kültüre hizmet amacıyla kuruldu. Ben o zaman henüz on dokuz yaşındaydım ve en büyüklerimiz 22-23 yaş civarlarındaydı. Bir de Teknik Üniversite'de şimdi profesör olan ama o zaman doktorasını tamamlamamış bir asistan olan Ahmet Nuri Yüksel hocamız vardı. İçimizde en büyüğümüz, yegâne evli olan ağabeyimiz oydu. Aslında bu yayınevini kurduğumuz zaman belli heyecanlara sahiptik fakat Cenab-ı Allah'ın bu kadar lütfakar davranacağını o günden hesap etmemiştik. Gerçekten

Türk basın yayın hayatı içerisinde, bu milletin milli kimliği olarak hem İslâmi hem milli çizgide bir çok yazarımızın eserlerini, tercüme eserleri, kaynak eser mahiyetindeki telif eserleri ilk kez neşretme imkanını bulduk. Şükretmemiz gereken bir diğer güzellik ise bu yayınevini kuran sekiz arkadaşın - isimlerini birazdan zikredeceğim ki bir kısmını tanıyorsunuzdur - tamamı şu an hayattayız. Cenab-ı Allah hepimizi bağışladı. İlk kurulduğu zaman bir adi ortaklık bile değildi. Yani sekiz kişi bir aradaydık ama bir arkadaşımızın üzerinden burada Laleli'de, Vezneciler'de beş metrekairelik yarı bodrum sayılabilecek bir yerde Yaprak Kitapevi diye ismi geçen bir kırtasiyenin bir bölümünde yayın faaliyeti başlamıştı. Aşağı yukarı 77-78 yıllarına kadar, demek ki 13-14 sene bu haliyle devam etti. Kimsenin de aklına "burada iş yapılıyor, yayın yapılıyor, para kazanılıyor mu? Ne oluyor ne bitiyor?" gibi bir şey gelmeden devam etti. Hani "iki kişi rıza-ı ilahi için, ihlaslı bir şekilde ortak olursa üçüncüsü benim buyuruyor" Cenab-ı Allah. Bize böyle bir lütufta bulundu. Tabi son yıllarda yayınevimizden kar payları da alabiliyoruz ama yani diyebilirim ki belki 30-35 sene hiç bir maddi karşılık almadan tamamen mevcut imkanları yayınlara dönüştürmek suretiyle devam edegelen ve bir kısım arkadaşımızın bizzat harcadıkları fiili mesailerle sürdürdük hayatımızı. Günümüzde ortaklık kültürüne, ortak işler yapmaya çok ihtiyaç var. Yani hele de bu kapitalist sistemin getirdiği büyüklerin hep küçükleri kovalaması şartları karşısında aslında küçük ve ortak ölçekli; KOBİ dediğimiz işletmelerin bile bir araya gelme zaruretleri var. Bunun çabaları da sarf ediliyor bir takım gönüllü kuruluşlarla. Bu tezler işleniyor, anlatılıyor iş adamlarına falan ama ortaklık kolay yürüyen bir iş değil. Biz adını böyle koymadan fiili olarak başladık ve o şekilde bu günlere kadar geldik. Biz yayınevimizi kurduğumuz zaman, dediğim gibi mezun olan Ahmet Nuri Yüksel İstanbul Teknik Üniversitesi Makine Fakültesi'nde asistandı. En büyüğümüz de Ahmet ağabeydi. Kendisi Aksekili. Sonra Makine Fakültesi'nden ayrılarak uçak kürsüsünün başında bulundu ki bu kürsü daha sonra Uzay ve Uçak Bilimleri Fakültesi oldu. Oranın da dekanlığını yaptı iki dönem. Şu anda emekli öğretim üyesi. Yetmiş küsur yaşlarında ufak tefek sağlık problemleri dışında Allah'a şükür hayatta aramızda. Kurucu kadroda yer alan isimlerden bir diğeri Mehmet Niyazi Özdemir. Tanıyorsunuz değerli bir yazarımız. Niyazi ağabey de Hukuk Fakültesinde öğrenciydi. O da Trabzonlu bir ailenin çocuğu. Ama Adapazarı Akyazı'ya yerleşmiş bir aile. Bilahare Almanya'ya gitti. Orada doktora çalışmaları yaptı. Sonra çeşitli eserlerle insanımıza, gençlerimize yararlı çalışmalar ortaya koyuyor. Bir diğer ortağımız Prof. Dr. Fehim Üçşik. Fehim Bey de İstanbul Hukuk Fakültesi'nde idi. Kendisi seyyididir. Abdülhakim Efendi Hazretleri'nin nestinden gelme. Kadıköy Müftüsü Mekki Efendi, onun baba tarafından öz dedesi oluyor. Marmara üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğretim üyesiydi. Biraz erken emekli oldu. Hâlen o da ha-

yatta. Çeşitli vakıflarda, derneklerde çalışmalarını sürdürüyor da bir yandan. O da Marmara Üniversitesi rektör yardımcılığı gibi görevler üstlendi. Bir diğer ortağımız Nevzat Köseoğlu. Hâlen Ankara'da. O da İstanbul Hukuk Fakültesi'nden mezun. Nevzat Bey Rizelidir aslen fakat Erzurum'da okumuş. Bilahare 1977'de bir devre Erzurum Milletvekiliği yaptı. Arkasından 12 Eylül ihtilali oldu. 15-18 ay cezaevinde yattı. MHP milletvekiliydi. Sonunda beraat etti. Nevzat ağabey de enstitü çapında çalışmalar yapmış başarılı bir insandır. Mesela Türk dilinin macerasını, 1940lı, 50li yıllara dek tarih boyunca Türkçe olarak yayınlanan eserleri anlatan on dört ciltlik *Büyük Türk Klasikleri* bir yerde onun eseridir. Bu eseri yardımcı bir ekip ile beraber yapmıştır ama fikir de Nevzat ağabeye aittir. Uygulamanın başında da o olmuştur. Sonra, Sovyetlerin dağılmasını takiben Kırgızistan, Azerbaycan, Özbekistan başta olmak üzere Türklüğün Orta Asya şubelerinde yayınlanmış edebi ve kaynak eserlerin Türkçeye kazandırılması konusunda da Nevzat ağabeyin ciddi katkıları olmuştur. Kültür bakanlığıyla beraber yürüyen bir projedir. Onun da eserlerini görmüşsünüzdür. Onlar Türkçeye kazandırıldığı gibi Türkçeden de oraya tercüme, daha doğrusu adaptasyonlar yapılmıştır. Bu fikir de Nevzat Bey'e aittir. Kendisi de ayrıca çok çeşitli kitaplar yazmıştır Niyazi Özdemir gibi. En son da Enver paşayla ilgili hacimli bir kitap, *Şehit Enver Paşa'yı* yazmıştır. Nevzat ağabey hem yazarımız hem ortağımız. O da Allah'a şükür hayatta ve Ankara'da bulunuyor. Bir diğer ortağımız Özer Ravanoğlu. Mersin'in Silifke ilçesinden. O da Elektrik Mühendisi. Yıldız Teknik Üniversitesi'nden mezun. İş hayatı içerisinde çeşitli çalışmalar yaptı. 1990 yılından bu tarafa ağırlıklı olarak Kırgızistan'da. Kazakistan, Kırgızistan bölgesinde hâlen çalışmalar yapıyor. Ne tür çalışmalar yapıyor? Bizim Diyanet İşleri Başkanlığı orada cami inşaatlarına başlamıştı bir devre. Orada o cami inşaatlarına nezaret etti. O çalışmaların içerisinde bulundu. Sonra Manas Üniversitesi'nin, eski Kültür Bakanı Namık Kemal Zeybek mütevelli başkanı iken, oranın inşaat grupları içerisinde bulundu. Tecrübeleri bu manada iyidir. O hâlen orada yaşı-

yor. Türkiye'ye gelip gidiyor. O da ortağımız. Bir diğer ortağımız Mustafa Yıldırım diye yine bir hukukçu ağabeyimiz. O da Erzurumlu. Çeşitli firmalarda yöneticilik yaptıktan sonra emekli oldu. O da hâlen İstanbul'da yaşıyor. Bir diğer arkadaşımız Nurhan Alpay. 1968 senesinden bu tarafa yani aşağı yukarı kırk yıldır hem ortağımız hem Ötügen'in başında genel müdür sıfatıyla bulunan kardeşimiz. O da Erzurumlu. Hâlen de yayınevinde çalışmalarını sürdürüyor. Yedi oldu zannediyorum. Sonuncu ortak da benim.

Benim ismim Ahmet İyioldu. Ben de Konyalıyım. Konya merkezdenim. İstanbul Hukuk Fakültesi mezunuyum ben de. Fakat avukatlık stajını falan ihmal etmiş olmakla beraber, benim hayatım biraz daha basın yayın dünyasında değişik ortamlarda gelişti. Bir avukatlık yapma arzum da yoktu doğrusu. Dolayısıyla biz de çeşitli firmalarda yöneticilik falan yaptık. Sosyal sigortalardan emekli olduk. Hâlen de kendim kağıt, karton toptan ticareti yapıyorum Sirkeci taraflarında. Böylece bir sekiz arkadaş, son 2-3 sene önce kırkinci yılını tamamladıktan sonra, evlat ve yeğenlere hisselerimizi devretmek suretiyle onları yönetime aldık. Şu anda yönetim kurulunda bizlerin görevi yok. Ben denetçiyim ayrıca ama, birçok arkadaşımız yönetim ve denetimin dışında sadece ortak sıfatıyla kaldık. O gençleri getirdik. O gençlerin de yaşları yirmi sekiz ile otuz beş arasında. Onlar şirketin hukuken temsil ve izamı noktasında görev yapıyorlar. Babalar, amcalar yine ufak tefek hisseleri elde muhafaza ediyorlar ama ağırlıklı olarak onlara da hisseler verildi. Dolayısıyla bizim sekiz kişilik ortaklığımız on beş kişiyi falan buldu böylece. Biz eskiler ve bir nebze tecrübeliler olarak ihtiyaç anında yanlarında oluyoruz ama fiili olarak 3-4 senedir bu arkadaşlar götürüyorlar.

Bizim ilk yayınımız merhum üstat Necip Fazıl Kısakürek'in ince, küçük bir piyesi olan *Reis Bey*'dir. Esasen bizim ilk bastığımız eserlere şöyle hızlıca bir göz attığınızda göreceksiniz ki çeşitli alanlarda bir yayın yapma fikrimiz var. 1964 yılında *Reis Bey* ile başladık. Yine 1964'te *Nasıl Öldüler* diye padişahların, Osmanlı padişahlarının kısa hayat hikayelerini anlatan bir kitap bastık. Bu kitabı Özdemiroğlu Osman Paşa'nın soyundan gelen ve Peyami Safa'nın da çok yakın bir dostu olan Vecdi Bürün diye bir gazeteci ağabeyimiz yazmıştı. Üçüncü kitap yine 1964 senesinde. Yugoslavya'da bir yazar olan Milavon Cilas'ın o günkü şartlarda biraz anti-komünist olan *Stalinle Konuşmalar* diye bir eserinin tercümesi. Üç tane kitap yayınlamışız 1964 yılında. Tabi o üç kitap bize çok heyecan veriyordu. Şimdi belki haftada, eski baskılar hariç, bir iki kitap yayınlanır hale geldik ama o yılların manevi hazzı biraz daha farklıydı onu da ifade edeyim.

Üçü de aynı sene içerisinde mi basıldı?

Evet üçü de 1964 senesinde basıldı. 1965 senesinde iki kitap yayınlayabilmisiz: Necip Fazıl üstadın hikâyelerinden oluşan *Ruh Burkuntularından Hikâyeler*

ve yine Necip Fazıl merhumun *Ulu Hakan Abdülhamit Han* adlı kitabı. İki kitaba gücümüz yetmiş.

Abdullah Öztemiz Hacitahiroğlu diye Gemlik'te hâlen hayatta olan bir doktor ağabeyimiz var bizim. Aruz veznini Türkiye'de en iyi bilenlerden ve şair aynı zamanda. 1972 yılında onunla Mesnevi şerhini neşretmeye başladık. Mesnevinin bazı bölümlerini günümüz kelimeleriyle, genç nesillere kazandıran bir çalışma oldu. Devamı gelmedi ne yazıkki. Çünkü Abdullah Öztemiz Hacitahiroğlu ağabeyimiz her şair gibi biraz zor ulaşılan bir adam. Bizleri sever, biz de onu severiz ama devamı gelmedi çalışmanın, öylece yarım kaldı. 1972'de tek cilt halinde çıkmıştır. Şimdi Mevlana hazretleriyle ilgili bir resim vardır orada. Şöyle başını hafif öne eğmiş ve elinde tesbihi, cübbenin önüne sarkar vaziyette. Kapaktaki o resmi ilk defa bizim bir arkadaşımız çizdi. O arkadaşımız da rahmetli oldu genç yaşta. Sonra o resim kabul gördü ve yıllardan beri muhtelif yerlerde kullanılıyor. Sadede döneyim, bizim zannediyorum şu anda yediyüz otuz beş eserimiz var. Tabi buna mükerrerler ve çok ciltli kitapların ciltleri dahil değil. Bin kitap da belki olabilirdi ama biraz seçici davrandık. Dediğim gibi hem milli kültüre, hem dine, İslâm'a geleneğe bir aykırılık teşkil etmemesi konusunda da bir titizliğimiz vardı. Bu çizgi içerisinde bir de kaliteyi korumaya çalıştık ve hem idarecisi hem de okuyucusu olarak bunu başardığımızı inanıyorum.

Şimdi biz Ötügen Yayınevinde faaliyete başladığımız zaman, İstanbul'da ve tabi Türkiye genelinde yayınevlerinin adedi çok sınırlıydı. Şu anda aklıma gelenleri söyleyeyim mesela: Sönmez Neşriyat vardı. Bir kısım iş adamının kurduğu bir yayıneviydi. Takvim basardı Sönmez Takvimleri diye ve dini yayınlar yapan bir yayıneviydi. Yağmur Yayınevi vardı. Rahmetli İsmail Dayı ki kendisini kısa bir zaman önce, iki ay kadar önce kaybettik. O da son dönemlerde rahmetli Turgut Özal'la beraber siyasete atıldı ve iki dönem Balıkesir Milletvekilliği yaptı. Ama o güne kadar başta Ali Fuat Başgil'in eserleri olmak üzere bazı güzel, kıymetli yayınlar yaptı Yağmur Yayınevi ve hâlen devam ediyor. Ama İsmail ağabeyin devrindeki potansiyele sahip değil. Şevket ağabeyin, Şevket Eygi'nin Bedir Yayınevi vardı. O da daha ziyade İslâmî kaynak kitapları yayınlıyordu. Hareket Yayınevi Grubu vardı. Ama onlar mecmua şeklindeydi. Yayınevleri Dergah Yayınları diye 70'li yıllara doğru ortaya çıktı. Yani bizden bir 8-10 yıl sonra yayına başladılar ama yayıncılık faaliyetleri içerisinde *Hareket* mecmuasıyla çok kıymetli hizmetler yaptılar rahmetli Nurettin Topçu ve onun etrafındaki Ezel Erverdi ve diğer dostlarımız. Bunlardan ibaretti yayın dünyası.

Ben şimdi aynı zamanda Basın Yayın Birliği Derneği'nin yönetim kurulu üyesiyim. Şuan Türkiye'de 2000'e yakın yayınevi var. 1960'lar, 70'ler, 80'ler de ki gibi değil yani. Ama kalite olarak tabi sıkıntılarımız var. Her şeye rağmen sayının artmış olması iyidir. Tabi bu artış tirajları biraz düşürdü. Kitaplar 1000-3000

arası basılıyor. Geçmişte bu rakam, 3000-5000 arasındaydı. Bir roman eğer iki senede beş bin satarsa oldukça iyi sayılırdı. Ortalama bu idi. Dağıtım problemlerimiz vardı ona da temas edeceğim. Ötügen'in öncülük ettiği, yanısıra İrfan Yayinevi, Töre-Devlet Yayınevi gibi Ankara'dan bir yayinevinin de katılımıyla kurulan bir anonim şirket olan Anda Dağıtım şirketi kuruldu ve faaliyete geçti 1973 sonlarında. Onun dağıtım sistemi sayesinde Türkiye'nin en ücra noktalarına kadar kitap ulaştırılır hale geldi arabalarla. Ve dolayısıyla tirajlar da bir yükselme oldu. Mesela; Peyami Safa'nın romanları, Nihal Atsız'ın *Bozkurtlar* gibi romanları, Tarık Buğra'nın hikayeleri, *Küçük Ağa* gibi romanları on beş bin, yirmi bin, yirmi beş bin gibi satış rakamlarına ulaştı 1975-80'li yıllarda. Kitaplar her yere ulaştığı için ve periyodik olarak kitapçının ayağına yayınlar her ay ulaştırıldığı için Anda Dağıtımın getirdiği çok ciddi bir pazar oluşmuştu Türkiye'de. Sonra yayinevlerinin adedi ve nüfus arttı ama tirajlar aynı oranda artmadı maalesef. Şimdi de bazı istisnalar var ama bunlar daha ziyade cemaat yayinevleri gibi görülen yerlerin yayınladığı kitaplar. Söz gelimi Timaş, Nesil gibi yayinevlerinin bazı kitaplarının yüksek tirajları var. Ama onlar da istisna. Genelde kitap tirajları maalesef bin-üç bin bandında devam ediyor.

Hatta beş yüz

Yani bazı ilmi eserler de maalesef öyle basılabilir. Tabi beş yüz adet basmak maliyetler açısından büyük bir külfeti de beraberinde getiriyor. Böyle bir sıkıntı var. Diğer taraftan yayinevi sayısı çoğalınca satış teknikleri, pazarlama usulleri gibi hususlarda da geçmişte karşılaşmadığımız sıkıntılar oldu. Kâr oranları bir hayli azaldı bu işte de. Ama dediğim gibi bu iş, manevi hazla yapılan bir iş. Yani bir eser ortaya çıktığı zaman ona bakıp sevmek, okumak, sayfalarını karıştırmak bambaşka bir duygu Şimdi mesela "dijital ortamda kitap ne olacak?" meselesi var. Hatta ben kağıt işi yaptığımı söylemiştim. Ben aynı zamanda İstanbul Ticaret Odası'nda 65 nolu Kağıt ve Kağıt Ürünleri Komitesi başkanlığını yürütüyorum. Ticaret odası gazetesi, kırtasiye, dergiler falan zaman zaman bize görüş soruyorlar. Bunu da beraberinde soruyorlar: "Bu dijital ortamda kağıdın geleceği ne olacak?". Sektörel bir sualle de karşılaşıyoruz. Ben onlara şunu söylüyorum; diyorum ki: Bakın, Türkiye'de şu anda kağıt tüketimi, nüfus başına yıllık kırk beş kilo civarında. Mesela Avrupa'da bu rakam iki yüz kilo, Amerika'da 340-350 kilo mertebesinde. Bizim nüfusumuz da bir yandan artıyor. Yani potansiyel bir gelişme ihtimali var kağıtçılığın önünde. Zaten kullandığımız kağıdın %50-55'i Türkiye'de üretilir. Yaklaşık % 45-50'si de ithalat yoluyla karşılanıyor. Makas da maalesef her geçen gün ithalat lehine açılıyor. Çin'den, Finlandiya'dan, Kanada'dan velhasıl her yerden buraya kağıt geliyor. Bizim de kağıt üreten firmalarımız bir elin parmakları kadar. İşte SEKA büyük üreticiydi. O da özelleşti ve devre dışı kaldı. Şuan da aşağı yukarı yıllık 2,5-3 milyon tona

yakın kağıt tüketimi var. Tabii kalite, fiyat gibi hususlarda Avrupa kağıtlarıyla rekabet güçlükleri var. Bütün bunlar kağıdı sektör olarak etkilediği gibi yayıncılığı da etkileyecek mi acaba? Fakat benim kanaatim bu dijital ortama rağmen, matbu kitapların rağbetten düşmeyeceği istikametinde. Aksi halde Avrupa'da da tirajların düşmesi lazım ama düşmüyor. Yani büyük tirajlarla kitaplar basılıyor ve satılıyor. Belki zamanı çok az olan insanlar e-kitap okuyorlar ama kitap dostu dediğimiz insanlar yine de kitaba dokunmak istiyorlar. O bakımdan bütün bu adet çoğalmışlığı, kalite problemleri ve saireye rağmen yayıncılığımızın yaşayacağını düşünüyorum. İnşallah daha da iyi olacaktır diye de bir ümidim var.

Efendim şimdi bizim yayınlarımız arasında kimlerin kitaplarını yayınlamışız diye bir de yazarlarımız bakımından baktığımda şunları söylemek mümkün: Yılmaz Öztuna, Tarık Buğra, Prof. Dr. merhum Erol Güngör, Arif Nihat Asya, Nihal Atsız, Mustafa Necati Sepetçioğlu, Necip Fazıl Kısakürek, Cemil Meriç, Fuat Köprülü, Abdülhak Şinasi Hisar, Peyami Safa. Günümüzde yaşayanlardan Mehmet Niyazi Özdemir, Sevinç Çokum, Emine Işın, Nevzat Köseoğlu, Ahmet Turan Alkan, Beşir Ayvazoğlu, Cengiz Aytmatov, Cengiz Dağcı, Taha Akyol, Suphi Saatçi, İsmail Yakıt, Zeki Kuşoğlu, Türk Musikisi Korosu'nun şefi olan Fatih Salgar, Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar, Mehmet Genç, Ziya Bakırcıoğlu, Metin Savaş, Abbas Sayar gibi insanlar yanında yine merhum Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Galip Erdem, Bahattin Özkıışı, Mehmet Çınarlı, Prof. Durali Yılmaz, Refik Özdek gibi isimleri sayabiliriz. Bunlar Türk fikir, kültür, sanat, edebiyat hayatının hemen her safhasında fikri olan, düşüncesi olan insanlar. Bunların yayınlarını yaptık ve yapmaya devam ediyoruz.

Bundan beş yıl önce Meşa Selimoviç'in Kale'sini okumuştum. Hatta çok güzel bir tercümeydi. Çok zevk alarak okumuştum. Sonra onun serisini de yayınlarsınız diye düşündüm ama bildiğim kadarıyla yayınlamadınız. Yani Meşa Selimoviç, Cengiz Aytmatov gibi bir seriye dönüşmedi.

Dönüşmedi, çünkü o noktada başka meseleler gündeme geliyor. Cengiz Aytmatov konusunda da: mesela onun kitaplarını son dönemde, hemen hemen son yazdığı bir iki kitaba kadar tercüme ettik. Kırgızistan'dan, Rusya'dan falan bazı yayınevleri problem çıkarıyor. Mesela Peyami Safa'yı biz 1965'den beri yayınlamışız. Fakat birden Alkım Yayınları çıkıyor diyor ki: "Peyami Safa'nın kitaplarını ben de yayınlayacağım". Aramızda hukuki bir meseleye de dönüştü. Cengiz Aytmatov'da da buna benzer bir şey oldu. Kesit Ajans diye Ankara'dan bir kurum "Cengiz Bey'in kitaplarını biz de yayınlayacağız" dedi. Cengiz Bey de kitaplarını vermiş tabi ona. Ama son yazdığı eserlerden itibaren vermiş. Rusya uluslararası telif sözleşmelerine dahil olmadığı için biz bazı haklarımızı iddia edemiyoruz Rusya ya karşı, onlarda bize karşı bir şeyler beyan edemiyorlar. Dolayısıyla Cengiz Aytmatov'un yeni eserini almak için yeniden gidip onunla oturup konuşmak lazım. Orada da telif hakkı alırken yaşanan bir takım sıkıntılar var. *Kale* yazarının *Derviş ve Ölüm*'ü ile ilgili de zannediyorum benzer bir şey yaşandı. *Kale*'yi ben de okudum çok güçlü bir kitap. Ama maalesef dediğiniz gibi bir seriye dönüştüremedik. Şimdi dedim ya yayınevlerinin adedi çoğalınca bazı sıkıntılar da doğuyor beraberinde. Şimdi bakın, Peyami Safa'nın kitaplarını, kırk küsur yıldır biz basıyoruz. Onun hanımından biz telif haklarını almıştık. Peyami beyin tek oğlu yedek subaylığını yaparken Erzincan'da vefat etti. Eşi, Merve Safa hanımdan başka mirasçısı yoktu. Bir de tamamen farklı fikirlere ve hayat tarzına sahip Behçet Safa adlı bir yeğeni vardı. Peyami bey ona kızıyor ediyor falan. Vefatından sonra bu yeğeni, redd-i mirasta bulunuyor, amcasının mirasını almıyor. Bunun şahidi Avukat Ergun Göze'dir. Ergun bey halen hayattadır ve Peyami beyin dahilî işlerinde avukatlığını da yapan yakın bir dostuydu. Peyami beyin hanımı da vefat ettikten sonra, çocuksuz vefat ettiği için, bu hak onun kız kardeşi Meziyet hanıma intikal etmişti. Biz Meziyet hanımla da sözleşmelerimizi yenileyerek yayına devam ediyoruz. Şimdi Alkım Yayınları, İtalya'da bir kasabada yetmiş küsur yaşında olan Peyami Bey'in bu yeğenini buluyor. Bu adam bir kasabın yanında, kasap dükkanının üst katında yatıp kalkıyor. Ayyaş bir adam. Allah hidayet versin. Yetmiş küsur yaşlarında. Gidiyor buna Peyami Bey'in eserlerini basmak istediğinden bahsederek, 30-35 bin euro gibi de bir para kendisine ödeyerek, telif haklarını alıyor. O zaman, hatırlarsanız birkaç sene önce büyük reklamlar yapıldı televizyonda. *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*'nu iki yüz elli bin adet basıyor vs. Oradan aslında beklediği kârı elde edemedi. Çünkü büyük reklamlar yaptı. Biz o meselede hukuken mahkemelik olduk. Bu arada mahkemeye veren biz değil onlar oldu. "Telif haklarını yeğeninden satın aldım, ben basacağım" iddiasındalar. Bu yeğenin Hürriyet Gazetesinde, o günlerde bir röportajı çıktı. Orada: "Ben amcamla fikir olarak bağdaşan bir insan değildim. Amcam da benim adam olmayacağım kanaatindeydi" diyor. "Bana 'sen adam olmazsın, sen adam olmazsın' derdi, mamafih çok doğru bir teşhis koymuştu. Ben bu yaşa geldim

adam olmadım” diyor. Yani kendisini de biliyor adam. Tabii gençlik yıllarında öyle bohem hayatı belki cazip gelir insana ama, insan yetmiş küsur yaşında vatandan uzak, bir kasabın yanında çalışıyor yukarıda yatıp kalkıyorsa bu zor bir şeydir. “Amcamın kitaplarıyla ilgili olarak Türkiye’den biri geldi.” diyor. “Bana da önemli bir para ödeyince amcam hortladı zannettim. Bana, hiç sevmediğim amcam destek sağladı. Aldığım parayla da, epey borçlanmışım o borçları ödedim” diyor. İşte bu minvalde bir röportaj. Fakat tabii Türkiye’de hukuk bazen guguk oluyor. Bir hukukçu olarak bunu söylemek zoruma da gidiyor ama çok esnetiliyor hukuk. Netice itibarıyla biz hanımından dolayı telif hakkına sahip yayınevi olarak ve yıllardır bu eserleri yayınlayan yayınevi olarak yayınımıza devam ediyoruz. Bizim tirajlarımızda bir değişme olmadı. Redd-i miras olayının bilgisi olmakla beraber bu konuda bir belge ibraz edemedik. O günkü gazetelerde bunun yazıldığını söylüyor. Adam kendi de söylüyor zaten; “ben amcamın mirasını istemedim” diyor. Tabii bu mahkemenin önüne sürülüyor. Veraset ilanında tek yeğeni bu adam ve tek mirasçısı eşi merhume Nebahat Hanım bu ikisi kalmış ama bu adam redd-i mirasta bulunmuş mahkeme önünde. Maalesef avukatlarımız kırk küsur yıl önce yaşanan bu olayla ilgili adliyeden bir sonuç çıkaramadılar. Mahkeme kayıtlarına ulaşamadık. Velhasıl bilgisi var belgesi yok. Dolayısıyla Ergun Göze dedi ki bana: “Ben şahitlik ederim ama sadece şahitle olmaz, belgeyi koymamız lazım”. Alkım o zaman tabii kaybedecekti. Şimdi hem Alkım hem biz telif hakkı sahibi olarak devam ediyoruz. Birbirimizin ayağına da basmıyoruz.

Peki eşi daha öncelikli değil mi? Sizin eşikle yaptığınız bir telif sözleşmesi var. Yeğenle yapılan sözleşme daha sonra.

Öncelik sonralık olayı yoktur miras hukukumuzda. Evladı ve eşi olduğu zaman onlar birinci derecede sahip olur, yeğenine bir şey kalmazdı fakat evladı sağlığında öldüğü için bir yeğeni ve eşi paylaşıyorlar miras hukukumuzda göre. Fakat şöyle bir öncelik var tabii. Yani biz kırk küsur yıldır bunu yayınlıyoruz. Herkes biliyor dost, düşman ki Peyami Safa’nın bütün eserlerini biz yayınladık. Ve bir şey daha söyleyeyim. Bunu hem bu topluluğun bilmesi lazım hem de farklı bir maksatla söylemediğimi anlayacak arkadaşlarınız. Biz Peyami Bey’in, Edirnekapı Şehitliği’ndeki kabrini yaptırdık Ötügen Yayınevi olarak. Benim kayınpederimden rica ettik. O inşaat işlerinden biraz anlardı. Orada güzel bir kabir yaptırdık. Peyami beyin kendisine biz yetişemedik. Yayınevi ortaklarından Ahmet Nuri ağabey gibi gören tanıyan vardı ama yayınevimiz sağlığında kurulmamıştı. Ayrıca; Peyami beyin eşi felçliydi ve baldızı Meziyet hanım kız kardeşine bakıyordu. Biz Şişli’de bir tavan arası katında, o hanımı hasta vaziyette yaşarken ziyarete gittiğimizde, çiğneme kabiliyeti yoktu. Hatta biz o zamanlar kitap dağıtım dergisi olarak *Söğüt* diye bir dergi çıkarırdık. Birkaç zaman devam etmiştir. Orada da yayınlarımızın tanıtımından başka fikri manada yazı denemeleri de

yayınlanırdı. O dergide de bir yazı yazmıştım gördüklerimden etkilendiğim için. Biz Ötüken olarak aydan aya maaş bağladık ona. Kimseye muhtaç olmadan irtihal etti. Sonra Meziyet hanım geride kaldı. Doksan küsur yaşına kadar yaşadı. Meziyet hanıma da biz her ay muntazam ödeme yaptık. Kitapları basalım, basmayalım. Meziyet hanımın vefatından sonra ne yaptık? Hâlen de yapmaya devam ediyoruz. Bizim Ötüken Yayınevinde, şuanda otuz beş civarında gence burs veriyoruz. Bu bursların kaynağının bir bölümü bizim kendi öz kaynaklarımız bir kısmı da Peyami beyin eserlerinin telif haklarıdır. Peyami beyin ve hanımının adına gençlere burs veriyoruz. Böylece telif hakkını, gençlere imkan sahibi olmayan ama okumak isteyen üniversiteli gençlere burs olarak veriyoruz. Şimdi biz bu istikamette doğruyu yaptığımız kanaatiyle devam ediyoruz ama onlarda bir iki eseri bastıktan sonra şimdi yeni gayretlere giriyorlar: "Biz diğer kitapları da basacağız". Yeni sözleşme kendilerinde olduğu iddiasıyla bütün kitapları basmak gibi hukuki geçerliliği olmayan uygulamalar peşindeler. Birkaç yıldır mesele sönükleşmişti. Şimdi yine hukuken tazelenecek gibi geliyor.

Mesleki bir soru sormak istiyorum. Ben 84'te başladım bu mesleğe. O zamanlar Çağaloğlu'nda kitap ya da kapak tasarımı için çok fazla ödenek ayrılmaz ve doğrusu kaliteli de çok fazla aranmazdı. 70'ler de, 60'larda bu daha da azdı. Bununla beraber Ötüken'in çok güzel ve başarılı kapak çalışmaları var o yıllarda. Acaba nasıl bir öngörüyle iyi kapağa doğru yöneldiniz? Açıkçası bir meslektaşınız olarak merak ediyorum.

Dediğim gibi o yıllarda kaliteyi yakalama arzumuz vardı. Mesela 1968'de *Fatih Harbiye*'yi bastığımız zaman Nur-i Osmaniye, Çağaloğlu matbaa muhiydi. Şevket Alparslan'ın yarı bodrum bir matbaası vardı. Hurufat dizgiyle yapıldı. O ilk kapaklarla da ben ve Nurhan bey gibi yayıneviyle daha fazla meşgul olan kişiler ilgileniyorduk. *Fatih Harbiye*, *Fatih Harbiye* diye basılmıştı. Yani mürettip harfleri karıştırmış. Bir baktık ki *Fatih Harbiye* olmuş *Fatih Haribiye*. Dediğimiz harap olduk. Şevket ağabey sen ne yaptın? Bizim o yıllarımız hamala para vermeyelim diye biraz da genç olduğumuz için kartonu sırtımıza alıp mucellite götürdüğümüz dönemlerdi. Bu isim hatası çok zorumuza gitti. Şevket ağabey de üzüldü. "Yahu" dedi "nasıl telef edeyim" dedi. Neyse, kalan kartonları kurtardık bastırdık. Birazını cebimizden vererek yeniden karşıladık. Öyle bir ortamdaydık.

Daha sonra kapaklarımızı yapan Olcay ve Nur hanım o zamanki adıyla Güzel Sanatlar Akademisi'nden mezun olan ve orada tanışıp orada evlenmiş kişilerdi. Nur Hanım hâlen hayattadır. TGRT'nin dekorasyon işlerini yapıyor. Olcay'ı otuz altı yaşında iken bir trafik kazasında kaybettik. Olcay, Ankara'da, Kültür Bakanlığı Müsteşarlığı da yapmış olan Acar Okan diye bir ağabeyimizin kardeşiydi. Bizim yayınevimizde ilk defa o çocuklara biz bir oda ayırdık o zaman. O odada hem bizim kapaklarımızı yapıyorlardı karı-koca, hem de mimar olan Olcay ken-

di çizim işlerini yapıyordu. Dolayısıyla o kapaklar çok yakın bir mesai beraberliği içerisinde, o zaman ortaya çıktı. Olcay rahmetli olduktan sonra Nur hanım devam etti fakat tabii birisi çok küçük iki çocukla kaldı. Geçim galesi içerisinde TGRT'ye girdi. Ama o yıllarda dikkat çeken bir kapağımız vardı. Kitap ölçümüz de öyleydi. Biz mesela onlara baya grafiker parası öderdik ama yayıncılar maliyet düşün diye böyle bir kaleme ödenek ayırmazlardı.

Bizim yayınladığımız eserlerin arasında bir de kaynak olanlar var. Onlardan da biraz bahsedeyim izninizle. Sonuncusundan başlayacak olursam: şu anda *Ötüken Türkçe Sözlük* diye Yaşar Çağbayır Hoca'nın beş ciltlik bir Türkçe Sözlüğü çıktı biliyorsunuz. Geçen sene bu aylarda yayınladık. Kırk yıllık bir çalışmanın ürünü, iki yüz kırk altı bin kelime içeren, Türkçe'nin en geniş sözlüğü. Yaşar Çağbayır Denizlili bir edebiyat öğretmeni. Konya Ereğlisi'nde öğretmenliğe başlıyor. Hem öğretmen, hem okulun müdürü. Orada görevdeyken Bakanlık'tan kendisine bir yazı geliyor. Bu yazıdaki iki kelimenin ('münzi' ve 'temhir') manasını anlayamıyor ve sağa sola soruyor, bilen yok. Ne yapacağını da bilemiyor. Ereğli Kaymakamı'na (Şu anda MHP Kayseri Milletvekili olan Sabahattin Çakmakoglu) gidiyor. Kaymakam diyor ki "bakanlıktan gelen bu yazıyı imza et ve tekrar iade et yani geri gönder. Kelimenin manası bu" diyor. Bu iki kelimeyi ondan duyunca Yaşar hoca diyor ki: "Bende müthiş bir merak başladı". O günden sonra her duyduğu kelimeyi, her bulduğu evrakı yazıyor. Aşağı yukarı bin yedi yüz kadar eser, kaynak tarıyor. Memuriyet sebebiyle gittiği bölgelerdeki kelimeleri derliyor. İşler o hale gelmiş ki: "Artık bir yerde ev tutacağım zaman ewela bu belgeleri, yayınları koyacağım bir de kiralık depo veya evin altında bir oda arıyorum. İki kamyon eşyamız gidiyor biri evin eşyası, bir tanesi bu materyaller" diyor. Yaşar hoca emekli olduktan sonra Söke'ye yerleşti ve hâlen orada yaşıyor. Ben bizzat duyduğum için bir çalışmanın önemi ve disiplini bakımından sizinle paylaşmak isterim. "Yedi sene boyunca bütün bu evrakları bütün bu çalışmaları, bilgisayar ortamına aktarmak için sadece Cuma günleri, Cuma namazı için evden çıktım" diyor. Otuz dokuz yılda topladıklarını bilgisayar ortamına aktarıyor. Hatta o eseri eşine ithaf etmiştir. O kadıncağız da bütün bu evin eşyaları yanında bunların muhafazası için de yıllar yılı uğraşmış. Böyle kıymetli bir çalışmayı sezon başlamadan, yaz başında çıkarmış olmamıza rağmen satışından da memnunuz.

Ne kadar bastınız?

Zannediyorum üç bin takım bastık ilk etapta.

Tashih var mı?

Kelime hatası pek yok. Yalnız şöyle bir şey var: Ben geçenlerde Kayserili bir arkadaş grubuyla bir yerde oturuyordum. Mevzu bizim sözlüğe intikal etti. Dediler ki: "Bizim mahallî iki kelitemiz var. Bir tanesi 'evselemek' bir diğeri de

'höndüm'. Bunlar var mı acaba sizin lügatte?" Dedim ki: "Mahalli ağızların dahil olduğunu zannediyorum. Yayınevine gidip bakacağım. Yayın evine geldim 'evselemek' kelimesi, 'evsilemek' olarak yer almış. Yani elemek bir şeyi. 'Höndüm' de, bileniniz var mı bilmiyorum ama ahmak vesaire anlamında bir kelimeymiş. Hödüğü biliyoruz ama höndümü bilmiyoruz. Şimdi Kayserili arkadaşımıza dedim ki: "Senin dediğin iki kelimenin cevabı var. On iki kelime daha getirsen onların da olacağını zannediyorum". Yalnız Yaşar Hoca ve bizim de kanaatimiz şu: Türkçe bundan ibaret değildir. Türkçe dünyada kullanım alanı bakımından dördüncü, beşinci sırada yer alan bir dil. İki yüz milyonun üzerinde bir kitle Türkçe konuşuyor dünyada. Mesela Kırgızistan'daki ortaklarımızdan Özer ağabeyimiz "Bir hafta kalsanız onların bütün konuşmalarını rahatlıkla anlarsınız" demişti. Dolayısıyla her baskıda ilave şeyler olacak. Bazen "şu kelimeyi sözlükte bulamadım" diyenler de çıkıyor dostlardan. Onlara diyorum ki: "O kelimeleri bildirin. Yaşar Hoca'nın da koyalım önüne ve yeni baskılara girsin o kelime".

Yaşar hoca yine kurtulamadı.

Evet, yine kurtulmadı. Kaynak eserler bahsine devam edecek olursam; diğer kaynak eserlerimizden bir tanesi de Türkiye'de ilk telif ansiklopedi olan ve kısa bir müddet önce kaybettiğimiz eski devlet bakanlarımızdan Ayvaz Gökdemir'in başında redaktör olarak bulunduğu on iki ciltlik *Yeni Türk Ansiklopedisi*'dir. Ama o da ilk telif ansiklopedi olmakla beraber eksiklikleri olan bir ansiklopedi. Sonra biz onun devamını getirmediğimiz. Yani yeni baskılar yapmak suretiyle, onu o eksikliklerden kurtarmadık. Çünkü biz onu o zaman bir telif ansiklopedi olsun heyecanı ile basmıştık. Tek baskı yaptı. Satıldı, bitti. Bir diğer eserimiz, on yedi ciltlik *Sahih-i Buhari*'dir. Rahmetli Mehmet Sofuoğlu hocanın tercümesidir. On altı ciltlik metnin ardından on yedinci cildi de indeks olarak koyduk araştırmacılar için. *Sahih-i Buhari* Türkçeye üç defa tam metin halinde tercüme edilip basılmış. Bir tanesi Selçuklular zamanında bir diğeri Osmanlılar zamanında. Cumhuriyet devrindeki üçüncü tek tam metin baskıyı da Ötüken Yayınları yaptı. Hâlen satışta bu tercüme. Dolayısıyla o da bizim için bir yüz akı çalışma oldu. On dört ciltlik *Büyük Türk Klasikleri*'nden bahsetmişim. Şefik Can hocanın tercümesiyle *Mesnevi Tercümesi*'ni ve Mevlana'nın diğer eserlerini neşrettik. Mesnevi'den bir de Şefik Can hocanın seçkileriyle oluşan *Cevahir-i Mesneviye*'yi neşrettik ki Hoca da ödül aldı bu eserden.

Bizim zor şartlarda fakat heyecanla yürüttüğümüz yayınevi çalışmalarımız, 1973 sonlarında Anda Dağıtım diye bir dağıtım şirketine öncülük etti. Ben onun ilk kurucu genel müdürüyüm. Sekiz sene o işin başında kaldım. Şimdi bu dağıtıma nereden ihtiyaç duyduk? Hem pazarlama vesaire itibarıyla hem de Bates diye bir dağıtım şirketi vardı o yıllarda.

Aynı zamanda yayınevi miydi o yoksa?

Bateş'in yayınevi yoktu sadece dağıtım şirketi idi. Şimdi 1971 senesinde Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşmasının yani Malazgirt zaferinin dokuz yüzüncü yıldönümü münasebetiyle, o yıla armağan kitaplar yayınlanıyordu. Biz de dokuz yüzüncü yıl ödülünü de alan Emine Işınso Hanım'ın *Ak Topraklar* adlı romanını yayınladık 1971 senesinde. Tabi biz bu dönemde rafımızda bulunan kırk kitabın tamamını kendi imkanlarımızla yayınlıyoruz. Emine hanımın eşi de Ankara'da bükrattı. Bir takım temaslar sonunda bize dediler ki: "Emine hanımın romanını Bateş dağıtacak. Hem ödül almış bir roman, daha geniş kitlelere ulaştırılacak". "Peki" dedik ve Bateş'in yöneticileri ile konuştuk. Bize "yüz tane kitap getirin" dediler. Yüz tane kitabı paket yapıp bizim Nurhan ile beraber götürdük ve Bateş'e teslim ettik. "Biz bunu konsinye olarak alıyoruz. Satış biter ondan sonra biz hesabı öderiz" dediler. Altı ay geçti ses çıkmadı. Emine hanım da merak ediyor kitabın yazarı olarak. "Ne oldu Bateş'e verdiniz mi?" "Biz verdik ama ablacım isteyen yok, tekrarını veremedik". Neticede sekiz dokuz ay sonra gittik. İnanın arkadaşlar bizim bağladığımız haliyle, depoya teslim ettiğimiz haliyle geri aldık. Bizim çok zorumuza gitti. Ben o zamanlar geceleri Hürriyet Gazetesi'nin yazı işleri kadrosunda görevliydim. Gece orada çalışıyor, gündüz Hukuk Fakültesinde doktora çalışmalarına devam ediyor dolayısıyla Fakülteye gidiyordum. Ondan sonra da geçiyordum yayınevine. Böyle bir tempo içerisinde çalışırken bu bizim çok zorumuza gitti. Bu iş böyle olmayacak dedik ve tabi Emine hanıma da durumu bildirdik. O da şaşırıldı. Bizim bir dağıtım şirketi kurmamız lazım. O arada ufak tefek piyasadan tokatlar yiyoruz. Yani yayınlar çoğalınca gönderiyoruz adam ödemiyor vs.. Bu dağıtım fikri öyle ortaya çıktı. Önceleri Ankara'dan bir arkadaşımız bu iş için düşünülmüştü. Son anda vazgeçti "gelemeyeceğim" dedi. Benim Hürriyet Gazetesinde hakikaten iyi bir pozisyonum vardı. Bunun üzerine onu bırakarak geldim ve Anda Dağıtım'ı kurduk. Bu gün de çok konuşulan, çok aranan ve piyasada olmayan bir dağıtım sistemi kurduk ve bu sistem doksanlı yıllara kadar aşağı yukarı 17-18 sene görev yaptı. Ondan sonra faaliyetini tatil etti.

Söyle bir sistem kurmuştuk: Türkiye'yi yedi bölgeye ayırmış ve o yedi bölgenin her birine birer kamyon vermiştik. Bedford marka kamyonlar vardı. Onlara kasa yaptırdık. Hatta hiç unutmuyorum. Kamyon da bulunmuyor o yıllarda. Dediler ki "Bursa da bir bayide bir araba var". O arabayı almaya gittik. Adam bizi dinledi dört tane araba almıştık. "Vereyim size ama bana bir kefil gösterin Bursa'dan" dedi. Yanımızda da kurucu ortaklarımızdan İrfan Yayınevi sahibi, o dönemde İstanbul vaizi olup Şişli müftüsü iken vefat eden rahmetli Mustafa ağabey vardı. "Yahu biz Bursalı değiliz. Ben Konyalıyım o bilmem nereli. Nereden bulacağız kefil?" dedik Adam "bizde prensip böyle. Siz senet verecekseniz kefil de imzalayacak". "Peki" dedik. Bursa'da Yıldırım Kardeşler diye bir karasör atölyesi var dört arabayı oraya gönderdik. Onlara kasa yapılacak, birer proje çizdik. Kitap taşınabilir halde

raflar yapılacak. Bu adamlar “biz bunu yaparız dediler”. Ama bize şöyle bir soru sordular: “Arkadaşlar nasıl kitaplar dağıtacaksınız bu arabalarla?” Biz de dedik ki: “Milli kültüre hizmet eden, gençlerimize faydalı, insanımıza faydalı, dini muhtevalı kitaplar dağıtacağız”. “O zaman olur, oturalım konuşalım” dediler. Meğer bunlar Bulgaristan göçmeni dört kardeş. Gençlikleri çok bıçkın vaziyette geçmiş. Yani Bursa'nın gece hayatı içinde falan. İyi para da kazanmışlar, ama eğlencede harcamışlar. Sonra nur cemaatinden birileri Said Nursi Efendi'nin cemaatine dahil etmişler bunları. “Eğer sol kitaplar dağıtacaksanız biz onları yapmayız” diyor. Ardından bir beşinci arabayı almak için gittik. Mustafa ağabey dedi ki “Ahmet gel bu Yıldırım kardeşlere, ‘bize kefil olur musun?’ diye soralım”. “Yahu ayıp olur adama yeni iş götürdük. Bedelini ödemedemeden iş verdik bir de kefalet isteyeceksin” dedim. “Biz isteyelim vermezse vermez” dedi. Gittik. “Yalnız, ben söyleyemem Mustafa ağabey” dedim. “Ben söylerim” dedi ve söyledi de. Adamlar birbirlerinin yüzüne baktılar ve “Bizi kabul ederse olalım” dediler. Bayi de kabul etti ve biz yüz bin liralık seneti onların kefaletiyle imzaladık. Yirmi ay içerisinde bütün borçları ödedik Allaha şükür hiçbir protesto almadık.

Böylece işe başladık. Biz kitapları alıyor bürolara dağıtıyorduk. Onlar da arabalara yüklüyor ve her ay bölgelerine gidiyorlardı. Kasım ayında çalışmalara başladık ve Aralık ayında da ilk seferlerimizi yaptık. Bürolarımız İç Anadolu Bölgesi - Ankara, Karadeniz Bölgesi - Samsun, Doğu Anadolu Bölgesi - Erzurum, Akdeniz ve Güney Doğu Anadolu Bölgesi - Adana, Ege Bölgesi - İzmir ve merkez İstanbul'du.

Yani sadece Ötügen'in değil başka yayınevlerinin kitapları da bu mu?

Tabi. Ötügen, İrfan, Ankara'da Töre-Devlet Yayınları; bunlar kurucu ortaklar. Bunların yayınları dışında o gün için sağda yayın yapan hemen hemen bütün yayınevlerinin yayınlarını dağıttık. Bir bölümünü tek dağıtıcı olarak aldık. Bir bölümünü de kısmi dağıtım olarak aldık. Ama çok prensipli çalıştık. Beyaz Saray bu konuda beni çok yormuştur ilk genel müdürlük yıllarımda. Çünkü takas gibi usuller vardı orada. Yani bir kitap veriyor sana sende bir kitap veriyorsun. Biz takas işi yapmayız. Kendimiz yüzde 40-45 indirimle alıp %25 indirimle veriyorduk. Aradaki on beş, yirmi de bizim masraflarımıza gidiyor ve cüzi de bir kâr bırakıyordu. Beyaz Saray bu konuda epey bir direnç gösterdi bize fakat biz de direndik. Sonunda onlar da bizden almaya başladılar. Çünkü biz yüzde yirmi beş indirimle veriyorduk ama hiç bir kişiye de yirmi altı yapmıyorduk. Bunu herkes gördü. Bizim yayın faaliyetlerimiz, dağıtım faaliyetlerimiz çok başarılı devam etti. Mesela bir yayınevi kitabını ilk defa bize getirdiği zaman, biz onu konsinye olarak alıyorduk. İlk hesabı üç ay sonra, sonraki hesapları da yarısı nakit yarısı çek veya senet olmak üzere her ay görüyorduk. Dolayısıyla bir yayınevi kitabını verdiği

zaman beş bin basmışsa üç binini falan bir anda alıyordu. En satmaz kitabın beş yüz tanesini alıyorduk. Bunlar yayıncılık için büyük gelişmeleri o yıllarda. Bu sistemi da hiç taviz vermeden götürdük. Dolayısıyla iyi bir çalışma oldu. Tirajlar yükseldi. Yayınevleri ile pazarlamanın görev alanı ayrıldı. Yayıncı bilhassa yayını düşünür hale geldi. Dağıtım konusunda Anda'yı muhatap biliyordu.

Ben 1973 ile 1981 yılına kadar; yani sekiz sene o işin başında kaldım. Sonra oradan ayrıldım. Oranın da cüzi ortağıydım. Hem genel müdürüydüm hem de çok cüzi bir hissem vardı. Bir de Ankara'da genel müdür muavini bir arkadaşın da ufak bir hissesi vardı. Benden sonra bir arkadaşımız geldi ikinci genel müdür. O da beş sene kaldı. Benden sonra 1984 yılında büyük bir yangın felaketi geçirdi bu Anda. Depolarında yangın çıktı. Yangını söndürmek için gelen itfaiyenin tahribatı ise yangından daha fazla oldu. Zira suyu sıkınca, bütün yanmayan kitaplarda ıslandı. Kağıt hamur oldu. SEKA'ya kağıt halinde, hamur halinde, hurda halinde belki kırk kamyon kağıt verdik. Büyük zarara uğradık o yangında. Ötüken'in de o arada iki yüz çeşide falan ulaşmıştı kitabı. Bütün kitapları yandı. Zira Ötüken'in bütün kitaplarını basılır basılmaz olduğu gibi depoma alıyordum. Diğer yayınevlerinden iki üç bin adet kitap bulunurken Ötüken'in bütün kitapları bu depoda yer alıyordu. 1984 yılındaki yangından sonra benden sonra genel müdür olan arkadaş masraf oluyor gerekçesiyle sigorta ödeneğinde her hangi bir artırım yapmadığı için Güneş Sigorta'dan cüzi bir para aldık. Dolayısıyla o yangında Ötüken sifıra düştü. Ama moralleri bozmadık. Zaten sıfırdan talebe harçlıklarıyla kurmuştuk yeniden başlayalım dedik. O dönemde itibar denen şeyin ne kadar önemli olduğunu da anlamış olduk. Söz buraya gelmişken bizim müessese olarak çalışma yaptığımız, karşılıklı memnun olduğumuz yerlerle ilişkimizi hiç kesmediğimizi belirtmeliyim. Bazı yayınevleri kağıtçı değiştirir, matbaayı, mücellidi değiştirir. Bizim kağıtçımız da mücellidimiz de yetmişli yıllardan beri hiç değişmemiştir. Böyle bir istikrarlı durumumuz var. O adamlar geldiler. Kağıtçı "Benden ne kadar kağıt istiyorsan al ne zaman müsaitsen o zaman öde" dedi ve Ötüken'e kredi açtı. Mücellit Hasan Usta, hiç unutmuyoruz: adam getirmiş masanın üstüne para koymuş, ben yoktum o günkü arkadaşlar anlatıyor. Demiş ki: "Benim olan param bu, bunu da kullanabilirsiniz işinizde". Bu tarz güzelliklerle yayınevi tekrar kaldığı yerden devam etti. 1984'te bu olayı yaşadık. Aşağı yukarı iki yüz kitap tamamen sifıra indi. Biz yedi yüz otuz küsur kitaba tekrar gelmiş olduk.

Bu yangından sonra da Anda, sifıra indi tabi. Ama biz Ötüken'e, ikisi de ayrı ayrı şirket olduğu için, ortağı da olsak borçluyuz. Ötüken'in ve diğer bütün yayınevlerinin zararlarını tazmin ettik ve fakat bu arada Anda'nın mülkünü de satmak zorunda kaldık ödemeleri yapabilmek için. Satıp borçlarımızı ödedik. Kimseye, piyasaya borç kalmadı fakat müessesenin kendisi de bitti.

Bahsettiğiniz altı ilde sadece temsilcilikleriniz mi vardı?

Tabii irtibat bürolarımız vardı. Yalnız, o zaman Türkiye'nin dört yüz küsur kazası vardı. Yani Hakkari gibi birkaç vilayet ve onun yanında birkaç kaza dışında, aşağı yukarı her ay periyodik olarak bu arabalara birer tur vermiştik. Bu turlar aşağı yukarı yirmi günde tamamlanıyordu. O sırada yolda yeni bir kitap çıkmışsa eğer, mesela araba İzmir'den çıkıp Antalya'ya gidiyorsa, biz Antalya ambarına malı veriyoruz. Adam o zaman malı buluyor, arabaya alıyor ve devam ediyor. Yani hızlı bir sistemdi. Güvene dayalı bir de müfettişliğimiz vardı. Velhasıl kitapçıya her ay periyodik olarak gidiyorduk. Kitapçı bilirdi ki yaz kış, Anda'nın arabası gelecek. Geldiği zaman da yeni kitap siparişleri alınıyordu. Bu şekilde bir sistemdi.

Yayın dünyasında dağıtım gibi bir problemin altını çizdiniz. Karşılaştığınız diğer problemlerden de bahsedebilir misiniz biraz?

Memnuniyetle. Daha önce zikrettiğim gibi bugün 1950 civarında yayınevi var. Kemiyet olarak ciddi bir artış olmakla beraber bir kalite probleminin hâlâ devam ettiğini üzümlere belirtmek isterim. Şu anda yılda ortalama 35-40 bin kitap yayınlanıyor Türkiye'de. Tirajlar düşük. Bin, üç bin arası gibi. Fakat her şeye rağmen bu durumda iyileşmeler olacağına dair inancımızı muhafaza ediyoruz. Bizim yayınevleri olarak karşılaştığımız başlıca problemlerden bahsedecek olursam, bunların başında Peyami Safa hadisesinde temas ettiğim telif meselesi gelmekte. Yeri gelmişken şunu da ilave etmeliyim ki; ben hayata hep olanda hayır vardır diye bakmaya çalışırım. Anda yangın geçirdiği zaman ben hep şükrediyorum, hamd ediyorum bir şeyler söylüyorum. Ortaklarımızdan birisi: "Ahmet yandı biz haberin yok mu senin? Boyuna şükrediyorsun" dedi. Ben de "yanımızdaki kağıt deposu yanmadı. Bütün o depo yanabilirdi. Ama yangını söndürürken itfaiyenin bastığı her su bize zarar oldu, o ayrı. Fakat kontrol altına alındı, işte buna şükrediyorum" demiştim. Peyami Safa meselesinde de; malumunuz Alkım'ın hedef kitlesi görece sola daha meyyaldir. Dolayısıyla Peyami Safa'nın eserleri bu okuyucu kitlesine ulaşıyorsa bir şekilde bunu da kâr hanesine yazmak icab eder diye düşünüyorum, her ne kadar bize bir sıkıntı getiriyor olsa da. Probleme dönecek olursak telif hakları konusunda pek çok yayınevinin yaşadığı sıkıntılar var. Sık sık değişikliğe uğramış ve hâlen de değiştirilmeye uğraşılacak Fikir ve Sanat Eserleri Kanunumuz var. Maalesef bu kanunumuz dünya standartlarında değil. Yani yayınevi bir müellif ile yayın anlaşması yaparken sıkıntılıdır. Bir de bazı yazarlar yayınevlerine itimat etmiyorlar. Düşünüyorlar ki; bu yayınevi on beş bin basar fakat üç bin basmış gösterir. Bu düşünceden dolayı telif hakkının bütünü vermek istemez. Halbuki yurtdışındaki fuarlara katılabilmemiz için, bu telif haklarının bütünü almış olmamız lazım. Zira yazar olmadan telif sözleşmesi yapmak oldukça müşkil bir hale geliyor. Yani bu bakımdan telif hakları,

her iki tarafı da rahat ettirecek bir düzeyde değil. Tabi bu bir yerde mevzuat eksikliğidir ve giderilmesi gerekiyor bir an önce.

Bir diğer problem ise korsan yayıncılık. Bu Türkiye'nin ayıbıdır. Ağır müeyyideler uygulamak lazım geliyor. Bandrol falan bunu önlemiyor. Hatta bandrol korsan yayıncılığın bir yerde meşrulaşmasına da yol açıyor zira korsancılar bandrolün de sahtesini basıyorlar. Ayrıca bundan birkaç sene önce Kültür Bakanlığı'nın Beyoğlu'ndaki bürosundan, bir buçuk milyon adet bandrol çalındı ve bunlar piyasaya dağıldı. Bu hırsızlığı yapanlar da bulunamadı. Hal böyle olunca Basın Yayın Birliği Derneği olarak da gündeme getiriyoruz meseleyi. Bandrol külfetten başka bir şey değil. Yirmi beş lira her bir kitaptan bandrol bedeli alınıyordu. Bizim derneğin girişimiyle on beş liraya düştü ve hâlen on beş liradır. Her yayınevi her bandrol için on beş lira Bakanlığa para öder. Fakat bu ödenen para da, bakanlığın sinema ve telif hakları bölümüne, yani sinema sanatçlarına, sinema ödülleri gider. Biz de Atilla Koç'a dedik ki "Ya bu bandrolü kaldırın zira korsanı önleyemiyor ya da eğer kaldırmayacaksanız aldığınız meblağı yine yayın sektörüne döndürün. Kütüphanelere kitap alın vs". 2006 yılında bir heyet halinde kendisiyle görüşmeye gittiğimizde Kültür Bakanı Atilla Koç "Bu, dört trilyon kadar bir para tutuyor. Benim için vazgeçilmeyecek bir para değil bundan vazgeçeriz." dedi ama 2007'de bakanlıktan vazgeçti. Şimdi yeni bakan Ertuğrul Günay'a da aynı dertleri söyledik ama bir çözümü olmuyor tabi. Devlet de dört trilyonluk, belki bugün altı trilyon, bir kalemden vazgeçemiyor kolay kolay.

Yayınevleri olarak karşılaştığımız bir başka sorun ise dağıtım ve pazarlama. Yani satılmıyor kitaplar. Zaten memlekette sıkıntı olsa, piyasalar bozulsa, piyasada durgunluk başlasa hemen kitap pahalıdır lafları ayyuka çıkıyor. Oysa sigara fiyatına kitap var memlekette. Yeri gelmişken Anda Dağıtım günlerinden 80 yılına ait bir hatıramı nakledeyim. Benim odam üst katta, alt katta da satış büromuz vardı. Bir gün baktım arkadaşlar, ellerinde mezuralar "o kitabı ver, olmadı şu inceyi ver" diyorlar. "Ne yapıyorsunuz?" diye sorunca "efendim bir arkadaş geldi, evini almış, oraya mobilya da almış, bir kütüphane de almış; doksan santim geliyormuş onun genişliği. Doksan santim genişliğinde, sırt kısmı da güzel olan kitap istiyor." Ona göre bunlar kitap seçiyorlar. Şimdi Türkiye bu şartlardan geliyor yani. Hâlen okuyan bir toplum değiliz. Onun sıkıntıları var. Halbuki bizim dinimizin ilk emri: "Oku". Öyle değil mi? Nesillerin okuyarak bilgi sahibi olması lazım. Bu anlamda sıkıntı var. Pazarlama da bu bakımdan sıkıntılı. Anda'nın kurulduğu yıllarda Türkiye sıkıntılı bir dönemden geçiyordu. Hayatlar namlunun ucunda. Bizim de Anda olarak sağcı bir dağıtım şirketi olarak sıkıntılı bir durumumuz vardı. Uğur Mumcu üç defa hedef gösteren yazılar yazdı *Cumhuriyet Gazetesi*'nde. Niye hedef gösteriyor? Biz diyanetin yayınlarını dağıtıyorduk. Rahmetli Türkeş'in kitapları vardı. Bütün milli yayınevlerinin dağıtımını

yapıyorduk. Hedef gösterdi ama Mevla'nın koruduğuna kimse bir şey yapmaz. Dolayısıyla o kadar sıkıntılı bir ortamın içerisinde, hemen kitap satışları durur, düşer. Ülkü ocakları falan o zaman yeni yeni teşkilatlanıyordu. Bize sürekli "biz falanca ülkü ocağıyız burada solcular şöyle biz gençleri okutmak istiyoruz bize yardım edin, kitap gönderin" derlerdi. Hadi gönderirsin. Bir müddet sonra "kitap kulübü kurduk" derler. Onu da gönderirsin bu sefer ödemeleri geri dönmez. Sadece Ülkü Ocakları için demiyorum, söz gelimi Akıncılar da aynı şekildeydiler. Geçmişte sermayeler çok sınırlı olduğu için bunlar yayıncılığı epeyce etkiliyordu.

O dönem de sol cemahta Anda'nın muadili olan bir şirket var mıydı?

Tabii. Bateş Dağıtım vardı. Bir de Anda'dan üç sene sonra Derya dağıtım diye yine sağda ikinci bir müessese kuruldu. Dergâh Yayınları o arkadaşlarla çalışıyordu mesela. Sonra onlar da dağıtım bıraktı. Anda hukuken tasfiye oldu ama Derya kırtasiye şeklinde ismi olmaksızın yaşıyor. Yani biz bilahare ikiye bir olduk. Demek ki bizim potansiyelimiz daha iyiymiş. Zaten Türkiye'de biliyorsunuz sağ yüzde yetmiştir. Soysal demokrat veya sol ise yüzde otuz civarındadır. Şimdi bir de fuarlara katılıyorz biz. İç fuarları biliyorsunuz zaten ama burada özellikle yurt dışı fuarlarını kastediyorum. Dış fuarlar önemli. Bunların içerisinde de en önemlisi; Frankfurt Kitap Fuarı, dünyada yayıncılığın vitrini durumunda. Basın Yayın Birliği Derneği olarak 2006'da Türkiye'nin milli standını biz kurduk orada. O zaman Yayıncılar Birliği diye yine sol yayınevlerinin teşkil ettiği bir dernek daha vardı. Onlarla beraber yapalım dedik. Kabul etmediler. Siz dini yayın götürürsünüz. Kur'an-ı Kerim götürürsünüz başka bir şey yapmazsınız falan diye. Ama çok başarılı bir şey yaptık. Bizim de bunu yapma arzumuz şuradan kaynaklandı arkadaşlar. Yani Türkiye'de çok uç işler oluyor bazen. Ramazanda ben o fuara katılmamıştım o dönem. Bazı yayınevi arkadaşlar dediler ki "ağabey biz çok sıkıntı çektik". Yayıncılar Birliği fuar yapıyor Türk standında, Almanya'da Ramazanda şampanya ve şarap ikramıyla kokteyl yapıyorlar. Bu yapılır mı dediğimiz zaman da: "Yapılır yapılır, bu işler böyledir diyorlar" dediler. O zaman Kültür Bakanı Atilla Koç da karşı tarafın beraber yapalım teklifine karşı çıkmasıyla, biraz cesaretle bir karar aldı. Riske etti kendini yani. Bizim yapıp yapamayacağımızı adam görmemişti. Ama Allah yüzümüze baktı. Çok güzel bir şey yaptık. Onlar tuttular bizim milli standımızın yanında, Yapı Kredi'nin sponsorluğunda on üç tane yayınevini götürdüler daha dar ufak bir stant yaptılar. Kültür Bakanı Atilla Bey de açılışa geldi. Atilla Koç dedi ki: "Yahu şimdi söz olur medyada, bunlara da bir hayırlı olsun diyelim". "Olur" dedik. Biz de Bakanın yanında takılalım da bitsin bu görev. Çünkü yüz yüze bakıyoruz. Çağaloğlu'ndayız, tanıdığımız insanlar var. Yani inanın Ramazan günü ben de bunu gördüm. Fuarın açılışında kokteyl hazırlanmış. Başka ülkeler öyle kokteyl falan yapmıyorlar. Yapan da var yapmayan da. Ama

bizimkiler bunları yapıyor. standda ben beyaz şarap ve şampanya ikram edildiğini gördüm Ramazan ayında. Ve çok zoruma gitti. Yapı Kredi'nin genel müdürü bizim davetimize icabet etmedi "Ben Basın Yayın Birliği falan tanımam, Ben Yayıncılar Birliğiyle beraber bu işi yapacağım." dedi. Biz de kokteyl vermedik, o gün akşam yemek verdik. Yemek de iftar şeklinde oldu Ramazan olduğu için. Fakat daha sonra güzel bir şey oldu. Bakanlık duruma el koyarak ayrı ayrı standlar açılmasının önüne geçti ve biz de bu düşüncüyü destekleyerek Yayıncılar Birliği ile beraber hareket etme kararı aldık ve nitekim beraber yaptık. Yani Bakanlık bizi bir çuvala koydu. Şimdi onlarla tepişmeden götürüyoruz bakalım. İnşallah böyle gider.

Yabancı dile çevirdiğiniz kitap var mı?

Var tabi. İngilizce yayınlarımız da var. Diğer yandan bu fuarlara hazırlık cümlesinden bakanlık "Oraya İngilizce, Almanca vb. dillerde de kitap gitsin. Ufak olsun. Ben onları satın alırım" diyor.

İlk defa Ötügen tarafından yayınlanan kitaplar arasında olup da, diyelim ki Tarık Buğra'nın kitapları gibi, yabancı dile çevrilen var mı?

Şimdi bizim yayınevinin doğrudan telif satışı olmadı. Zaten bu şekilde telif satan yayınevi bizde hemen hemen yok gibidir. Çocuk yayınlarında bir miktar var. Çocuk yayınlarının görsel boyutu da olduğu için bu anlamda ki pazarı biraz daha müsait. Biz bu konuyu da yayınevi olarak çok fazla öne almadık. Ama Atilla Koç zamanında Kültür Bakanlığı'nın başlattığı ve Türkçe eserleri yabancı dillere kazandırmak şeklinde özetlenebilecek TEDA Projesi var. Yurtdışından bir yayınevi kitabımızı basmak istediğinde ve buradaki yazar/yayınevi ile anlaşlığında Bakanlığımız da o kitabın basılmasına katkıda bulunuyor.

Çeviriyi Kültür Bakanlığı yaptırıyor galiba.

Yok onu yayınevinin kendisi yaptırıyor. Kültür Bakanlığı ise onun kağıt, matbaa baskılarına parasal yardım yapıyor. Bu proje sayesinde iki yüz kadar kitap Türkçeden yabancı dillere kazandırıldı. Örneğin bizim yayınevi Tahran Kitap Fuarına gittiğimizde *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* ve *Fatih Harbiye*'yi Farsçaya çevirmek üzere, telif alınmaksızın, vermişti İranlılara. Yine Timaş'tan bir ve Hayat'tan iki yayın verilmişti o sırada. Beş altı tane yayın da 2006'da verildi. 2007'de de bizim Niyazi Özdemir'in, *Çanakkale Mahşeri* isimli kitabı Makedonya'da, Arnavutça olarak basıldı yine bu TEDA projesi sayesinde. Tarık Buğra dediniz. Tarık Buğra'nın kızı Ayşe Buğra hanım İletişim Yayınları'nın ortaklarından. O geldi bize dedi ki "babamın kitaplarını hep siz bastınız, bazı kitaplarını da ben basmak istiyorum zira babamı solcular da tanısın istiyorum". "Peki" dedik ve istediği beş altı kitabı verdik. Onları artık İletişim de basıyor.

Telif alabilme hakkı yok muydu?

Şöyleki; Tarık Buğra'nın; Ayşe Buğra hanımın da annesi olan ikinci eşinden ayrı hayatta olan bir eşi daha var: Hatice hanım. Hatice hanım telif hakkının kendi payını bize verdi ve biz de diğer örneklerde de olduğu gibi ona, her hangi bir sıkıntı çekmemesi için, muntazaman aylık ödemeler yapıyoruz. Dediğim gibi telif haklarının Hatice hanıma düşen payı bizde. Dolayısıyla orada da iki başlı bir durum var. Ama Ayşe Buğra hanım da zaten belirli kitaplara talip oldu, bütün eserlerini istemedi.

Siyasi bir duruşunuz oldu mu? Biraz önce yayınevini istikrarlı tutumundan bahsettiniz. Siyasi duruş itibari ile de bu istikrarınızı muhafaza ettiniz mi? Yani siyaset söz konusu olduğunda Ülkücülere de Akıncılara da aynı çizgide miydi ilginiz?

Biz Ötüken ismini koyduğumuz zaman bazı eleştiriler de aldık. Bizim Nevzat Köseoğlu, Ötüken isminde ısrar etmişti. Ötüken biliyorsunuz eski Türklerin Orta Asya'da ki baş şehrinin adıdır. Bizim köklerimiz Orta Asya'dan başlar. Biz İslâmiyet ile şeref bulmuş, İslâmiyet ile çok güzel bir millet olmuş, Türk-İslâm medeniyetinin kuruluşunda önemli rol oynamış bir milletin çocuklarıyız. Dolayısıyla medeniyet meselesi son derece önemli bir mesele. Yani Osmanlı'nın, Selçuklu'nun beraber kurduğu, Türk'ün gayreti, çalışması, asaleti yanında İslâm'ın ruhaniyetini sindirmiş olması o büyük medeniyeti ortaya çıkardı. Bizim çizgimiz geçmişten beri böyledir fakat Ötüken ismi o yıllarda biraz sivri kaldı. Neden? Çünkü bakışlar öyleydi. Siyasette gördüğünüz MHP'nin Saadet Partiliye, Akıncının Ülkücüye bakışı gibi. Biz, hiç bir zaman ırkçı bir Türkçülüğü savunmadık. Ama Türk milletinin kültür değerlerini benimseme, başta dini inanışlar olmak üzere bütün mukaddeslerini benimseme ve yaşama anlamında bir çizgimiz olmuştur. O gün için bize Ötüken isminden dolayı biraz zıt bakanlar, sert bakanlar da zaman içerisinde bizi tanıdı, su-i düşüncelerini terk etmişlerdir.

1970'lerde ben *Akşam Gazetesi'*nde çalıştığımda Çetin Altan oradaydı, Turan Selçuk oradaydı, İlhami Soysal oradaydı ama akşam matbaaları, onlar gittikten sonra, sadece bana bağlıydı. *Hürriyet'*te de keza altı matbaa bana bağlıydı. Gazetede ki solculardan birisi *Hürriyet'*in yazı işleri müdürü - ki Halk Partiliydi - olan Erol Türegün'e "bu arkadaş sen buraya koydun ama akşam altı olduğunda biz gidiyoruz gece on ikiye kadar bütün haberlerden bu sorumlu". Bana, yazı işleri müdürü dedi ki: "Sana bir yardımcı arkadaş lazım. Yoruluyorsun, bir kişi daha olsun". "Olur" dedim. "Biz bulmayalım sen bul bu arkadaş. Kendin anlaşıcağın çevrenden bir arkadaş olsun ama senin gibi olsun". "Ne demek benim gibi" dedim. Bunun üzerine gazetede kilerin kendisine benim sağcı olduğumu ve gazeteyi bana nasıl emanet ettiğimi anlamadıklarını söylediklerini iletti ve devamında da "ben senin

şahsiyetine güvendiğim için sana emanet ediyorum bu gazeteyi” dedi. O zamanlar orada bir iki tane sağcı ağabey vardı ki beni de onlardan bir tanesi rahmetli İrfan Derman tavsiye etmişti. Bunun üzerine ben de Erol beye “Bunu hangi solcu arkadaşların söyledi bilmiyorum ama evet ben sağcı bir adamım. Ama burası benim ekmek tekmem, ben burada mesai harcıyorum ve gazetecilik yapma görevim var. Ben gazetecilik yaptığımı zannediyorum. Becerebiliyorsam muhafaza edersiniz beceremiyorsam gönderirsiniz fakat bir sağcı olarak ben burada bir ihanete sebep olmam. Aile terbiyem buna müsaade etmez. Ama duyduklarınız doğru sağda en uç nokta neyse ben oyum dedim. Milliyetçiyim, mukaddesatçiyim, müslümanım ve bu fikirlerimden de taviz veremem. Getireceğim arkadaşım da benim gibi bir arkadaş olacaktır”. Nitekim daha sonra Hukuk Fakültesi’nden işe ihtiyacı olan Samsunlu bir arkadaşımı bu iş için ayarladım. Yani bu tarz kristalize olma durumları vardı. Biz tabi bu çizgi içerisinde o günkü şartlarda MHP paralelinde görülen bir yayınevi olarak Türkeş’in kitaplarını dağıtıyorduk. Ama aynı zamanda Diyanet Yayınlarının da dağıtıcılığını yapıyorduk. Soldan yayın dağıtmıyorduk ama sağdaki bütün yayınevlerine açtık. Bizim içerimizden Nevzat Bey gibi MHP milletvekili olan arkadaşımız çıktı. Ben Anda Dağıtım’ın genel müdürüyken, kendi rızamla olmasa da, dört yıl MHP Genel İdare Kurulu üyeliği yaptım. Yani kongreye gittim, bir de baktım gıyabımızda listeye konmuşuz. Sonra rahmetli Türkeş’le bir konuda farklı düşüğümüz için dört arkadaş Genel İdare Kurulu’ndan istifa ettik. O da kabul etmedi istifalarımızı. Tekrar arkadaşların, çevrenin baskısıyla biz genel kurula devam etmeye başladık. Halbuki üç beş toplantı gitmemiştik. Normalde müstafi olmamız lazımdı. Sonra Türkeş bey bizi tasfiye etti. Fakat bizim tasfiye olmamızdan dört ay sonra 12 Eylül İhtilali oldu. Bütün Genel İdari Kurulu üyeleri, mebuslar, ki yedi mebusu vardı MHP’nin, içeri girdi hapis yattılar. Biz de dışarıda kaldık. Türkeş bey ile hapisane arkadaşı olamadık. Ama rahmetli Türkeş’e cezaevinden çıktıktan sonra da itimadımız devam etmiştir.

Ama gerek İslâmi çizgideki gerekse milliyetçi çizgideki yayınevleri arasında oldukça saygın bir yer oluşturabilmişsiniz kendinize.

O da bir lütuf. Şimdi yeni nesle devrettik. Mesela bizim yeni genel müdürümüz Ertuğrul diye İşletme Fakültesi mezunu, 27-28 yaşında bir delikanlı. Bizim Nurhan Bey’in oğlu. Ona diyoruz ki: “Senin baban kırk yıldır burada genel müdür ve hâlen de gelip gidiyoruz. Yönetimde görevimiz yok ama oranın ortağı sıfatıyla devam ediyoruz. Allah ömür verirse bir kırk yıl da sen yaparsın. Bizim beklentimiz burada sadaka-yı cariyeye gibi arkamızdan bu hayırlı hizmetlerin devamıdır, yani bunu istiyoruz”. Biz çizgimizde hep şunu muhafaza etmeye özen gösterdik: Kalite; baskıdan, kağıda vesaireye kadar kalite. Kalitede maliyetleri çok fazla dikkate almıyoruz. Bir kalitemiz oluşmuştur. İkincisi; mesela bir adam doçent, bir tez hazırlamış, üniversite bunu basamıyor. Ama bu basılması lazım

gelen bir şey. Bin tane, bin tane basıyoruz. Biz ondan para kazanmıyoruz ama bu şekilde çok güzel yayınlar yapıldı. O ilmi çalışmalar boşa gitmedi, kayıtlara geçti, kütüphanelere girdi. Bunlara dikkat ediyoruz. Türk fikir, sanat, edebiyat hayatına ve milli kültür hayatına dair eserler vermeye çalışıyoruz. Hayatımız bizim böyle. Dolayısıyla bundan da bir sıkıntı görmedik. Dolayısıyla böyle bir iyi yer edinebilmişsek ki edinildiği kanaatindeyiz bundan ancak mutluluk duyuyoruz. “İnsanların hayırlısı insanlara faydalı olanı” buyurmuş efendimiz.

Bir yayınevinin macerası içerisinde Türkiye'nin o çalkantılı dönemlerinde de bir yerlerde durduk ama katıyen ifratla tefrit arasında olmamaya gayret ettik. Ben MHP'de dört yıl genel daire kurulu üyeliği yaptım. Türkes çok ciddi otoriter bir liderdi. Başbuğ deniyordu ona. Bir meselede yanlısını edep dahilinde ifade ettim. O da o işe kızdı. Bizi iki dönem sonra kongrede tasfiye etti. Olanda da hayır oldu, cezaevine düşmedik. Belki biz de bir buçuk sene yatacaktık. Ama o da önemli değil. Yatılabilir de Yani şunu söylemek istiyorum biz bu Ötügen çerçevesinde birbirimizle maddi kavgaya girmedik çok şükür. İkincisi: Müslüman Türk duruşumuzu hep muhafaza ettik. Bizim zamanımızda MTTP gençliği falan vardı o yıllarda solcuların elinden onu almıştık. Rasim Cinisi 1965 de ilk genel başkan oldu. Sonra İsmail Kahraman ağabey devam etti. Ben Rasim ağabey zamanında MTTP icra kurulundaydım. Bizden bir sonraki nesilde de Abdullah Gül geldi. İsmail Kahraman döneminde o da oradaydı. Şimdi Abdullah Gül Çankaya'ya çıktı. Biz siyaset içinde değiliz. Benim siyasetle bütün ilgim o dört yıllık 12 Eylül öncesi dönemden ibarettir. Ondan sonra Abdullah Bey'in daveti de dahil siyasetle ilgili her türlü davete ben teşekkürle mukabele ettim. Çünkü siyaset başka bir iş. Orada sıkıntı yaşayacağımızı gördük. Dolayısıyla katılmadık.

Çok teşekkür ederiz.

Rica ederim. Bilmiyorum faydalı oldu mu yani?

Çok faydalı oldu, ağzınıza sağlık. İki buçuk saat oldu sizi de epey yorduk.

Dediğim gibi kırk beşinci senedeyiz. Uzun sürmesi gayet tabi.

Allah daha uzun ömürler versin.

Beni sabırla dinlediğiniz için teşekkür ediyorum. İnşallah faydalı olmuştur.

Biz de çok teşekkür ederiz hocam.

Vakit de bir hayli ilerledi. Evet. İnşallah başka beraberlikler de görüşmek üzere diyelim. Hayırlı akşamlar hepinize.

Kebikeç Yayınları ve Dergisi

KUDRET EMİROĞLU

Kebikeç Dergisi ve Yayınları
Yayın Yönetmeni

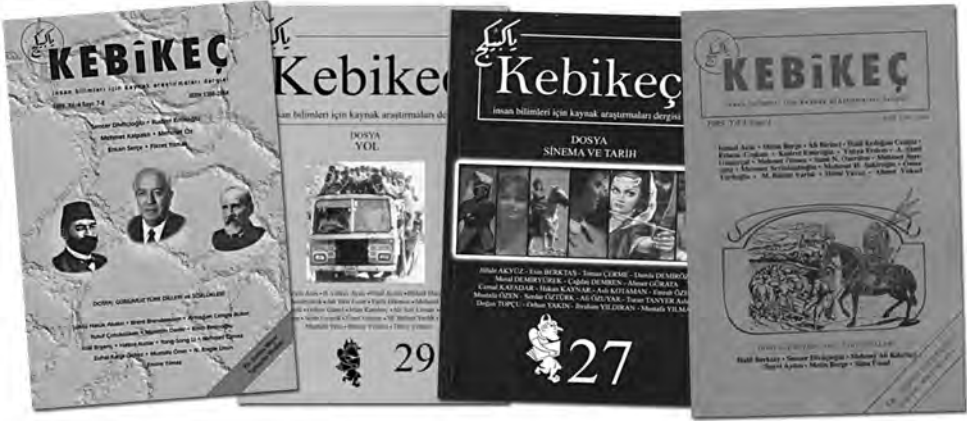
Arkadaşlar hepiniz hoş geldiniz. Bugün yayınevlerini konuk ettiğimiz programlar dizisinin yeni bir oturumunu daha gerçekleştireceğiz. Bugünkü konuğumuz Kudret Emiroğlu. Kendisi Kebikeç Dergisinin hem kurucularından hem de genel yayın yönetmenliğini yapıyor. Bunun öncesinde İmge Yayınları'nın "Dün Bugün Yarın" dizisinin editörlüğünü yaptı. Hakeza bir süre yayın dünyasında faaliyet gösteren Kebikeç Yayınları'nda da görev yaptı. Şu anda Bilkent Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde Osmanlıca dersi veriyor hocamız. Bugün kendisini Kebikeç Dergisi ve Yayınlarının hikâyesini dinlemek üzere davet etik. Geldiğiniz için tekrar teşekkür ederiz. İsterseniz ben sözü size bırakayım.

Ben hem size bu nazik davetiniz için, hem de katılımcılara bu sıcakta bu saatte buraya geldikleri için teşekkür ediyorum. Allah zihin açıklığı versin. Kebikeç Dergisi ve Kebikeç Yayınlarından elbette söz edeceğiz ama isterseniz şöyle başlayayım. Ben 80'li yıllardan beri yayın dünyasında olan bir kişiyim. Çevirmenlikle başladım. İngilizce'den kitap çevirerek çeşitli yayınevleriyle çalıştım. Yani bu sadece Kebikeç Yayınevi'nin kurucusu, yayın yönetmeni olmakla, dergisini çıkarmakla başlayan bir hikaye değil. Sanıyorum burada en yaşlı kişi benim. Bizim zamanımızda üç beş arkadaşın bir araya gelip bir yayınevi kurması, bir araya gelip bir dergi kurması mümkündü ve hatta Türkiye'nin en önemli dergileri zaten böyle üç beş arkadaşın bir araya gelmesiyle kurulan dergilerdi. Dolayısıyla ben bu dönüşümü birçok açıdan birebir yaşamış biriyim. Onlardan biraz bahsetmek *Kebikeç* yayınevinin ve dergisinin nerede durduğunu ve bugünkü

yayın dünyamızı anlamak açısından faydalı olabilir zannediyorum. Bizim yayın tarihimize baktığımız zaman - öyle çok geçmişlere gidip fazla ukalalık etmeyeceğim - özellikle dergiler açısından şu görülür; 10 sayıyı geçen dergi oranımız çok çok düşüktür. Çok kısa ömürlüdür bizde dergiler. Şimdi *Kebikeç* yılda iki sayı çıkan bir dergi ve 12. yılına girdi. *Kebikeç* dergisinin de, yayınevinin de özelliği şudur: İsim belirtmek gerekirse Ahmet Yüksel Ankara'da sahafılık yapan bir arkadaşımızdır. Kendisi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Türkoloji bölümünden mezundur ve bizim kuşağın her ferdinden olduğu gibi dergi çıkarmak, yayınevi kurmak, yayın yapmak kafasında olan arkadaşlardan biridir. Biz tanıştık ve kısa bir süre sonra başladık *Kebikeç* macerasına.

Hangi yıllarda oluyor?

Fiili olarak 96 yılında başladık. Tanışıklığımız değil de böyle bir iş yapalım kararının alınması yani fikri oluşum 94 yılına tekabül eder. Şimdi Ahmet Yüksel'i anmam şundan dolayı; her şeyi finanse eden Ahmet Yüksel'dir. Diğer her türlü şey de amatördür. Dolayısıyla bizim piyasadaki diğer dergilerden ve yayınevlerinden bir kere böyle bir farkımız var. Nasıl bir fark bu? Biz kar veya zarar düşünmeyiz. Ahmet bize "niye kar ettiniz, niye zarar ettiniz, şu kitabımız çok sattı, bu dergimiz az sattı" demez. Biz baştan "bu satmayacak bir dergidir" dedik, çünkü Türkiye'de bu nitelikte bilimsel olan şeyler zaten satmaz. Bu kabulde başladık. Bu kabulde başladığımız zaman bu bir ticari girişim olmaktan da çıktı. Dolayısıyla biz Türkiye yayın hayatında ve dergicilik hayatında aslında bir anormal bir durumuz. Çünkü ben şunu söylüyorum; amatörlükle iş olmaz. Profesyonellelikle olması gerekiyor. Buna rağmen mesela başlangıçta 1000 basıyorduk, şimdi 600 basıyoruz. 600 nüshanın da zaten 600'ünü sattığımız elbette yok. 300-400 civarındadır satışımız ama *Kebikeç* Dergisi aktüel bir dergi olmadığı için eski sayıları da zaman içinde satılabilir. Dolayısıyla işte 25. sayıya kadar geldik. Bu 12 yıllık süre içinde eski sayılardan bitenler var. Çünkü özellikle genç arkadaşlar, akademik çalışma yapan arkadaşlar eski sayılarımıza ilişkin talepte bulunuyorlar. Yani bizim aktüaliteyle, piyasa ile pek fazla ilişkimiz yok. Tabi bu bize mali bağımsızlık getiriyor. Dolayısıyla biz bilimsel açıdan bizi tatmin edeni yapmaya çalışıyoruz. Yani çok kısa bir ifade ile hiç kimseden pervamız yok. Bütün arkadaşlar aynı özlemlerle çalışıyor. Amatör ve gönüllü olarak çalıştıkları için de böyle bir uyumla gidiyoruz. Dolayısıyla dergi açısından bir sorun görülüyor. Allah Ahmet'in kazancını artırsın. Başka bir talebimiz yok ama yayınevi açısından baktığımız zaman yayınevini biz aslında fiilen bırakmış durumdayız. *Kebikeç* Yayınları adında halen kitaplar çıktığını görüyorsunuz. Onlar gene arkadaşların gönüllü olarak piyasada başka bir yayınevinde gönüllülük yürümediği için *Kebikeç*'in adını kullanarak, o hukuki çerçeveyi kullanarak piyasaya vermeye çalıştıkları kitaplar. Dolayısıyla

Kebikeç Yayınları aslında piyasa anlamında bitmiştir. Yani benim artık Kebikeç Yayınları'nda şu kitap mı çıksın, bu sene bunu mu basalım, şunu mu basalım gibi bir faaliyetim yok. Bizim çevremizden benim kitabım Kebikeç'ten çıksın arzusunda olan arkadaşlar olduğu zaman günü gününe karar veriliyor ve kitap çıkıyor. Dolayısıyla bizim bir yayın faaliyetimiz, bir yayın programımız bu anlamda yok. Şimdi dergiyle yayınevini karşılaştırdığımız zaman dergi devam ediyor ama yayınevi devam etmiyor. Neden? Çünkü yayıncılıkta amatörlük, altından kalkılabilecek bir şey değil. Ahmet Yüksel'in niyetini de bütçesini de her şeyini de aşar. Dosya yapıyoruz; her sayımızda bir dosyamız oluyor. Başta bahsettiğim o gönüllülük amatörlük ruhuyla dosya gerektirdiği zaman biz 800 sayfa da çıkıyoruz. Öyle bir rahatlığımız var. Şu formayı aşamayız gibi bir sınırimız yok, çünkü bir sınırimız yok. Dolayısıyla dergimiz gittikçe şişmeye başladı. İşte 200'lü sayfalardan ortalama 500-600 sayfa çıkıyoruz artık. Dosyalar daha iyi işleniyor demek ki, ama yayınevinde kitap basıp da onu depolamak dahi bir mali güç ister. Satmak değil satamamak bile yayıncılıkta bir sorundur. Birincisi bu, ikincisi de yine baştan satamamak bile sorundur. Niye? Çünkü maliye vergisini ister. Çünkü bastığınız her kitap ticari bir değerdir. Üstüne fiyat koyuyorsunuz satamadığınız kitap yayıncı açısından nedir? Zarardır. Maliye açısından nedir? Sizin mal varlığınızdır. 3000 tane kitap satamadıysanız 3000 x 20 lira o kadar mal varlığınız var demektir, onun vergisini ister. Zaten satamıyorsunuz ve satabileceğiniz yok. Yani depo masrafı, vergi masrafı, zaten bu işin amatörlükle gönüllükle yürümeceğini kısa sürede gösterdi. Bir kere dergicilikle yayıncılık arasında temelde böyle bir farklılık var. Dergiciliği zararını çektiğiniz sürece götürebilirsiniz. Bu Ahmet Yüksel gibi tek bir arkadaş olabilir. Bir arkadaş grubu olabilir. Herkes belli bir şey veya gönülünden ne koparsa koyar ve dergicilik bir anlamda yürür ama toplumsal olarak bunun etkisi nasıl olur? Onlar da çok zor işler tabi. Mesela biz *Kebikeç*'i dağıtmıyoruz. Çünkü yılda iki sayı çıkan bir dergiye ve 600 basan bir dergiye bizim

dağıtmaya gücümüz yetmiyor. Dolayısıyla dergi bir anlamda kolay ama kitap ne yaparsanız yapın zararı gittikçe artan bir şey. Dolayısıyla dergicilik gibi amatör zihniyetle yürütülmesi mümkün değil. Türkiye’de yayıncılık tarihinde hep kafayı bu yola koyanlar öncülük etmişlerdir. Yani piyasa için yayıncılık dönem dönem hep olmuştur. İşte Beyaz Diziler, Mavi Diziler bilmem neler ama bunlar zaten bizim konumuz içinde değil. Biz belli estetik değeri olan veyahut belli bilimsel değeri olan yayıncılıktan bahsettiğimizde, zamanında bir Milli Eğitim bakanımızın da dediği gibi, bu yayınevlerinde muhakkak bir art niyet olması lazım. Çünkü hiç kimse sermayesi varsa yayınevine vermez. İşte sermayedar bakış açısı böyledir. Sermayedar bakış açısı nedir? “Param var, bu parayla para kazanayım”. Bu parayla para kazanmak istiyorsanız yayınevine yatırmazsınız, çünkü kazanamazsınız. Milli Eğitim bakanının kendi diliyle ifadesidir bu. İşte Türkiye’de yaşanan dönüşüm bu noktada karşımıza çıkıyor: Artık sermayedar yayıncılıktan para kazanmaya başlıyor. Amatör zihniyeti - fiilen amatör olmayabilir ama zihniyet anlamındaki amatörlüğü - artık piyasanın kaldırması, benim edindiğim izlenime göre çok zor. Artık birçok alanda olduğu gibi yayıncılık alanında da işler bundan sonra sermaye zihniyetiyle yürüyecek anlaşılabilir. Şöyle örnek vereyim, yayınevi yöneticisi veya patronu gözüyle değil, çeviri yaparak geçinmeye çalışan bir kişi olarak. Ben çeviri yapmaya başladığım zaman standart normal bir tiraj 5000’di. Bu sayı zaman içinde 3000’e düştü. Şimdi 1000-1500-2000 hatta bazen de 500. Bu ne demektir? Siz aynı emeği veriyorsunuz 200 sayfa kitabı çeviriyorsunuz 5000 basılıyor. Aynı emeği veriyorsunuz 200 sayfa kitabı çeviriyorsunuz 2000 basılıyor. Beşte üç kaybınız var. Aynı emeği veriyorsunuz. Çevirmenin emeği düşmüyor ama tiraj düştüğü zaman çevirmen olarak sizin gelirinizde çok ciddi bir düşüş var. Bu ne demektir? Bu şu demektir: Bu memlekette mesleki olarak, profesyonel olarak çevirmenlik yapılamaz; geçinemezsiniz. O zaman ya zenginler bu işi yapacak veyahut da harçlığa ihtiyaç olan yardımcı doçentler yapacak. Açıkça söyleyeyim, onlar da profesör oldukları zaman, paraya ihtiyaçları kalmadığı için yapmayacaklar. Şunu da söyleyeyim ben çeviriye başladığım zaman redaksiyon diye bir kavram yoktu ve halen edisyonla redaksiyon karıştırılır. Her yayınevinin editörü vardır. Ne yapar editör? Günlük programı yapar. Kabaca “ne yayınlayalım, ne yayınlamayalım”ın planını yapar ama birçok yayınevinde editör aynı zamanda redaksiyon yapar. Yani doğru çevrilmiş mi, çevrilmemiş mi bir, doğru dizilmiş mi dizilmemiş mi iki. Hâlbuki bunun editörün işi değil redaktörün görevi olması gerekir. İşte ben bu işlere başladığımda redaksiyon, redaktör diye bir şey yoktu. Hatta bazı yayınevlerinde editör de yoktu. “Ben bunu çevirdim” diye gittiğiniz zaman “güzelmiş bunu basayım” diye patronun kafasına yatarsa basıyordu. Niye basabiliyordu? Çünkü o zaman Türkiye 10 yıl eskimiş bir kitabı telif hakkı ödemedi basıyordu. Yani 11 yaşında bir kitap için telif hakkı ödemeniz gerekiyordu.

10 yıl oldukça kısa bir süre. Siz basana kadar bir iki yıl da geçiyor zaten. Dolayısıyla pek fazla telif ödeme alışkanlığı - tabi bunu çeviri kitaplar için söylüyorum - yoktu. Uluslararası Arjantin anlaşmasından beri, bu 10 yıllık süre 70 yıla çıktı. Sadece 70 yıla çıkmakla kalmadı, uluslararası ajanlar aracılığıyla ciddi takibata alındı. Telif hakları yasası çıktı biliyorsunuz ve uzmanlık mahkemeleri kuruldu. Tabi bunlar emeğe saygı çerçevesinde yapılması gereken hoş şeyler ama Türkiye gittikçe dünyayı yakından takip etmeye başladıkça, iletişim imkanları arttıkça, dünyayı bilen okumuş nüfusumuz artmaya başladıkça ve Türkiye’de ona karşılık fakirleşmeye başladıkça tirajımız da 5000’den 2000’e düştü hatta ortalama 1000 demek herhalde daha doğrudur.

Şimdi gelelim işin öbür kısmına. Tabi çalışan açısından hiçbir anlamı yok kitap sayısının artmasının ancak yayınevi açısından anlamı olabilir. “Çok kitap basarım açığımı kapatırım” politikasına esnaf dilinde sürümden kazanmak denir. Şöyle örnek verelim, geçen sene Türkiye kendi rekorunu kırdı biliyorsunuz 20 bin kitapla. Hem de ikiye katlayarak, yaklaşık olarak yılda 8-9000 kitap basılırken 20 bin kitap basıldı Türkiye’de. Tabi işte 1000-2000 hatta 500 tirajlarla olmakla birlikte. Bu Türkiye için bir rekordur ama sürümden kazanmak kaygısından kaynaklanan bir şeydir de aynı zamanda. Türkiye’de yayınevleri açısından en kötü yıldır geçen sene. En kötü yıl yaşandı. Satış yok. Kitap yazımı da, kitap satımı da toplumsal atmosferle, psikolojiyle çok yakından ilgili bir şeydir. Türkiye’nin geçirdiği önemli dönüşüm yıllarına bakın, kitap satışları ya azalır ya artar. Darbe öncelerinde kitap satışı çoktur da darbe sonraları azdır mesela. Dolayısıyla sürümden kazanmanın yayınevlerine çok fazla bir şey kazandırmadığı anlaşılıyor. Ticaret sicilinde kayıtlı 10 bin kadar yayınevi görünüyor. Bunların anlaşılabilir 3000 kadarı faaliyet gösteriyor ama bu bile çok büyük bir rakam gerçekten. Burada tabi yazar ve çevirmen bir şey alamaz. En çok payı en büyük payı kim alır? Dağıtımçıyla kitapçı alır. Yayınevine de kalmaz. Kitapçı açısından işe baktığımız zaman, bir kitabevi okuyucusuna yok dememek için bugün 50 bin kitap bulundurmak zorunda dükkanında. Bu çok büyük bir rakam. Türkiye’deki standart ortalama bir kitabevinin kaldırabileceği bir rakam değil. Zaten yayınevleri yavaş yavaş kendi kitabevlerini açmaya başlıyorlar. Belli yayınevleri açısından bu İstanbul’da özellikle yaygın bir uygulamaydı ama Ankara’da yoktu. Yavaş yavaş süpermarket zinciri gibi bu sermayedar olanlar kendi dükkanlarını açmayı denediler. Birinci aşamada başarısız oldular. Şimdi ikinci aşamayı deniyorlar. Bu sefer başarılı olacaklar gibi görünüyor. “Kitap severim kitapla uğraşmak istiyorum”. Bir dönem bu çok yapıldı. Nasıl yapıldı? Emekli ikramiyeleri Türkiye’de bir yekun tutuyordu eskiden. Bir ticari işletmeyi, bir kitabevi dükkanını, bir yayınevini, bir dergiyi başlatabilecek bir paraydı. Türkiye zenginken emekli ikramiyesinin böyle bir anlamı vardı. Çok fazla kitap meraklısı, bu emekli ikramiyelerini kitabevi kurarak batırdılar. Hemen hemen tamamı zarar etti. Çünkü memurlukla esnaflık başka bir

şeydir. O iş kitap sevgisiyle yürümez. Ticaret yapıyorsunuz sonuçta. İşin bu kısmını kitap sevgisi olanlar genellikle kaçırlar. Kitabı sevmek iyi de onu alıp satarsanız, o başka bir şey. 50 bin rakamı bir kitabevinin kaldırabileceği bir rakam değil, yani ciddi sermaye isteyen bir rakam. Mekân açısından düşünün bir kere. Ona göre bir mekân tasarlamamız lazım. Bunun getirdiği sonuç nedir? Bunun getirdiği sonuç şudur: Kitap seyyaliyet hızı, tedavül hızı müthiş derecede artmıştır. Ne demek istiyorum? Kitap dağıtımından kitabevine geliyor. Rafa giriyor. Rafta durma hakkı ne kadar? İki hafta. Sattı sattı, satmadı indir yenisini koy. Satmayan kitabı kitapçı niye rafta tutsun. Eskiden yayınevleri 5000 basarken kitapların üç dört yıl içinde tükeneceği varsayıldı. Yani 5000 kitap basıyorlardı ve üç dört yıl içinde okuyucu o kitabı tüketiyordu. Düşünün hiçbir sektörde böyle bir yatırım yoktur. Kitap gibi tek tek satılan nesneye yatırım yapıyorsunuz ve geri dönüşünüzü üç dört yıl üstünden hesaplıyorsunuz. Onun için kitap sektöründe her zaman nakit sıkıntısı vardır. Herkes herkese “bugün git yarın gel” der ama eskiden bu iş ne olursa olsun gönül vermekle işlediği için herkes birbirine “bugün git yarın gel” diyordu. Herkes bir şekilde bu nakit sıkıntısını, bu zorluğu, bu darlığı, bu ekonomik standartların düşmesini hayatında kabulleniyordu. Mesela 80'lere doğru ve 90'lara doğru en çok kim kazandı bu işlerden? Kağıtçılar. Şimdi Türkiye’de kağıt sorunu yok gibi görünüyor. Biz *Kebikeç*’i yayınlamaya başladığımız zaman - demek ki 96'lara kadar sürmüş sıkıntı - bulunamayan şey kağıttı mesela. Ayın birinden 15'ine kadar kağıt alamazdın, kimse kağıt satmazdı. Çünkü on beşle otuzu arası muhakkak ve muhakkak kağıt zam alıyordu her ay. Kağıt gibi her ay zam alan bir ürün oldukça azdı. O zaman hatta istatistikler çıkartılmıştı. Dolardan daha fazla kıymetlenen üründü kağıt. En çok kağıtçılar kazanıyordu. Yani bu nakit sıkıntısı darlığı her zaman vardı ama o zaman kitapçılarda kitap ne kadar duruyordu, işte yılda 5-6000 kitap basıldığı yıllarda satana kadar duruyordu ama şimdi 20 bin kitap bastığımız zaman satmayan kitabı kitapçının tutmaya tahammülü yok artık. İki hafta bir sinema süresi var. İki haftada satarsa yine aynı kitabı getiriyor onu deniyor. İşte kitabın tedavül hızı, değişim hızı, dolaşım hızı seyyaliyeti dediğim şey bu. Bu yayınevlerine çok büyük zarar veren bir şey tabii. Yani iki hafta içinde kitabınızı okuyucu fark edecek, beğenip alacak. Bunun oranı tabii her kitapçının kar beklentisine göre değişiyor. Belki üstünde çalışılsa bir ortalama elde edilebilir. Ben sadece gözlemlerimi aktarıyorum. İki hafta ortalama olduğuna göre demek ki işte 2000 bastığınız kitaptan bir hafta içinde 200-300 kadarının okuyucunun dikkatini çekmesi lazım. Yoksa kitabevi sizi eliyor, okuyucu değil. Belki ikinci haftadan sonra kitap dikkat çekecek. Belki okuyucunun yüzde 90'ına değil de, yüzde 20'sine hitap eden bir kitap. Yani okuyucunun ilgisi burada bloklanıyor. Ben çok kitap almamaya çalışıyorum. Bu benim tercihim değil, hayatın zorladığı bir şey; yer kalmadı, zaman kalmadı, çok çalışmak gerekiyor. İşin maddi boyutu da var tabii, her ay her istediğiniz kitabı alamıyorsunuz, bütçeniz

var. Onun için asgari kitap almaya çalışıyorum ama beni kitap almaya zorlayan çeşitli nedenler de var. O kitap manyaklığımı, bibliyofilliği bir tarafa bırakalım. Nedir? Kitabın artık listesini tutmam gerekecek neredeyse, onu da beceremiyorum. Hangi kitap çıktı, hangi kitap beni ilgilendiriyor o iki hafta içinde alabildiysem aldım. Bir kitap çıkmıştı nerede? Yok. Alamadık alacaktık. “Getirtelim abi” diyorlar, dükkanda olmuyor kitap. O iki hafta içinde alamadıysanız ama hatırlınızda kalmışsa kitap, hemen şunu alayım diye peşine düşmeniz gerekiyor artık. Bazılarını da unutuyorsunuz. Çünkü satışta temel şeylerden biri görmektir. Bizim kitapçıların da tecrübeleriyle bildikleri bir şey vardır: Kitabı yüzden göstermek ve sırttan göstermek. Satan kitabı yüzden gösterir, satmayanı sırttan gösterir. *Kebikeç*'i de tezgahın altına koyar, nasıl olsa satmayacak diye. Bunlar şaka değil. Ankara'daki bütün kitapçılar, tezgahlarda çalışan çocuklar, hepsi arkadaşım sohbetimiz olan insanlar ama herkesin de mesleği var. Onun da mesleği *Kebikeç*'i aşağı sokmak. Hiç biriyle bundan dolayı aramı bozamam. Herkes kendi işini yapacak. Satmayan şeyi niye koysun? Şimdi gerçi bunu neyle telafi etmeye çalışıyorlar? Kitap dergileriyle telafi etmeye çalışıyorlar değil mi? Kitap dergisi okuyacak, çıkan kitapları takip edeceksiniz. Eğer bestseller falan olmadıysa kitabınız, raftan inecektir. Onun peşine düşüp onu alacaksınız. Dolayısıyla sürümden kazanmak, kendi kısırlıklarınızı beraberinde getiriyor. Çok kitap basıyorsunuz, bu sefer kitabı ortalama iki haftada, azami iki ayda satmak durumundasınız, yoksa depoya geri gidiyor kitap. Artık meraklısı peşine düşecek kitabın.

Peki, internette kitap siteleri var. Biz biliyoruz ki kitapla haşır neşir olan insanların büyük bir çoğunluğu internetle de bir şekilde haşır neşir. Peki, bu internetteki kitap sitelerinin yayınevlerine bir artışı yok mu? Mesela ben şu an aldığım kitapların belki yarısından fazlasını internet üzerinden alıyorum.

Elbette. İşte bu bahsettiğim dönüşümün yeni bir tezahürü. Şunu söyleyeyim ben size, internette kitap almakta çok büyük fayda var. Çünkü Türkiye'de; An-

kara. İstanbul, İzmir dışında kitap dağıtılmaz. Zaten yok böyle bir şey ve olmamış. Neden olmaz? Çünkü taşraya bir yayınevi kitap verdi mi parasını alamaz. Bu kadar basit ve taşrada çoğu şehirde kitabevi zaten yoktur. Kırtasiyenin yanında işte ders kitabı ve en çok da Türkçe dersi olmak üzere veya lise için edebiyat dersi olmak üzere orada okutulan Yakup Kadri, Halide Edip vs.nin kitaplarını görürsünüz. Başka da kitap satılmaz, aranmaz. Çoğu şehrimizde durum budur. Dolayısıyla taşrada olan insanlar dağıtım yapılmadığından konsinye denen sistemle çalışır. Bir kitap çok satıyorsa eğer, kitapçı taşradan yayınevini arayacak “şu kitaptan bana gönder” diyecek. Bir kısım şirketler onu kaldırmazlar, kaldırmazlar öyle üç kitap beş kitap. Dolayısıyla internete kalıyor işte.

Kitap tanıtma açısından da faydalı. Mesela yeni çıkan kitapları çok rahat görürsünüz. Yani size hatırlatıyor kendisi. Uğraşmıyorsunuz ne çıkmış diye.

Elbette ama ben bunu bakkalla süpermarket arasındaki ilişkiye benzetiyorum. Bakkala gittiğiniz zaman “nasılsın abi” dersiniz, “çocuk çocuk nasıl” dersiniz, televizyon açıksa haberlerde ne var diye bakarsınız. Sohbet edersiniz çıkarsınız. Süpermarketteki tezgahtar kızla, daha doğrusu veznedeki kızcağızla merhaba teşekkür ederimden başka bir sohbetiniz olamaz. Kitapçı denildiği zaman bizim geleneğimizde aynı zamanda yayıncı, aynı zamanda dergici, aynı zamanda onları üretenlerin toplandığı sohbet yerleri aklımıza gelir. Bizim geleneğimiz böyle kurulmuştur. Biz eski ağabeyleri, bizden önceki kuşakları nerede tanıdık? Kitapçı dükkanlarında tanıdık. “Şuraya ilişelim de belki bir sohbet olur, biz de duyarız” diyerek. Eski terbiyeyle yetiştiğin zaman “ben falanca, sizi tanıyorum, seviyorum” diyemezsiniz. Bekleyeceksiniz. Bu benim karşı çıktığım bir şey şeklinde söyleyemiyorum yanlış anlaşılmasın. Bu yeni bir yaşam, yeni bir tarz internet üstünden kitap okumak. Kitap okumak sosyalleşmenin toplumu anlamının yollarından biri ama burada bunu söylemeden edemeyeceğim internet bu yollardan biri değil bence. Çünkü orada çok fazla güzergah var. O yola girdiğiniz zaman o yoldan gidersiniz. Bu ayrı bir hayat anlayışı, ayrı bir kuşak. İtiraz etmiyorum, itiraz edemezsiniz zaten. Hayat daima değişecektir. Nitekim yayın dünyası da dergi dünyası da değişmiştir artık. Gelgelelim insana olan inanç hiçbir zaman bitmez. Dolayısıyla her zaman her türlü kitabı basacak yayınevi çıkacaktır. Biri iflas eder yerine yenisi gelir. Ben bu anlamda hiçbir şekilde umutsuz değilim. Aman sermaye piyasayı kapladı, aman bilmem ne oldu vs. Hayır elbette sermaye piyasayı kaplayacak ama bu yeni bir biçim, yeni bir tarz. Ama bunun yanında bilimsel olana, yeni olana, edebiyatta yeni anlayışlara açık insani olan yayınevleri ve kitapçılar her zaman olacaktır. İnsanın tamamının üstüne şal örtmek mümkün değildir. O açıdan hiç umutsuz, karamsar değilim. Sadece bu değişen biçim içinde işin siyasal, sosyal boyutlarına girdiğiniz zaman, ideoloji üretim boyutuna girdiğiniz zaman o zaman iş değişiyor. Tabi şunu söylemek

lazım; ne yazık ki bu bilim işlerine, kitap işlerine baktığımız zaman bir avam havas ayrımı yapmak gerekiyor. Bizde kitap hiçbir zaman sevilmiş bir şey değildir. Kitap kutsal bir şey olmuştur ama okunan bir şey olmamıştır. Size şöyle rakam verebilirim. Matbaanın kuruluşundan 1700'lü yıllara kadar İngiltere'de basılan kitap sayısı 700 bindir. Bizde ise matbaanın girişinden 1928'e kadar basılan kitap sayısı 45 bin civarındadır. Dolayısıyla, bizim kitapla başımız hoş değil. Diğer yandan İngiltere'de şu kadar kitap okunuyor, Amerika'da bu kadar kitap okunuyor denildiği zaman orada da büyük çoğunluk gavurcadan aldığımız *bestseller* veya magazin mahiyetinde kitaplardır okunanlar. Bunu da ne yazık ki normal karşılamak gerekiyor. Toplumsal gerçeklik bunu gösteriyor. Bizimkiler silah atarken onlar da aşk hikâyeleri okuyorlar. Herkesin tercihi var kültürel olarak ama işin daha önemli noktası havas olarak onlar ne okuyorlar, biz ne okuyoruzdur. Ona baktığımız zaman işte orada argo tabirle kötü çuvallyoruz.

Başlangıçtan bugüne düşündüğümüzde Kebikeç'in bir odak olduğunu düşünüyorum yayıncılık ve kültür hayatında. Buradan, onun gözlüğünden bakarsak Türkiye'deki genel okurun dönüşümü hakkında neler söyleyebilirsiniz? Genel okur ve özel olarak, sizin okurlarınız diye de ayırarak.

Teşekkürler. Şöyle toparlamaya çalışayım. Şöyle bir hak yemezlik yapmamak lazım; Türkiye'de yayınevleri özel ticari şirket olmalarına rağmen Avrupa'da enstitülerin, üniversitelerin bastığı kitapları bastılar ve halen basmaktalar. Bu, çok ciddi bir ayırım bence. İngiltere'de, Almanya'da basılan kitapların bir bölümü doğrudan doğruya üniversite yayını, enstitü yayınıdır. Burada ticari işletme olarak adam yayınevi kuruyor ve genel okuyucuya bunu sunuyor, çok önemli. Türkiye'de de başlayacak hissettiğim kadarıyla. Özellikle Almanya'da doktoranızı almanız için kitabınızı kendiniz paranızı cebinizden verip bastırmak zorundasınız ve bunun için kurulmuş bununla geçinen yayınevleri var. Peki bizde nedir? Kitabı getirirsiniz, gözünüz parada değildir ama her emeğin de bir karşılığı olması gerekir. Üç kuruş, beş kuruş bir şey beklersiniz. Bedava verilecek değil, telif hakkı beklersiniz. Kitabı verip bir de basılsın diye para vermek bizde de başladı ama henüz resmi değil.

Bizde genel okuyucuya zamanında beşbin, sonra 3 bin, şimdi iki bin sunulan kitaplar Avrupa'da zaten avama sunulmayan kitaplar. Biz bu kitapları avama sunuyoruz o dille konuşacaksak. Bu tuhaf bir şey, bu çok tuhaf bir şey ama bunun üstüne biraz düşünmek lazım. Benim aklıma gelen şeylerden bir tanesi şudur. Bizde edebiyatta olsun, bilimde olsun çevirinin oranı yüksek. Dışarıya bir maliyet kaybımız var. Mesela kimse bu açıdan bakmıyor. İngiltere'de adam kitabı basıyor, bütün dünyaya satıyor. Tabi Amerika'yla Birleşik Krallık arasında centilmenlik anlaşması vardır. Dil ortak olduğu için birinin bastığı kitabı öbürü basmaz. Yani Avusturalya, Yeni Zelanda, İngiltere bir yayınevi kitabı, Amerika ve

Kanada diğ er yayınevi kıtasıdır. Biz ise o kitapları çeviri ve diğ er maliyeti dahil ederek yayınlatabiliyoruz. Onun öyle bir maliyeti yok. Buna bir de redaksiyon maliyetini ekleyince bizim aslında kitapları çok pahalıya mâl ettiğ imiz ortaya çıkmış olur. Buna rağmen okuyucuya sunduğ umuza göre ve okuyucu da bunu aldığına göre demekki kitaptan beklenti çok fazla. Şimdi kitabın o eski; ritüel değ eri, mistik değ eri kalmadı; kitap artık bir eşyaya dönüştü. Çünkü her konuda kitap basılıyor. Dergicilikte de aynı şey oldu. Avcılık dergisi, bilmem kaç tane silah dergisi, uçak dergisi, tank dergisi, motosiklet dergisi, otomobil dergisi, yarış otomobil dergisi ayrı, basketbol dergisi vs. Bunlar daha çok gazete formatında ama dergicilikte eskiden öyle bir şey yoktu, kitap dünyasında da hakeza. Eskiden falanca aşçının yemek kitabı vardı, sittin sene o kullanılmış. Veyahut İhsan Doğramacı'nın çocuk bakımı ile ilgili *Annenin Kitabı* herhalde 10-15 yıl boyunca alanındaki tek kitaptı. Şimdi ise bu konudaki telif ve çeviri eserler bir raf dolduruyor. Konu çok çeşitlendi. Bu sadece yayınevlerinin "satamıyoruz sürürümden kazanalım" stratejisi ile değil, okur profilinin değ işmesi ile de alakalı. Kendimden örnek vereyim size, ben biraz resim yapmaya meraklı bir adamım, evde resim yapıyordum. Annemin komşusu gelip resim yaptığımı görünce "okul günlerini mi hatırladın" dedi. Resim nerede yapılır? Okulda ders vardır orada yapılır. Kitap nerede okunur? Öğrencisin, kitap okursun. Okul bittikten sonra niye kitap okuyasın? Yani toplumun anlayışı böyleydi. Şimdi bu anlayış değ işti. Neden değ işti? Artık yavaş yavaş ekonominin sektörleri çeşitlendi. Dolayısıyla insanların kendilerini satmaları gerekiyor, piyasada işsizlik var. Biraz ağzınız laf yapacak. Bizim zamanımızda "mezun oldum devlet beni işe alır nasıl olsa" diye düşünürdük. Biz hiç "işsiz kalır mıyız acaba" kaygısı çekmedik. Bizden öncekiler hangi üniversiteye gidelim kaygısı da çekmemişler. Dolayısıyla bugün kendini çeşitlendirmek zorundasın. Yani artık okumak doğrudan doğruya insanın kendini geliştirmesi için yeterli değil. Biz, adam olalım diye okula gidiyorduk. Ama şu anda var olan çeşitlenmede "kendimizi yetiştirelim, adam olalım"dan çok bir kişisel rekabet var. Bu biraz internette ödev yapmak gibi. Kesiyor yapıştırıyor götürüyor ortaokul hocasına veriyor. Ortaokul hocası da ödevin öyle yapıldığını biliyor. Biz nasıl yapardık? İyi kötü birkaç kitap karıştırmaya çalışırdık.

Ortaokul olsa iyi, üniversitede de öyle.

Üniversitede de öyle. Şimdi biz ne yapıyoruz? O ödevleri ciddiye alıyorduk. Okulu da ciddiye alıyorduk. Çünkü adam olmak istiyorduk. Şimdi adam olmak değil, kendini satmak ve para kazanmak önemli. Dolayısıyla tüfekten bilmem neye kadar işte her konuda kitap adam olmanın yolu değil, kullanılacak bir araç dönüştü. Ben illa bunu kötülemek anlamında söylemiyorum, kitap bir araçtır tabii. Bu normalleşti, yani enstitülerin üniversitelerin bastığı kitaplardan, normal yayınevlerinin bastığı kitaplara doğru normal rayına doğru oturmaya başlıyor

kitap işi Türkiye’de. Kitap gökten rafa iniyor. Normalleşiyor. Zaten bence kitap-
tan çok fazla şey beklemek lazım.

Geçen sene 20 bin kitap basıldı demiştiniz.

Tiraj değil çeşit; farklı kitaplar ama buna devlet kitapları, ders kitapları her
şey dahil. Kooperatiflerin bastırıldığı ana tüzükler de dahil.

Tam ikiye katlanma nasıl oldu acaba?

Şimdi biliyorsunuz bir sürü yeni yazar var. Benim zamanım olmadığı için kla-
siklerden okumaya çalışıyorum. Zira çok kötü kitap okuma riskini alacak kadar
zamanım yok ne yazık ki. Onun için bildiğim isimlerden devam ediyorum ama
kitabım bitti. Yeğenimden bir kitap istedim. Beş altı baskı yapmış bir hikaye kitabı
verdi. Okuduğum zaman şunu hissettim. İşte çocuk çok genç, hiç daha önce aşk
hikayesi okumamış. Okusa öyle yazmaz. O aşk hikayesini ilk defa kendi yaşamış
gibi anlatıyor. Yani edebiyatın en belli başlı konularından biri nedir? Aşktır. Biraz
aşk hikayesi, biraz aşk romanı okumuş olsaydı - tabi estetik olanları kastedi-
yorum - böyle yazmazdı büyük ihtimalle. Ama bu kitap altı baskı yapıyor. Niye
altı baskı yapıyor? Yaşdaşları alıyorlar. Çünkü onlar da ilk defa aşık olmuşlar
veya olma devresindedeler. Gelgelelim bu edebiyat değil tabi. Hepimiz şiir yazı-
yoruz ama şair değiliz. Onun gibi bir şey ama bunu bastırabiliyor ve satabiliyor
ve altı baskı yapıyor. Çocuklar da onu edebiyat zannedip okuyorlar. Çünkü kendi
yaşında, kendi dilinde, kendi tecrübesizliğiyle yazılmış bir şey. Geçen sene aynı
zamanda en çok roman basılan seneydi. Bunların büyük bir çoğunluğu ilk ro-
mandır. Herkesin ilk romanı basılıyor. Çok romancı yetiştirdik bir iki sene içinde.

Ama yine de sanki çok özel bir şey olmuş da ikiye katlanmış.

Bu katlanarak gidecek ama bence.

*Herkes mi bu sene âşık oldu? Herkes mi bu sene roman yazmaya karar
verdi?*

Tamam onun ikinci cümlesi neydi. Yayınevleri için en kötü sene oldu. Çok
bastılar satamadılar. Bu bir denemeydi. Şimdi Frankfurt var. Yeni denemelere
giriyorlar yayınevleri, önümüzdeki seneyi de göreceğiz ama bundan sonra çok
fazla düşeceğini de sanmıyorum. İflaslarla, bilmem nelerle kalan sağlar bizim-
dir. Sektör öyle çalışır. Bu böyle devam edecek, öngörüm öyle. Bir dönüşümün
tepe noktasını yaşamış olduk. Bundan sonra normalleşecek ama rakamın da
çok düşeceğini sanmıyorum.

Ciddi anlamda kayıt altına alınması gibi bir şey olabilir mi?

Zannetmiyorum. O da tabii ayrı konu korsanlar vs.

Özellikle son birkaç yıl içerisinde dünya klasikleri çok ciddi miktarda ve çok farklı yeni kurulmuş yayınevlerince basılmaya başlandı. Mesela - klasiklerden saydığım için değil gözüme çarptığı için söylüyorum - benim hatırladığım altı yedi farklı yayınevi Hitler'in Kavgam'ını basmıştır. Bunlar da baya bir satıyor bu telif hakkı meselesinin de ortadan kalkmasıyla beraber. Bundan bahsedebilir miyiz? Hatta gazeteler, dünya klasiklerini bir bütün olarak -yanılmıyorsam Hürriyet- promosyon olarak vermeye başladı ve çok düşük kaliteli kağıt ve kapak kullanarak bunu veriyorlar tabii.

Geçen senenin şöyle bir özelliği vardı; büyük gazeteler kitap dergileri çıkarmaya başladılar ard arda. Eskiden birkaç tane klasik kitap dergisi vardı. Büyük gazetelerin hemen tamamı kitap dergisi çıkarmaya başlıyor, o raftaki hızı ikame etmek üzere. Madem rafta göremiyor, dergide görsün insanlar diye. Herkesin bir beklentiye girdiğini, girmek zorunda kaldığını düşünüyorum.

Bu sayısal artışı batıdaki rakamlarla kıyaslama şansımız var mı?

Yok. Orada zaten.

Orada da 2007-2008'de radikal bir şey yok değil mi?

Hayır hayır yok. Türkiye'ye özgü bir şey. Türkiye'nin hep genç toplum olduğunu düşünüyoruz. Bu arada ortalamayı da söyleyeyim; büyümüşüz, artık 28 buçuk yaşımızdayız. Ne yaparsak fazla ihtiyarlamadan yapmamız lazım. Şimdi bunun o kadar çok sebebi olabilir ki, ben okula başladığımda yüzde 80 köylü yüzde 20 şehirdik, şimdi bu rakamların hepsi şöyle veya böyle değişti. İşte mesela internet kullanımında Türkiye kitap gibi değil. Dünyada ciddi yeri var. Kitabı sevmiyoruz ama interneti çok sevdi. Yani bütün bunların bir etkisi var. Hakeza büyük sermayenin girmesi de zincir dükkanların açılmasında etkili oluyor. Bunların hepsinin toplandığı bir yıl oldu herhalde.

Türkiye'de kültür savaşları olayı da var gibime geliyor. Türkiye'de farklı toplumsal kesimler ve bunların içlerindeki çeşitlenmeler aslında bir taraftan da yarışıyorlar. İki sebebi var gibi geliyor katılır mısınız bilmiyorum. 12 Eylül darbesi bence Türkiye'de yayıncılığın 80 sonrasında sağlıklı gelişmemesinin ve ölmesinin, bir açıdan uzun bir dönem toparlanamamasının en büyük sebeplerinden biri. Ama böylesi çok şiddetli darbe yaşamadı Türkiye 28 Şubat döneminde. İkincisi 94'ten sonra belediyelerin İslamcı hükümetlere geçişinden sonra bir de İslami burjuvazi ve muhafazakâr burjuvazi ortaya çıktı. Anadolu'da bir sürü üniversite açılıyor. Bir zenginleşme ve talep var.

Dİğer taraftan Doğan Yayıncılık gibi Yapı Kredi Yayıncılık gibi Akbank gibi firmalar da aslında bu kültür savaşlarında bir pozisyon alıyorlar doğal olarak ve burada işte çocuk kitaplarından gençlik kitaplarına romandan şiire ya da felsefeden sosyolojiye kadar kitaplar basıyorlar. Avamla havasın kendi içlerinde farklı farklı tarzlarda yayın politikaları gelişmeye başlıyor. Bir de sanki Türkiye bir eşik atlamış gibi, aslında yıllardır birikegelen enerjiler sanki bir sıçrama geçirmiş gibi geliyor. Mesela ben 96 yılında üniversiteye başladım. O zaman herhangi bir konuda kitap bulmak çok çok zordu ama şimdi mesela bir konuyla ilgili ilk baktığınızda üç dört kitap bulabiliyoruz dediğiniz gibi. Buradaki sanki daha yumuşak anlamda "bu kültür savaşları"nın da etkisi var gibime geliyor. Bir de şiddetli bir darbe yaşamamızın etkisi var gibi geliyor ama okunup okunmadığını bir tarafa bırakarak söylüyorum bunu.

Evet tabi dediklerinize katılmamak mümkün değil, özellikle son cümle. Yani kitabın satışı okunmasını hiçbir zaman garantilemez. Moda kitaplar vardır her zaman. Bazıları bilinir, okunmadığı bilinir. Kastım odur, mesela sosyalist kesimde Marks'ın *Kapital*'i alınıp okunmayan bir kitaptır veya Gazali'nin *İhya-i Ulumı'd-din*'i alınan ama okunmayan bir kitaptır. Ama tabi dediğiniz önemli ve üstünde daha ayrıntılı durulması gereken bir konu.

Ben konuyu farklı bir yöne çekmek istiyorum. Şimdi şöyle bir kaba tasnif şekillendi; nitelikli işler yapıldığı zaman bu giderek marjinalleşmeye ve yok olmaya mahkum gibi görünüyor. Piyasa işleri yaptığınız zaman da ne kadar niteliksiz olursa olsun kazandırmaya yaşamaya yeşermeye elverişli gibi gözüküyor. Sanki böyle bir ikilem var ve bunun arasında da zaman geçtikçe yani çağımız ilerledikçe makas daralıyor. Eskiden daha çok farklı renklerin yaşama imkanı varmış gibi gözüküyor. Burada isim vermekte beis yok gibi görüyorum, mesela en son Osman Sınav'la burada yaptığımız sinema konusu şöyleşide şöyle bir ikilem ortaya çıkmıştı: Evrensel kurallara uyararak sinema yapmak gerekiyor ama bu da beraberinde evrensel piyasanın şartlarına uymak mecburiyetini getiriyor. Şimdi şöyle bir soru var aklımda: Yayıncılık açısından piyasanın kurallarına uyararak nitelikli işler yapmak mümkün değil midir? Bir de sanatta müzikte filmde olduğu gibi bu iki zıt kutup mudur?

Ben o inancımı söyledim. Yani belli yayınevleri piyasayı tutsunlar süpermarketler gibi kitap sarayları açsınlar her zaman

Ama bunun daha modernleşmiş karşılığı yok mu?

Bu şuna benzer. Karıncalar suyu geçmek için köprü kurarlar, bir kısmı ölür, öbürleri ölümlerin üstünde yürür. Bu nitelikli iş de buna benzer yani, bazıları kitabı basar o iflas eder gider ama kitap kalır. Bizler, eline sağlık yazanın da basanın da deriz bu iş böyle yürür ama yürür. Eksik olmaz.

Ama hep böyle mi yürür yani.

Dizgi yanlış olmayan kitap, kaliteli çeviri veya güzel kitap Türkiye'ye yeni yeni girmeye başladı. Eskiden belli formlar vardı, onun üstünden giderdik. Bunları kast ediyorsanız nitelikli kitaptan, bu konuda işimiz biraz zor. O sadece işte biraz önce söylediğim, insana inançla olacak bitecek bir konu değil. Yani orada sömürünün de dozajı var. Hayatı sürdürebilmek de maliyetiyle çakışan bir şey. İnsanlar hayatını koyuyorlar bir şey yapmak için ama ne yaparsa yapsın kaliteli çeviri, redaksiyon gibi hususlar pahalı şeyler.

Kebikeç adını nasıl koydunuz?

Olayın kendisini söyleyeyim siz nitelendirin "ben yayınevi kurarsam adına Kebikeç koyarım", kafamdan geçen buydu. Aynısı Ahmet'in de kafasından geçiyormuş. Evet, olan bu yani. Anlamı da şu, kitap cinine verilen isim. Nedir bu cin? Böceklerin şahı diye geçer. İşte "Ya Kebikeç" yazdığımız zaman kitabın üstüne böcekler onu yemez şeklinde bir inanç. Kitabı koruyan cinin adı.

Benim iki küçük kanaatim ve bir de sorum olacak eğer izin verirseniz. Bir tanesi kitapla kurulan ilişki küçük yaşta meleke kesbetmekle ilgili bir şey. İkinci söylemek istediğim şey; Türkiye'de hani siz de bahsettiniz kitap kutsal ama okunmayan bir şeydir diye, hakikaten kitap okuma, zati itibariyle kutsallaştırılan bir şey haline geldiği zaman bile problemler hale geliyor. Esasen kitap zati itibariyle değerli bir şey değildir. Yani sonuçta akıldan geçen, sentezlenen herhangi bir bilgi ya da tefekkürün yazıya dökülmüş halini başlı başına değerli bir şey olarak addetmek bence büyük bir probleme işaret eder tek başına. Üçüncüsü de çeviriyle alakalı bir soru. İngilizce orijinal ve Türkçe çevirisi ile paralel olarak okuduğum kendisi ve mütercimi ciddi olan bazı eserlerde çok fahiş ve okuyucuyu yanlış bilgilendirmeye ve yönlendirmeye kadar tercüme hatalarına rastladım. Söz gelimi North America ifadesinin Kuzey Afrika şeklinde çevrildiğine şahit oldum. Ya da mesela Kılınçbay'ın bir çevirisine bakmıştım. Zannedersem Foucault'un Hapishanenin Doğuşu' ydu. Orada Foucault'a "bu bilgi mutlaktır, kesindir" mealinde bir şeyler söyletmişti mütercim. Tabi bunu okuyunca şaşırdım zira Foucault'dan beklenecek bir cümle değil. Eserin Fransızcasına değilse de İngilizcesine bakında tercümede yer alan cümlenin aslında olmadığını fark ettim. Buna benzer pek çok aldatıcı örnek sayabilirim ama sormak istediğim şu: Tercümelemede bir filtre ya da kontrol mekanizması yok mu ya da bu tür hataların bir bedeli yok mu? Bu iş Türkiye'de nasıl dünyada nasıl? Kusura bakmayın uzattım.

Kitabın değeri, kutsallığı bir yana her yazılan kıymetli midir kıymetli değil midir bizim sorunumuz bu. Halkımızın öyle bir sorunu yok. Çevirilerdeki filtreye

geldiğimiz zaman işte benim bedelden kast ettiğim şey buydu. Çeviri Türkiye’de meslek olmamıştır. Cümlelerin altında yatan şey buydu. Yıllar önce İstanbul’da bir toplantıda bizimkini dört beş kitabın çevirmeni diye tanıtmışlar. Amerikalı demiş ki “ooo köşeyi dönmüşsün”. Amerika’da böyle dört beş kitap çevirmek demek 20 yılı gelir olarak garanti etmek demektir. Bizde inşaat ameliyeti gibidir. Çalıştığınız sürece iyi kötü paranız vardır, zeytin ekmek yersiniz, abartmıyorum. Çeviri bittiği anda elinizde hiçbir şey yoktur.

Örgütlenemiyor mu çevirmenler Türkiye’de?

Örgütlenemez çünkü hiçbiri meslek olarak bakmıyor. Aslında şimdi ismini hatırlamadığım bir örgütleri var ama ben inanmıyorum herhangi bir başarı elde edeceklerine. Türkiye’de hangi sendika ne yaptı ki zaten çevirmenler de yapsın. O da ayrı bir konu ama meslek olarak bakan kaç tanesi var. Dolayısıyla mahkumuz yani.

Şimdi uzun yıllar Amerika’da kalan bir arkadaşım vardı döndü, geçinmiyor. Dedik ki biraz kitap çevir, katkısı olur sana da. Fakat 10 cümlede bir tane düzgün cümlesi yok. Sonra bir arkadaş ona “Kılınçbay tercümesi yap” dedi. Biz tabi bilmiyoruz Kılınçbay tercümesi ne demektir, böyle bir tarz mı var? “Nasıl yani” dedi? “Okurken” dedi “kasete oku onu sonra yayıncılar düzenler”. Bunu yaptı, bizim arkadaşın çevirileri harika oldu. Hadisenin böyle bir tarafı var bunu eklemek istedim izninizle.

Ben teknik bir soru sormak istiyorum müsaade ederseniz. Şimdi bir yazar adayı telif için gelip bir dosya sunduğu zaman -şimdi pek aktif değil dediniz ama vevleki o kitapları aktif olarak yayınladığınızı düşünelim- burada Kebi-keç Yayınevinin yetkilileri bunu nasıl değerlendiriyorlar? Nasıl kriterleriniz var, basmak için ne arıyorsunuz bu kitapta?

Ben de bu sorunun dergi ayağını sormak istiyorum, bu dosya konularını belirlerken sizi yönlendiren faktörler neler oluyor? Mesela bir takım şehir tarihi sayıları var Eskişehir, İzmir, Ankara gibi. Bunlar niçin seçilmiş yerler ve devamları gelecek mi? Bu dosyaları belirlerken bir de yazıları toplama/ yazdırma usulünüz nedir acaba?

Dediğim gibi yayıncılıkta biz kitap gelsin değil gelmesin diye bakıyoruz. Önce onu söyleyeyim. Başka arkadaşlara yönlendiriyoruz. Şu yayınevine bu kitap uyar diyoruz. Dolayısıyla dergi için cevap vermek daha kolay ama mantık aynı mantık. Temelde bir yazı nasıl kabul edilir bizim için ne önemlidir diye sorulduğu zaman; öncelikle konusunda yeni bir şey söylemesi yani emek ürünü olması, birinci kriter budur ki bence önemli olan budur. Tabi yeni şey derken dünyayı yeniden keşfetmekten bahsetmiyorum. En ufak olgusal bir bilgi yenidir. Ben

Türkiye’de akademiden de her türlü şeyden de genel olarak olumluyum ama yapısal, kurumsal olarak baktığım zaman da çok karamsarım. Bu akademiden hiçbir şey olmaz. Bu basın dünyasından hiçbir şey olmaz. Bunlar bitmiş iflas etmiş ve ne yazık ki bütün dünyada böyledir. O açıdan da çok karamsarım. Yeniden kastım dolayısıyla çok basit. O kadar az şey biliyoruz ki, işte o açıdan emek ürünü olan her şey o emeğin ortaya yeni bir şey koyması bizim için en önemli kriterdir. Kriterlerimizden biri de şudur: Profesörlerden yazı istememek. Aslında hiç kimseden yazı istemeyiz. Yazılar kendi gelir. İsmarlama yazı yoktur bizde.

Ya gelmezse?

Biz kendimiz yazıyoruz zaten. Dosya konuları da böyle belirlenir.

Yani gelen yazıya göre mi?

Hayır. Herkes aklına geleni söyler şu dosya bu dosya bilmem ne o heyecanı. Onlar içinde seçme yaparız. “Dosya yapabilir miyiz çıkarabilir miyiz o konuda? Evet, konu güzel ama böyle bir malzeme derlenip toparlanabilir mi? Kim ne yazacak?” anlamında eş dost çevresinden kotarabileceğimize inanıyorsak nazımızın geçeceği insanlardan kotarabileceğimize inanıyorsak o karar alınır ve “bunu dosya yapalım” denir. Ondan sonra ikinci halkaya geçilir. Şunlardan şunlardan da yazı alabilir miyiz diye. Üçüncü halkaya geçilmez ve burada hiçbir şekilde, birkaç hocamız hariç, profesörler dahil edilmez. Doğruyu söylemek gerekirse yazı gelmeseyse daha iyi olur. Onu da açıkça söyleyeyim. Çünkü düzeltemezsin, edemezsin, küser darılır “siz kimsiniz?” der. Gelmesin daha iyi. Kriterlerimiz bunlar.

Birkaç isim hariç dediniz?

Söyleyeyim. İlhan Tekeli, Selim İtkin, Uygur Kocabaşoğlu

Küçük bir şey daha sormak istiyorum. Sizin bir de güzel bir sözlük çalışmanız var, şu an dağıtımını yaptığınız. Sözlük yazmanın kolaylığı zorluğuyla ilgili birkaç tüyo verebilir misiniz bize?

Sözlük türü bir çalışmada bir kere editör ve redaksiyon meselesi var. Bir tane hamal bulmanız lazım. Yani bir yayınevine bırakılmaz o iş.

Peki, programı bitirelim isterseniz. Hocam geldiğiniz için tekrar teşekkür ederiz.

Ben çok teşekkür ederim.

Enderun Kitabevi

İSMAİL ÖZDOĞAN

Enderun Kitabevi sahibi

Enderun'un bir yayinevi olarak bir serüveni var. Diğer taraftan bir tür mektep olarak da bir serüveni var.

Başlangıçta öyleydi şimdi değil artık.

En azından biz başlangıcından itibaren o safhaları da sizden dinleyebiliriz. Kuruluşundan itibaren, yayinevi fikrinin nasıl ve niçin doğduğundan başlayarak.

Evvela tashih edelim; yayinevi değil kitabevi. Çünkü yayın hiçbir zaman bizim esas gayemiz olmadı. Esas gayemiz; okur yazar taifesi gelsin otursun, sohbet etsin, bilenler söylesin, bilmeyenler dintsin ve karşılıklı bilgi alışverişi olsun. Çünkü biz büyüklerimizden dinlediğimize göre eski sahaf ananesi böyleymiş. O zamanlar sandalye koltuk vs. de yok. Peyke dedikleri yerlere oturup gelene, ilmî seviyesine göre, rağbet ederlermiş onlar da sohbe başlarlarmış. Meselâ Muallim Cevdet'i,- hakkında büyük bir kitap vardır, bilmiyorum okudunuz mu - anlatırlar, sahaflardan çıkmazmış. Aybaşında maaşını aldığı zaman evvela gider sahaflara olan borcunu ödermiş. Adamın parası da yok doğru dürüst, borç alıyor. Maaşını alır almaz sahaflara ödüyor. Çok mühim adam. Bulgaristan'a hurda kağıt olarak sattığımız arşivi Türkiye'de ilk duyuran kişidir. Kamyonla götürülürken bazı parçalar düşmüş de o şekilde eline geçmiş Muallim Cevdet'in. Onun sayesinde haberi oldu Türkiye'nin. Orada çalışan bir Yahudi profesörle konuştum ben, Kudüs Üniversitesi'nde. Diyor ki: "Arşivin tasnifi esnasında müdürle beraber oturuyoruz, genç çocuklardan bir kadro kurmuşlar otuz kişilik. Onlar okuyorlar ve Fransızca'ya çeviriyorlar. Fakat kasıtlı olarak Osmanlıların aley-

hine tefsir edilebilecek vesikalara öncelik veriyorlar, onları evvelâ yayınlıyorlar. Bir gün genç bir çocuk elinde ortadan ikiye bölünmüş bir belgenin bir parçası ile müdürün yanına geldi. 'Hocam bu yarım, bundan bir şey anlayamıyor imha etmek istiyoruz ne dersiniz?'. Müdür de 'tabi tabi imha edelim' diyor. Atladım elini tuttum, yahu siz ne yapıyorsunuz? Cinayet işliyorsunuz. Bugün bu parçası sizde çıkar yarın öbür parçası Türklerde çıkar. İkisini birleştirirsiniz vesika meydana çıkar. Şimdi anlaşılmaz ama o zaman anlaşılır dedim. Kültüre karşı vahşi bir tutumları var Bulgarların" diyor. Zannediyorum o kamyonlarla Bulgaristan'a taşıdıkları arşivin tasnifini bitirdiler. Yani bilmiyorum dünya üzerinde başka bir devlet var mıdır kendi mazisini aralarında tarihi düşmanlık da olan bir ülkeye bir başka ülkeye satsın. Diğer arşivimiz de bilirsiniz uzun zaman kapalı kaldı. Şimdi yavaş yavaş eleman yetiştirdiler de tasnif ediliyor ve yayınlıyor. Ben arşive çalışma esnasında hiç gitmedim ama gidenlerin söylediğine göre çay içiliyormuş arşivde. Vesikanın üzerinde çalışırken vatandaş çay içeriyor diyor yerlisi de yabancı da.

Hocam Kitabevini kaç kişi kurmuştunuz?

Efendim kitabevini on kişi kurduk. Rahmetli Mahir İz Hoca'nın başkanlığında, çoğunluğu onun talebelerinden oluşan asistan ve talebelerin kurduğu bir kitapeviydi. İçlerinde cahil olarak bir ben vardım. Onun için beni başına bekçi olarak koydular. Diğerlerinin çoğu bugün profesör oldular. Meselâ İsmail Erünsal kuruculardan birisidir. Prof. Mustafa Uzun da kuruculardan birisidir. Prof. Mahmut Çamdibi de hakezâ. Prof. unvanı yok ama Ertuğrul Düzdağ da vardı kurucular arasında. O da okur-yazar taifesinden. Dediğim gibi eski ananeyi yeniden canlandırmak için bir teşebbüste bulunuldu ve hocamızın duasının bereketiyle muvaffak olduk. Mühim adamdı Allah rahmet eylesin Mahir Bey. Biz kendisinden çok feyiz aldık. Eski kültürü de çok iyi bilen, edebiyatı da çok iyi bilen, hafızasında 20-30.000 beyit olan bir zattı. Fahir İz Beyin ağabeyidir. Çok iyi bir ailenin çocukları. Hatta babaları Mekke'ye kadı olarak tayin edildiğinde buradan Türkçe ve edebiyat öğretmek üzere özel hoca götürmüş çocuklarına. Yani Fahir Bey'le Mahir Bey'e. Çocuklar orada sokağa çıkacak Arapça konuşacak, okula gidecek Arapça konuşacak. Türkçe'yi unuttular diye endişelenerek hoca tutmuş. Çocuğun üzerine bu kadar hassasiyetle düşen bir babanın elinde elbette iyi insanlar yetişir.

Tanışıklığınız nasıl oldu Mahir Hocayla?

Ben hocanın sohbetlerine devam ederdim. Yaklaşık yirmi sene, Erenköy'de Arnavutköy'de ve sonra Emirgan'da üç ayrı değişik yerde hoca sohbetler yaptı. Meşahir taifesinden insanlar da gelirdi. Hatta Arap aleminden, Yusuf Kardavi

vs. hocanın sohbetini dinlerlerdi. Hoca reklamı pek sevmeyen, ismi pek meşhur olmamış fakat çok değerli bir insandı, Allah rahmet eylesin, talebesi olmuş olmakla iftihar ettiğimiz bir insan.

Hocam Enderun'u bir şirket gibi mi kurdunuz?

Yok hayır. Şevket Eygi Beyin çok beğendiğim bir sözü var. Diyor ki: "Bir iş meydana çıkması için iki şey lazımdır. Birincisi insan, ikincisi para". Şimdi insan bulduk ama para yok. Nereden gelecek para? Bari kitap ticareti yapalım da oradan para gelsin dedik ve geldi de. Yani bizi ayakta tutacak kadar da gelir temin etti. Şimdi değil ama zamanında öyleydi. Dünyanın dört tarafına kitap sattık. Meselâ ben sekiz sene Library of Congress'in/Amerikan Milli Kütüphanesi'nin, yedi sene kadar da British Library'nin Türkiye mümessilliğini yaptım. Bir Fransızlar beğenmedi bizi. Onun dışında dünyanın en meşhur iki büyük kütüphanesinin kitaplarını temin ederdim İstanbul'da. Nadir kitap çıktı mı liste yapar gönderirdim. Pek azına "bu bizde var, istemeyiz" derlerdi, öbürlerinin hepsini gönderirdik.

Listeyi siz hazırlıyordunuz değil mi?

Evet. Meselâ elimize kıymetli bir kütüphane gelmiş. Ben meşahirden birkaç kişinin kütüphanesini aldım. Özenle, isteyerek, severek, beğenerek biriktirilmiş kitaplar. Bunlar iyi bir yere gitsin, ben de öyle istiyorum. Bir Seyfettin Özege vardı, o gelirdi, ona severek verirdik. Hatta her hafta muntazaman gelirdi. Elimizdeki eski yazı bize gelen kitapları Seyfettin Bey'in önüne koyardık. Listesini çıkarır giderdi o gün. Evde kendi stoklarını ve listelerini kontrol ederdi, kendinde olmayanları "bunları alacağız İsmail Bey" derdi, verirdik ona. Yani övünmek gibi söylemiyorum ama hadiseyi anlatmak için. Gülünç fiyatlara verirdik kitapları Seyfettin Bey'e. Çünkü Seyfettin Bey kimsenin rağbet etmeyeceği kitapları alırdı. Eski harflerle basılmış olsun, ne olursa olsun. İtfaiye hakkında da kitap

alırdı. Dilencilik hakkında kitap alırdı. Bunları kimse almaz. Ama Seyfettin Bey bu işin katalogunu yapıyor biliyorsunuz. Beş ciltlik katalogu var. Çok mühim bir eserdir o. Kitapları hediye etmemize müsaade etmiyordu. Onun için çok ucuz fiyatlar söylüyorduk. Bir gün dedi ki: "Bana fiyatların özetini çıkarıyorsun İsmail Bey". Ne yapalım, Seyfettin Bey alelade bir insan değil ki. Ama pişman değilim. Allah rahmet eylesin büyük adamdı. Türkiye'den gelmiş geçmiş isimsiz kahramanlardan birisidir; Türk edebiyatında ve Türk kültüründe abide sayılabilecek bir isim. Bir de asistanı vardı Nuri Akbayer. Mülkiye mezunudur. Hep beraber gezerlerdi. Sonra ne oldu bilmiyorum, Seyfettin Bey yalnız gelmeye başladı.

Kitapevi kurulurken ismi de herhalde düşünülmüştür. Neden Enderun oldu ismi?

Enderun'un isim babası, vaftiz babası demeyelim gavurca olmasın, Ertuğrul Düzdağ'dır. On arkadaşımızın hepsinden fikir alındı, ne koyalım adını diye. En sonunda Ertuğrul Bey'in söylediği isim çok oy aldı. Böylece Enderun koyduk ismini.

Mahir Hoca'nın teklifi var mıydı?

Yok hayır. Mahir Hoca hiç isim önermedi. Mahir Hoca demokrat adamdı. Efendim meselâ şiir okurken öyle heyecanlanırdı ki sesini yükseltirdi. Hanımı da Ertuğrul'a tembih etmiş: "Aman Ertuğrul! kalbi var biliyorsun, sesini yükseltmeye başlayınca sen elini kaldır o anlar". Ertuğrul elini kaldırırdı, hoca da gülümseyerek sesini düşürürdü. Şimdi bir hocaya talebenin elini kaldırması bizim örfümüze uymaz ama öyle bir tedbir konulmuştu. Hocanın kardeşi Fahir Bey gelirdi, ellerini dizinin üstüne koyar öyle otururdu hocanın yanında. Şimdi ben bakıyorum, televizyonda bazen görüyorum ufacık ufacık çocuklar dedeleri yerindeki okur-yazar insanların karşısında bacak bacak üstüne atıyorlar. O bizim örfümüzde yok. Eski levhalar duvarlara asılıyor ya meselâ en meşhurlarından bir tanesi "Edeb Yahu"dur. Bir de "Bu da Geçer Yahu" vardır. Hatta Amerikalı bir Profesör var, bizim dergide yazı işleri müdürü. O diyor ki: "Buradan giderken (daha evvel Boğaziçi'nde hocaydı. Boğaziçi'nden Princeton'a gitti) çalışma masamın tam karşısına buradan götürdüğüm 'Bu da Geçer Yahu' yazılı levha astım, canımı sıktıkları zaman ona bakıyorum". Demek ki adamın canını sıkıyorlar orada. Şimdi darb-ı mesel haline gelmiş şeyler var. Bunun bir tanesi de edeple ilgili. Bir insana yapılacak en büyük hakaret edepsizliktir. Benim bir de Adanallıların çok beğendiğim bir küfürleri vardır. Affınıza sığınarak söyleyeceğim, birine kızdıkları zaman "ulan kitapsız" derler. Bakın kitapsızlık Adana'da küfür olmuş. Ne büyük bir hakaret insana. Burada kastedilen kitap tabii Kur'an-ı Kerim ve Kur'an-ı Kerim'e inanmayan veyahut Kur'an-ı Kerim'e sırtını dönmüş

insan manasında söylüyorlar. Bu “kitapsız” lafı benim hoşuma gidiyor hakaret babında. Adanalıları da tebrik etmek lazım.

Kitap yayınlamaya ne zaman başladınız? Ya da nasıl karar verdiniz?

Öyle planlı programlı olmadı. Bir kitabevi alıp satmayla sınırlı kalmamalıdır, kültür hareketlerine de iştirak etmelidir denildi. Fikir arkadaşlar arasında da rağbet görünce yayın yapmaya başladık. İlk olarak da Ertuğrul Düzdağ'ın tezini bastık: *Ebu's-Suud Efendi Fetvaları Işığında 16. Asır Osmanlı Hayatı*. Ebussud Efendi sakala varıncaya kadar fetva vermiş. “Sakalı bir tutam olmayanın imamet-i caiz midir?” diye sormuşlar, “hayır caiz değildir” demiş. Demek ki bizimki gibi kısa sakal makbul değilmiş. O kitaptan sonra Tahir'ül-Mevlevi merhumum *Edebiyat Lugatı*'nı bastık. O da edebiyatçıların söylediğine göre iyi bir çalışmadır. Arkasından, piyasada hiç bulunmayan, sahafalarda bulunduğu zaman da çok pahalıya satılan Zeki Velidi Togan Hoca'nın kitaplarını bastık.

Bu arada size, Evliya Çelebi'den naklen bir sahaf hikâyesi anlatayım. Edirnekapi'da Mihrimah Sultan Camii var, surdan çıkmadan hemen sol tarafta. Onun bir imamı varmış, adam kitap aşığı, kitabı çok seviyor fakat imkânları sınırlı. Her kitabı da alamıyor ve bazı sahaf ona gadrediyor yani bu nasılsa alacak bu kitabı diye fazla fiyat istiyorlarmış. İşte bu imam efendi her cenaze namazı kıldırıldığında en son Fatihâ'yı çekerken “sahaf-ı bî-insafın dışında herkese Fatihâ” dermiş..

Başından beri Beyaz Saray'da mıydınız?

İlk Beyaz Saray'da açtık.

Eski Beyaz Saray'da mı?

Evet. Şimdiki lüks Beyaz Saray'da değil de Eski Beyaz Saray'da. Kapalı Çarşı yangını olduğu zaman Kapalı Çarşı esnafı kendine yer aradı tabii. Beyaz Saray da yeni bitmişti daha. Kurdelesini kesmek üzereler.

Sene kaç?

Kapalı Çarşı yangınını hatırlayın, senesini söyleyemem şimdi ama, bizim oraya gitmemiz 1968 veya 1969. İşte Kapalı Çarşı esnafı hazır yer bulunca orayı kiralamışlar. Biliyorsunuz oranın yarı hissesi Mesut Yılmaz ailesindedir. Kapalı Çarşı tamiri esnasında onların buradaki misafirlikleri devam etmiş fakat Kapalı Çarşı bitince herkes Beyaz Saray'ı boşaltmış. O zaman fiyatlar öyle bir düşük, öyle bir komik hale geldi ki Kapalı Çarşı esnafı gidince verecek adam arıyorlar, bulamıyorlar. O arada biz de totalim buradan bir yer dedik ve tuttuk. Tamamen amatörce. Zaten hiç kimse ekmeğini Enderun'dan çıkarmayı beklemiyordu. Herkesin iyi kötü geliri vardı. Benim emekli maaşım var, öbürleri üniversitede asistan, doçent.

Aybaşı gelince para toplar, kirayı öyle verirdik ilk zamanlar. İşte parayla insan bir araya gelince bir şeyler yapıyor. Gerçi övünülecek bir şeyler yapmadık pek ama... Bir tek dergimiz kaldı bugüne. *Osmanlı Araştırmaları* diye bir dergimiz var. Yılda bir tane çıkarıyorduk, YÖK iki tane olmazsa buradaki makaleleri değerlendirmeye almayız deyince yılda iki sayıya çıkardık. Hakemli bir dergidir. Dünya çapında da kredisi olan bir dergidir. Meselâ biraz övüneyim; abonelerimizin arasında Harvard, Cambridge, Yale, Princeton, Sorbonne, Tokyo, McGill gibi üniversiteler var. Ama Türkiye'deki üniversiteler arasında yalnız üç abonemiz var.

Türkiye'de hangi üniversiteler var aboneleriniz arasında?

Bilkent ve Fatih Üniversitesi. Bir de İstanbul Üniversitesi var ama onu abone saymamak lazım çünkü hediye ediyorum onlara. Pahalı bir şey olsa, yani yabancıların dergileri gibi astronomik fiyatlarla abone kabul etsek üzölmeyeceğim. 28 liracık hepsi. Yabancıya 60 dolar yerliye 28 lira. Ama buna rağmen vaziyet ortada.

İSAM abone mi?

İSAM abone değil de gelip alıyor. Kültür Bakanlığı'na müracaat ettik. Kültür Bakanlığı birçok dergiyi sırf desteklemek için satın alıyor ve kendine bağlı üniversitelere ve kütüphanelere gönderiyor. İki defa müracaat ettik; bir Nejat Göyönc Bey'in sağlığında bir de o öldükten sonra. Bu yeni Kültür Bakanı zamanında teşebbüste bulunmadık. Bir de ona müracaat edelim bakalım. Neredeyse yalvaracağız bizim dergimizi alın da ayakta duralım diye. Bir sayının iki buçuk milyar masrafı var. Bizim gibi gittikçe küçölen bir müessesenin bunun altından kalkması çok zor.

Ne kadar basılıyor?

500 tane. Ama 450 tanesi depoda bekliyor.

Üniversitelere yazdınız mı hiç?

Ben gidip de; benim dergime abone olun, benim dergimi almak suretiyle bu kültür hareketine destek verin gibi şeyleri demeyi de, Allah biliyor ya, onuruma yediremiyorum. Bunu onların düşünmesi lazım. Bu arada bir de her sayıyı muntazaman alan dört beş kişi var.

Onların isimlerini açıklayabilir misiniz? Ali Birinci meselâ?

Ali Bey'e bazan biz hediye ediyoruz. Ali Bey'i ben çok eskiden tanırım. Ali Bey hakiki kitap kurdudur. Türkiye'de kitaptan anlayan on kişi say desenez Ali Bey'i oraya koyarım.

Kaçıncı sıraya?

Sırasını söylemeyelim, öbürlerinin hatırı kalır. Yalnız ilk ona girer Ali Bey.

Diğer dokuz kişi kim peki?

Meselâ bir Turgut Kut var. Kut değil kurt, kitap kurdu. Türkiye’de hangi kitap ne zaman basılmış, kaç baskısı yapılmış, birinci baskısının özelliği nedir? vs. bunlara varıncaya kadar bilir. Turgut Bey kimya tahsil etmiştir. Günay Kut’un eşi. Günay Hanım Boğaziçi’nde hocaydı. Sonra beraber Amerika’ya gittiler, Fahir Bey onları götürdü. Fahir Bey istifade edilecek adamı bilir. Turgut’u oradaki kütüphaneye kütüphane memuru olarak götürdü. Orada kütüphane memurluğu yaptığı esnada benden öyle kitaplar aldı ki bir daha Chicago Üniversitesi o kitapları ömründe göremez. Hiçbir yerde göremez. Ama Turgut bunları biliyor ve istiyor. O derece mühim adamdır. Benim yetkim olsa Milli Kütüphane’ye müdür yaparım onu ve “ekibini de kendin kur” derim. Ali Bey şimdi meselâ çok mühim bir yere geldi ve hakkıdır orası. Ali Birinci, Nurettin Topçu ekolünden geliyor. Her hareket, başında bir lider olursa hareket oluyor Türkiye’de. Nurettin Topçu’nun zamanında Milliyetçiler Derneği diye bir dernek vardı Çemberlitaş’ta. Her hafta seminer adı altında konferanslar verilirdi. Dinleyiciler kapıdan dışarı taşardı, avludan da dışarı taşardı bazen. O binayı bileniniz var mı bilmiyorum eski bir medresedir. Düşünün yani Nurettin Topçu’nun oraya getirdiği adamları. Ben kimleri dinledim orada. O zaman askerdim, üniformamı çıkarır, yemeğimi yemeden oraya koşardım. Sonra üniversite şimdiki gibi bir kışla haline gelmemişti. Üniversiteye isteyen gelir, elini kolunu sallayarak girerdi. Kimin dersini isterse gidip dinleyebilirdi. Ben beş sene boyunca haftada üç gün Muhammed Hamidullah Bey’in derslerini takip ettim İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde. O adamdan öğrendiğimizi kimden öğreneceğiz biz. İslâm kültürü, İslâm tarihi ve İslam hukuku. Profesör Yusuf Ziya Kavakçı asistandı o zaman ve hocaya tercümanlık yapardı. Bir dersini Fransızca verir onu tercüme eder, öbür dersini Arapça verir onu tercüme eder. Bazen rahmetli Said [Mutlu] Bey vardı eczacı, o da tercüme ederdi. Hamidullah Bey Türkçe’yi de anlayacak kadar bilirdi. Yanlış tercüme ettikleri zaman uyarırdı mütercimleri. Şimdi böyle adamlar ya kalmadı veya gelip konuşmuyorlar. İşte bizim gibilere düştü konuşmak.

Enderun’a uğrar mıydı hiç Hamidullah Bey?

Yok. Hamidullah Bey bize gelmezdi. Edebiyat Fakültesi’nde ders verirdi, oradan çıkar ya kütüphaneye veya Cağaloğlu’nda, Sultan Hamit türbesinin aralığında, kaldığı Sipahi Palas diye bir otel vardı, oraya giderdi. Fakat, Allah gani gani rahmet eylesin, makamı cennet olsun, çok mühim adamdı. Ben talebesi olmakla iftihar ederim. Beş sene mümkün olduğu kadar gittim derslerine.

Meşahirden başka kim gelirdi? Seyfettin Özege'den bahsettiniz ama...

Efendim ben size hatırlayabildiklerimi söyleyeyim. Ziyad Ebüzziya gelirdi. Abdülbaki Gölpınarlı, Tahsin Banguoğlu gelirdi. Kendime ait değil ama, Banguoğlu'nun Enderun'da bana bizzat anlattığı bir anekdotu anlatayım size. Hoca talebe münasebetleri bakımından çok mühimdir. Hatta ben rahmetli Mehmet Çavuşoğlu'na anlattığımda, "ne kadar güzel ben bunu çocuklara anlatayım" demişti. Malumunuz, Banguoğlu doktorasını Almanya'da "şuara tezkereleri" üzerine yapmıştır. O zaman da İbnülemin Mahmut Kemal İnal merhum da *Son Asır Türk Şairleri*'ni yayınlıyormuş. Tabii Banguoğlu'nun tezi de şuara tezkereleri olduğuna göre Banguoğlu'nun tezinden istifade etmiş. Fakat hoca diyor ki "benim tezden istifade etmiş ama hiçbir dipnotta zikretmemiş. Biz o zaman genciz tabii, delikanlıyız, kanımız kaynıyor. Sağda solda gevezelik ettik hoca bizim tezden istifade etmiş ama hiç bahsetmemiş mehaz olarak dedik". "Yememiş içmemiş hocaya yetiştirmişler" diyor. İbnülemin merhum da bağırmiş çağırmiş hatta Köprülü'yü fırcalamış Emin Paşa Konağı'nda: "Bu senin talebelerin küstah, edepsiz, terbiyesiz. Bu Banguoğlu Tahsin bak neler demiş" vs. Köprülü ne desin biraz savunmuş, ondan sonra bırakmış. Banguoğlu devam ediyor: "Görürsem yolumu değiştiriyorum. Çünkü sahaflarda bazen uzaktan görüyoruz. Son derece sert adamdır, kaldırır bastonu kafana vurur. Profesör vs. anlamaz. Derken aradan birkaç sene geçti, ben bakan oldum. Bir seferinde İstanbul'a gelmiştim. Hakkı Tarık Us meslekte 50 yılını dolduran gazeteciler için Eminönü Halkevi'nde bir jübile tertiplemiş. Bana da telefon etti: 'Tahsin geleceksin, bu jübilede sen de bulunacaksın'. Tabii Hakkı Tarık Bey benim liseden hocam, gitmemem mümkün değil. Baş üstüne hocam dedim. Hakkı Tarık Bey o esnada demiş ki: 'Tahsin, burada bir sürü okur yazar adam var, fakat rütbe itibarıyla en büyükleri sensin, zira Milli Eğitim Bakanı'sın. Açılış konuşmasını sen yapacaksın'. 'Hocam ama olmaz bu kadar okur yazar insanın karşısına çıkıp da açılış konuşması yapmak olmaz'. 'Yok sessini çıkarma, yapacaksın' diyor. 'Kabul ettik'. 'Kürsüye bir çıktım ki devrin bütün okur yazar taifesi orada. İbnülemin en öndeki sırada en orta yerde oturuyor ve yanındaki sandalye boş. Ben tabii heyecanlandım'. Biri bakan, diğerinin hiç sağı solu yok. Düşünebiliyor musunuz, İbnülemin o devirde üniversitenin açılış gününde kafasında takkeyle oturmuş ve bir Allah'ın kulu hocam bu takke olmaz diyememişler. 'Ben çıktım kürsüye dedim ki burada bu kadar âlim fazıl insan dururken bu açılış konuşmasını benim yapmam olmaz. Yakışık almaz ama hocam Hakkı Tarık Bey emir verdiler ben de el emrû fevka'l- edep kaidesine huzurunuzda çıkmak cesaretini gösterdim. Sürç-i lisan etmem tabiidir, lütfen affedin dedim ve kısa bir konuşma yaptım'. Konuşma bittikten sonra diyor baktım İbnü'l-Emin işaret parmağı ile beni çağırıyor. Düşünebiliyor musunuz bakanı böyle çağırıyor. Böyle adam var mı Türkiye'de. 'Gittim, ceketini

mi ilikledim. Selam verdim, buyurum hocam dedim'. 'Otur ...' dedi ve yanındaki boş sandalyeyi gösterdi. Ondan sonra kulağıma eğildi 'seni affettim' dedi. 'Afv-ı şahane çıktı bize böylece'. Şimdi düşünün bakın birisi üniversitede hoca. Diğeri de Fuat Köprülü'nün bile elini dizine koyup dinlediği bir adam. Bir hoca talebe münasebeti var şimdi göremediğimiz etrafta. İşte ilmin haysiyeti burada. Bugün o alim adamdır deyip de önümüzü ilikliyor muyuz herhangi birine. Yok. Alimse alim ne yapalım ben de alimim diyoruz. Bu öğrenci hoca münasebetleri ilmin itibarı o zamanlar çok iyiymiş. Sonra bilmiyorum ne oldu da bu hale geldik.

Başka kimler gelirdi hocam?

Efendim şimdi hatırlayamıyor insan. Meselâ rahmetli tarihçi Hakkı Dursun Yıldız Hoca vardı. Marmara Üniversitesi'nde rektörlük de yaptı. Nejat Göyünç Hoca vardı. Sohbeti tatlı olanlar ekseriyetle tarihçilerdi.

Gölpınarlı ile hatıranız var mı anlatabileceğiniz?

Gölpınarlı çok küfürlü konuşurdu. Bir gün Kültür Bakanlığı'nın çıkardığı derginin kapağına Namık Kemal'in resmini basmışlar. Biz de satıyoruz Kültür Bakanlığı dergisini. Gölpınarlı geldi. Orada Namık Kemal'in resmini görünce bir başladı: "bu alçak, bu hain, bu kalleş...". Ağzına ne gelirse söylüyor. Üstelik sakalı da var bembeyaz. Sakallı adama küfür de yakışmıyor. Fakat o hiç çekinmezdi. Namık Kemal ile ilgili şunu anlatmıştı meselâ: "İstanbul'da iki altınla ev geçindirildiği devirde Namık Kemal'e kırk altın verirlermiş hazineден maaş olarak. Kırk altın da padişah kîse-i hümayundan verirmiş. Kıbrıs'a görevle gönderilmiş, o sürgün kabul etmiş onu. Seksen altın maaşla sürgün nerede görülmüş? Ondan sonra da utanmadan 'Görüp ahkâm-ı asrı munharif sıdk u selâmetten / Çekildik izzet u ikbal ile bab-ı hükümetten' diye şiirler yazmıştır. Böyle edepsizdir, böyle arsızdır bu". Gölpınarlı kızdı mı kimseyi dinlemez, verip veruşturirdi.

Köprülü hakkında bu tür şeyler söylediğini hatırlıyor musunuz?

Yok. Köprülü hakkında bir şey söylediğini duymadım hiç.

Müspet bir şeyler?

Müspet bir şey de hatırlamıyorum. Yalnız Köprülü'nün dedikodusu yapıldı arada sırada. Bizim orada çok da dedikodu yapıldı. Köprülü başkasının çalışmasını istemediği konular hakkında not koyarmış, "bu konuda pek yakında eserimiz çıkacaktır" diye. Köprülü bu notu koyduktan sonra kimse cesaret edemezdi o konuda çalışmaya. Böyle çok şeyi yarım bırakmıştır derlerdi. Böyle çalışmaların önünü kesen bir de Ankara'da rahmetli Prof. Adnan Erzi vardı benim hatırladığım. Türk medeniyeti tarihi bibliyografyası veya buna benzer isimli bir

eser üzerine çalışıyordu. Belki otuz sene Türk Tarih Kurumu'nun katalogunda çıkacak, çıkacak, çıkacak diye not geçti. Fakat adam yayınlamadan gitti.

Bu sohbet ortamı kendiliğinden oluşuyordu değil mi?

Evet. Hani sözün gelişi derler ya o şekildeydi. Özel bir gayret, özel bir program vs. yoktu. Filanca'yı çağıralım da bu konuda bize sohbet yapsın diye bir düşünce yoktu. O gün kim gelirse... Her gün üniversiteden iki üç hoca gelirdi. Onlardan bol bol istifade ederdik. Ben kendi adıma rahatlıkla söyleyebilirim ki ne öğrendimse onlardan öğrenmişimdir. Enderun bir mektep gibi eğitiyordu bizi. Efendim sahaf geleneği biraz da budur. Malumunuz şimdiki Sahaflar Çarşısı bir yangından sonra yapıldı. Yangından önceki dönemi görmedik biz. Ama görünenleri görme imkânı bulduk. Meselâ, o eski kuşaktan tanıdığım sahaflardan ...

Raif Yelkenci ?

Yelkenci evet. Rauf Yelkenci bizim pirimiz üstadımızdır ve bu işi en iyi bilen ve Sahaflar Çarşısı'nın ortasına heykeli dikilecek adamdır. Fransızların bir atasözü var onu çok beğenirim, "heykeli dikilecek adamın heykele ihtiyacı yoktur" diyorlar. Yelkenci'nin heykele ihtiyacı olsa Sahaflar Çarşısı'nın ortasına dikmek lazımdır. Ondan sonra gelen kuşaktan da öyle adamlar vardı ki; meselâ, bir Ali Efendi vardı sahaflarda. Başı sonu kopmuş kitapları ona götürürlerdi. Ali amca, bak şuna bu ne kitabı diye. Biraz karıştırır, şöyle başına bakar sonuna bakar ve meselâ "Evladım bu Evliya Çelebi'nin dördüncü cildi" derdi. Bu kadar otorite adamlar vardı. Zaten bilirsiniz sahaf kelimesi sahafle ilgili bir şey. Oradan türemiş. Onlar bu işe yazma sahifelerle başlamışlar ve iletmişler. İşin bizim adımıza utanılacak bir tarafı da o zaman mum ışığında çalışırlarmış. Florasan lamba yok. Adam mum ışığında çalışıyor ve kazanç kapısı da yok. Bilmem hangi kitabı hangi paşa sipariş edecek de, istinsah et getir diyecek de... Oturacak orada, artık kaç ayda yazarsa onu yazacak, götürecektir paşaya verecek. Paşa da artık beğenme derecesine göre bir şey verecek. Yani ücreti de yok. Adam ne alırsa Allah bereket versin paşam diyecek. Şimdi her türlü imkân var. Fakat o eski çalışma azmi veyahut eski ilim aşkı kalmamış.

Sahaflık geleneğinde kırılma ne zaman başladı sizce?

Son numunesi bizim işte. Artık dinazor diyorlar. Meselâ ben biraz İbrahim Manav'ı tanırım. O çok eski sahaftır. Sahaflar Çarşısı'na kısa pantolonla girmiş. Orada Alfabeci Mehmet diye birisi vardı, onun yanında çalışırdı benim amatörük zamanımda, yani sahaflara, kütüphaneme kitap almak için gittiğim dönemlerde. O dönemden beri oradadır ve kitabı da bilir yani. Bilhassa eski yazı kitapları oradakilerden çok daha iyi bilir. Ustası pek bir şey bilmezdi. Alfabe satardı. Be-

belere kitap satardı Mehmet Bey Allah rahmet eylesin. Fakat İbrahim'in kitap kültürü, kitap bilgisi iyidir.

Sahaflar Şeyhi diye bir statü var...

Mezar taşında gördüm sahaflar şeyhi, bilmem kim diye.

Şu anda bu statü devam ediyor mu?

En son şeyh Muzaffer Ozak Efendi'ydi.

Muzaffer Efendi'nin sahaflığı nasıldı?

Dini muhtevalı kitaplarda otoriteydi. Allah rahmet eylesin. Herkes anlayamadığı kitabı ona götürürdü. Bir de onun dükkânı bir nevi merkezdi. Meselâ bir mezat yapılacak. Meşhurlardan birinin, diyelim ki bir tarih profesörünün kütüphanesini iki üç sahaf birleşip satın aldılar. Oraya getirirlerdi. Muzaffer Efendi'nin dükkânında mezat yapılırdı. O arada hem esnaf alırdı hem de dışarıdan amatörler de gelir iştirak eder, alırlardı. O anane de kalmadı. Öyle kütüphaneler geldi gitti ki. Meselâ Zeki Pakalın'ın kütüphanesine ilk ben gittim. Üç tane kızı var oğlu yoktu. 50.000 lira para istediler benden. 50.000 lira o zaman çok büyük bir para. Acıbadem'de daire alıyorsunuz 50.000 liraya. Ama kütüphane muhteşem. Yazması var basması var. Ben cesaret edemedim tabii. Zaten o kadar param da yok. İbrahim'e dedim ki "gel şeyh efendiye gidelim de anlatalım meseleyi, üçümüz ortak alalım". İbrahim "olur" dedi. Gittik Muzaffer efendinin yanına. Dedik ki "efendim böyle böyle bir kütüphane var. İşte meşahirden bir zatın kütüphanesi. Fakat çok para istiyorlar". Dedi ki bana "kaçı gözün alıyor". "Hocam 20'ye falan gözümüz alıyor" dedim. 20.000 yarısı bile değil onların istediği paranın. Aile de tok bir aile. Öyle paraya pula ihtiyaçları yok. Ondan sonra bana Muzaffer Efendi "parçalı mal para bırakır. Siz 5000 lira daha çıkın" dedi. Eski bir tabirdir bu. Adedi fazla, fakat çok kıymetli eser az olan kütüphaneye parçalı mal diyorlar. "Peki hocam madem öyle emrediyorsanız". Gittik kadına dedik ki "bak bizim 20'den fazlayı gözümüz almıyordu ama hocamız böyle dedi. Biz buna 25.000 lira veriyoruz". "Yok" dedi "dünyada vermem". Gider hediye ederim gene de vermem dedi. "Peki siz bilirsiniz, sevaba girersiniz hanımefendi" dedim ben. Birkaç hafta dolaştılar böyle. Bizden fazla verecek hiç kimseyi bulamadılar. Ondan sonra Atıf Efendi Kütüphanesi'ne hediye ettiler. Şimdi oradadır, aklınızda bulunsun.

Hâlâ bir kataloğu yapılmadı.

Bizde bu katalog amatör işi olarak görülüyor. Üniversitenin katalogunu yapan adam bir amatördür. Topkapı Sarayı'ninkini yapan gene öyledir. İşte Özege çıktı *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Katalogu* yaptı. İddiayı görüyor mu-

sunuz? *Tarih-i Raşid* de o katalogda, maydanoz hakkında yazılmış bir eser de orada. Bunların hepsini topladı kendi kendine, katalogunu yaptı ve Erzurum Atatürk Üniversitesi'ne hediye etti. Üniversitenin yüz karası olacak bir şey de söyleyeyim size. Özege merhum, kitaplarını hediye ettikten sonra dahi devamlı her hafta kitap alıyor, kitapları paketleyip gönderiyordu. Bir seferinde Seyfettin Bey'e mektup yazdılar, -bu mektubu çok isterdim koleksiyonuma koymayı - Erzurum'dan. "Artık kitap koyacak yerimiz yok lütfen bundan sonra kitap gönderme". Buyurun bakalım.

Seyfettin Bey nasıl bir tepki verdi bu duruma?

Çok nazik adamdı. Küfür bile etmemiştir herhalde. Bana yapsalar o terbiyesizliği dayanmam.

Niçin Erzurum'a bağışladığını biliyor musunuz?

Hayır bilmiyorum. Bir sempatisi mi var? Erzurumlu değildi herhalde. İstanbullu benim bildiğim. Fatihlidir. Yeni kurulmuş bir üniversite olması dolayısıyla olabilir. Efendim, aslına bakarsanız ben şuna taraftar değilim; bir adamdan kütüphanesini veya kitaplarını filan yere hediye etmesini beklemek bence biraz saygısızlıktır. Avrupa'da bir usul varmış anlattılar. Sağlığında adama geliyor diyorlarmış ki: "Biz senin kitaplarının şöhretini duyduk, bir görebilir miyiz?" Gördükten sonra: "Bu kütüphaneyi bize ölümünüze bağlı olarak satın. Kitapların ölünceye kadar sende kalacak, öldükten sonra biz kitapları alacağız". Adama muhammin getiriyorlarmış, kütüphaneye değer biçiyorlarmış ve parayı veriyorlarmış. Yani ölmeden almıyorlar adamın kitaplarını. Çünkü kitapseverin kitaplarından ayrılması çok zordur. Ben böyle bir vakia daha biliyorum. Orhan Şaik Gökyay. O da çok gelirdi Enderun'a ve çok dinlemişizdir. Allah rahmet eylesin. Hem iyi şairdi hem çok iyi edipti.

Ve münekkid...

Evet o tarafı da müthişti. Tavsiye ederim onun *Destursuz Bağa Girenler'i* vardır. Mutlaka okuyun. Türk edebiyatında bence abide eserlerden bir tanesidir. Orhan Şaik Bey kitaplarını bir kuruş almaksızın, ölümüne bağlı olarak, İSAM'a verdi. Ama ben şahsen böyle vermeye taraftar değilim. Orhan Şaik Bey'e çıkarıp da meselâ 50.000 lira 100.000 lira para verselerdi gene o parayı kitaba verecekti ve kitaplarının arasına koyacaktı. O kitaplar yine size gelecekti. Bir zat var meselâ bahriyeli...

Yavuz Argıt?

Tanıyor musunuz? Bu kadar meşhur olduğunu bilmiyordum. Benim çok eski dostumdur. Kırk senelik dostum, ahbabımdır. Enderun'un müdavimlerin-

dendir. Enderun'dan çıkmazdı. Bu zatın müthiş bir kütüphanesi vardı ve İSAM'ın toplamadığı türden kitaplar toplamıştı. Şimdi emekli maaşıyla gene kitap alıyor ve oraya veriyor. Yavuz Bey'e verilecek en büyük ceza "sen buradan yani İSAM'dan ayrıl filan yere git" demek olur. En büyük cezadır onu kitaplarından ayırmak. Bir katı vardı İzmit'te, kocaman bir daire, lebaleb kitap doluydu. Aldığı kitapların büyük bir kısmını da ben sattığım için oradan da biliyorum. Böyle idealist adamların her zaman bulunmayacağını düşünmemiz gerekiyor. Meselâ on on beş tane ilim adamı söyleyebilirim size, gidin kitaplarına talip olun bu şartla, çünkü envanteri yapıyor anlaşma yapıldıktan sonra ve ölümüne bağlı olarak satılıyor. Hiç kimse hiçbir akrabası müdahale edemiyor. Onun da gözü arkada kalmıyor. Meselâ Ömer Faruk Akün, bilmiyorum ne oldu kitapları.

Kitapları henüz kendisinde duruyor bildiğimiz kadarı ile.

Ömer Faruk Bey de müdavimlerdendi. Haftada bir gün derse gelirdi Edebiyat Fakültesi'ne. Dersten çıkar, hiç simit bile yemeden Enderun'a gelir, saatlerce bizimle beraber kalırdı. Meselâ ders ikide bitiyorsa ve akşam altı buçukta yedide kapatıyorsak o saate kadar bizimle beraber kalırdı. O zamanlar evlerimiz yakın olduğu için hocayı alırdık yanımıza götürür yengeye teslim eder, ondan sonra evimize giderdik.

Ekseriyetle hoca mı anlatırdı?

Hoca tabi. Biz mi anlatacağız.

Belki başka hocalar da varsa dinleyici olarak ...

Dinleyici olanlar da vardı. Hoca hocayı dinlerdi. Ama ne de olsa kıdeme riayet vardı. Eskiler "sizin yanınızda konuşmaya teeddüp ederim" derlerdi. Bu teeddüp kelimesini de şimdi çoğu bilmez. Böyle bir anlayış vardı. Meselâ Gölpinarlı konuşurken mümkün mü bir başkasının lafa girmesi. Tersler, bozar. Yeni tabirle kimse müdahale etmezdi. Aksakalıyla küfürlü günahlı konuşunca Enderun'da dinleyenler dükkâna sığmazdı bazen, böyle mühim konuşmalarda kapının dışına da taşarlardı. Dışarıda herkes kafasını uzatarak konuşanı görmeye çalışır ve böyle aksakallı bir adamın baş tarafa geçip küfürlü konuşması gariplerine gider, "Enderun'da böyle şey olmaz" derlerdi. Ama Gölpinarlı eksantirik bir adamdı. Caferi'ydi, belki bilirsiniz, ve bildiğini iyi bilen bir adamdı. Meselâ *Melamilik* kitabı bugün hâlâ geçilememiş bir kitaptır. Bir tarikat hakkında yazılmış bir kitap. Ama geçen olmadı bugüne kadar. Fevziye Abdullah Tansel de gelirdi Enderun'a. Onu da dinlerdik. Diyebilirim ki onun kadar kitaba aşık bir kadın ben görmedim. Erkekler arasında da nadirdir ya... Kadınlar aslında kitabı pek sevmeyizler. Belki rakip olarak görüyorlar. Hatta bir hikaye de vardır. Bir sahafın

bana anlattığını ben size anlatayım. Yenişehirli Avni'nin de yeğenlerinden Nizamettin Aktuç anlatmıştı. "Bir sefer beni kitap satmak üzere Edirnekapı' da bir eve çağırıldılar. Gittim oraya" diyor. "Kocaman bir oda lebalep kitap dolu. Bir baktım şöyle, hepsi nefis kitaplar. Bana eşlik eden ufak bir çocuk vardı. 'Evladım bunların fiyatını kiminle konuşacağız'. 'Babaannem var amca' dedi Gitti babaannesini çağırırdı başörtülü bir kadın geldi. 'Ne vereceğiz hanım bu kitaplara' dedim, bunun üzerine kadın kitapları alıp alıp atmaya başladı masanın üstüne, yere... 'Al götür, ne verersen ver. Rahmetli bunların yüzünden bizim yüzümüze bakmazdı'. Desem ki kadına 'bunları götürmek için bir kamyon lazım, kamyon da şu fiyata gider, bu kamyonun da parasını verin' onu da verecek". İşte kitap seven bir kadın onu gördüm, Fevziye Abdullah Tansel'i. Cemil Bey'in kızı Ümit Hanım var. Bu arada Cemil Meriç de gelirdi. Ellerini birbirine çarparak konuşurdu. Ama müthiş adamdı. Ondaki o entelektüel birikim pek az insanda vardır. *Peki Enderun'a gelen hocalar içerisinde en kıdemlisi kimdi? Daha doğrusu büyük hocalardan bir kaçının olduğu bir mecliste söz kimindi?*

Pek karşılaştığımız bir durum değil bu. Kırk yılda bir iki baba hoca olduğu zaman birbirlerine iltifatla başlarlardı, iltifatla bitirirlerdi.

Ama önce kim konuşurdu?

Valla bilemiyorum dozajını hatırlayamam şimdi. Rahmetli Mehmet Çavuşoğlu Orhan Şaik Bey'le kavgalıymış. Bana sonradan söyledi. Bir gün ikisi karşılaştı Enderun'da. Daha evvel o onun aleyhine yazmış öbürü onun aleyhine yazmış vs. Çavuşoğlu eğildi, elini öptü Orhan Şaik Bey kucakladı ve barıştılar. Bunlar Osmanlı, bunlarda enaniyet, sen ben olmaz. Söz umumiyetle yaşı büyük olanda olurdu. Çünkü yaşı büyük olan daha fazla görmüş geçirmiş oluyor. Umumiyetle bilgisi de yerinde oluyor. O bakımdan gençler pek onların yanında konuşmaz. Çavuşoğlu pek konuşmazdı Gölpinarlı'nın, Orhan Şaik Bey'in yanında. Dinlerdi, kitaplara bakardı. Büyüğe hürmet devam ediyordu.

Mezat her zaman Çarşı'da mı yapılırdı? Yoksa Çarşı'ya hiç girmeden dışarıda yapıldığı da olur muydu?

Öyle de olur. Bakın ben Hamdullah Suphi'nin kitaplarının hikâyesini anlatayım size. Dediler ki "Hamdullah Suphi Bey'in kitapları satılıyor". Horhor'da bir taş konakları vardı onların: Suphi Paşa Konağı. Efendim oraya gittik. Ben de o zaman dükkân açmamışım, amatörüm. Kitap seviyorum. Şimdi Hamdullah Suphi'nin kütüphanesinden birkaç tane kitap almak benim için şereftir. Kütüphane adet itibarıyla pek fazla değil ama nefis kitaplar var ve ciltleri de nefis. Fakat evvela, masa, sandalye, gardrop vs. gibi köşkün antika eşyası satılıyor. En sonra kütüphane satılacak, kitaplar satılacak. Neyse sıra kitaplara geldi.

Bundan evvel bizim sahafların ileri gelenleri Arslan Kaynarđađ, Nizamettin Ak-
tuç, Muzaffer Hoca köşeye çekildiler, fiskos fiskos bir şeyler yaptılar. Ben; "bize
burada bir şey düşmez. Düşmez ama yine de bulunalım" dedim. Daha sonra
Nizamettin bey satış işlerine nezaret eden devlet görevlisine dedi ki "Efendim
tek tek bunları satmakla veya grup grup satmakla akşamı ederiz. Bunları toptan
satalım dedi". Adamın da hoşuna gitti "tamam öyle yapalım" dedi ve Hamdullah
Suphi'nin kütüphanesini 10.000 liraya aldılar. 1970'ten önce oluyor bu hadise,
benim sahaflık zamanım değil. Dedim ki Nizamettin Bey'e, merhabamız da var,
gidip gelip kitap alıyoruz vs., "Nizamettin Bey bundan biz istifade edebilecek mi-
yiz bir şey alabilecek miyiz?". "Tabi gelin Çarşı'ya hallederiz" dedi. Kitapları yük-
lediler bir arabaya. Biz de dört beş tane meraklı arabanın arkasında gidiyoruz.
Efendim sahafların önüne çektiler. Bu arada birisi Şevket Rado'ya telefon etmiş.
Şevket Rado biraz sonra geldi. Arabanın örtüsünü bir açtılar, şöyle bir baktı. "Ne
olacak Nizamettin Bey" dedi. Nizamettin Bey de "efendim biz 10.000'e aldık 5000
lira kâr verirsiniz artık. Ağanın elinden tutulmaz" dedi. "Tamam" dedi, örtüyü
kapattılar ve Şevket Rado bütün kitapları arabayla götürdü. Biz de bir tane risâle
bile alamadan kös kös kaldık orada. Böyle hadiseler de oluyor. Bu hiç sahaflara
gelmeden satış.

Bir de; hileli satış demeyelim de artık danışıklı dövüş gibi bir usul vardır.
Meselâ bunun üstadı biraz evvel bahsi geçen Adnan Erzi'dir. Bu adam Profesör,
Ankara Üniversitesi'nde. Tarihçi, anadili gibi Farsça bilir. Diyelim filanca öldü.
Gidermiş hanımına "ben Profesör Adnan Erzi. Rahmetlinin çok yakın arkada-
şıydım. Bir görebilir miyim merhumun kitaplarını" dermiş. Ev sahibi de neza-
keten buyur edermiş. Böylece kitapları gördükten sonra "kitaplar çok mühim,
çok kıymetli kitaplar" dermiş. Meselâ bana bunların on tanesini verin size şu
kadar para vereyim diye büyük bir meblağ söylemiş on kitap için. Şimdi hanım
tabi kitaptan anlamıyor, fiyatını bilmiyor. Bu adam da profesör, merhumun da
arkadaşı olunca "hay hay hocam alın" dermiş. Kütüphanenin can damarı olan on
kitabı çantasına koyar götürür ve o parayı da vermiş. Ondan sonra artık hanım
da şöyle hesap yapıyormuş "on kitaba bu kadar para veriyorlarsa buradaki 3000
kitap kim bilir ne kadar eder?" diyor. Halbuki o on kitabı vermekle kütüphaneyi
öldürüyor farkında değil. Meselâ Müteferrika baskısı kitaplar bugün hâlâ astro-
nomik fiyatlarla satılıyor. Bir Müteferrika koleksiyonu dünyanın parası ediyor.
Şimdi Adnan Erzi'nin aldığı kitaplar da bunlar. Adnan Bey Türkiye'de kitap sat-
mazdı Almanya'da Harrassowitz ve Brill var. Bunlar iki büyük kitapçıdır dünya
çapında. Bunlara verirdi ve parayı oradan götürürdü zaten.

Yalan mıdır doğru mudur bilemem ama ulemanın aleyhinde böyle rivayetler
de çıkarırlardı. Bir seferinde üniversitede hademelik yapan zat anlatıyormuş:
"Hocayı eskicide gördüm, tabureye oturmuş kağıtları, kitapları karıştırıyordu"

diye. Eski hurdacılara bile gidermiş rahmetli. Parasız kalınca bana telefon ederdi: "İsmail gel, güzel kitaplar var sana vereyim". "Olur, hocam baş üstüne". Ben buradan atlardım trene sabahleyin erkenden Ankara'ya varırdım. "Kahvaltıya bekliyorum" diye iltifat da ederdi. Bir gün gene gittim böyle kitap almaya, kahvaltı yapıyoruz bana diyor ki "bir şey dikkatini çekti mi İsmail?". "Yok hocam ne çekecek?". "Düşün düşün". "Yok hocam". "Görmüyor musun daha bir duble bile içmedim. Alçak doktor bana yasak etti". Hoca kahvaltıda içmeye başladılar. Böyle adamdı Allah rahmet eylesin, günahlarını affetsin. Ama biraz evvel söyledim ya kitaptan anlayan on adamdan birisi de odur.

Altı kişi kaldı.

Bu gidişle siz bana hepsini söyleteceksiniz. Yok, olmaz. Ben onları beraberimde götürceğim veya ölmeden bir şeyler yazarsam onu da koyarım.

İnşallah yazarsınız.

Sonra hırsızlık meselesi de var. Onu da söyleyeyim size. Kütüphanelerden çok kitap çalarlar. Efendim maruf hırsızlar vardır, biz biliriz onları, birkaç kişi. Damgalı kitap getirir. Bazı kütüphaneciler uyanıktır, yalnız kitabın başına basmazlar damgayı. Meselâ 13, 33, 53, 73 gibi kendine göre bir silsile yapar, onları da damgalar. Bir gün bizim hırsız bir kitap getirdi bana. Baş taraftaki damgaları hep silmiş, ikinci, üçüncü, beşinci sayfaları da silmiş. Fakat bizim kütüphaneci uyanık, tam orta göbeğine damgayı basmış. Onu görmemiş. Sonra cilde bıraktı bir de üstelik. "Ciltlensin ben öyle alayım İsmail Bey" dedi. Almaya geldiğinde "bu kitabı sana vermiyorum. Bu kitap hırsızlık malı. Sen nereden aldın bilmiyorum ama ben yerine vereceğim bu kitabı" dedim. Böyle şeyler de olur damgalı, hırsızlık malı kitaplar.

Bir keresinde on iki ciltlik ansiklopediyi birer birer kütüphaneden çalan adamın menakıbını anlatmışlardı Enderun'da. Düşünebiliyor musunuz on iki cilt. On iki büyük cilt. Birer birer çalıyor. Bir de büyük boy kitaplar vardır bilirsiniz sanat kitapları. Bunu da bir sahaf arkadaşımız anlattı. "Adam kış günü geniş bir pardösü giymiş ve pantolonunun kemerini gevşetmiş. Gözüne kestirdiği kitabın bir tarafını da kemerin gevşemesinden hasil olan boşluğa sıkıştırmış. Giderken bir baktım pardösü köşeli. Tabii hemen pirelendim, bir dakika durur musunuz dedim ve pardösüyü şöyle bir kaldırdım, baktım ki kocaman bir sanat kitabı". Ulema da yapar bunu. Bir tanesi de özel pardösü diktirmiş kitabı çalmak için. Yunanistan'dan bir menkıbedir bu. Kitap büyük boy, öyle çantaya sığacak gibi değil. Pardösünün yan tarafına kocaman bir cep yaptırmış, yerlere kadar sürünen. Pardösüyle gelip işini gördükten sonra oraya koyarmış ve gidermiş. Zincirli kitaplar vardır, gördünüz mü biliyorum. Meşhur kütüphanelerde, meselâ

Vatikan Kütüphanesi'nde vardır. Kitap tam orta yerinden zincirlidir. Getirir oraya koyarlar. Sen zincirle beraber okursun onu. Tabii hırsıza kilit de dayanmıyor zincir de.

Çok isteyip de alamadığınız bir kitap var mı?

Bir profesör hanım var adını söylemeyeyim. Ailesinden kalma bir kitap var: Yavuz'un Farsça Divanı. Çok nadirdir. Sultan Hamit Alman imparatoruna İstanbul'u ziyaretinde cemile olmak üzere bastırılmış ve hatırlı zevata dağıtmış. Kocaman bir şey. Çağırdı beni, satacağım diye ama müthiş bir fiyat istedi. Tabii alamadım. Almam mümkün değil, çünkü satamayız kimseye. Bir sefer de Adnan Erzi bir kitap getirdi. İbrahim Müteferrika basmış, Fransızlara Türkçe öğretmek için mi yoksa Türklere Fransızca öğretmek için mi hatırlamıyorum şimdi. Yarısı Fransızca yarısı Türkçe. "50.000 liran var mı?" dedi bana. Dediğim gibi bir daire parası 50.000 lira. Hiç öyle ufak paraya satmazdı rahmetli. "Yok hocam nereden bulayım ben 50.000 lirayı" dedim ve alamadım kitabı. Yalnız epeyce Müteferrika kitap gördüm, aldım, sattım. Görmediğim pek az Müteferrika vardır. Bizim meslekte de en mühim şey Müteferrika kitaptır. Çünkü bir araba kitap satacağına bir tane Müteferrika satarak gene aynı parayı kazanırsın.

Konu biraz dağılacak ama Seyfettin Özege ile ilgili soracağım tekrar. Özege'nin bağışlarından elinize gelen kitap oldu mu hiç? Erzurum Atatürk Üniversitesi'ne bağışladıktan sonra.

Bana getirmezler. Çünkü Seyfettin Bey ahabımdır benim. Yalnız onunla ilgili bir hatıramı anlatayım size. Bir gün, Princeton'da, Kuzey Türkleri hakkında doktora yapan bir Amerikalı çocuk geldi. Musa Carullah Bigiyef'in bir kitabını bulamamış. Library of Congress'ten Helsinki'ye kadar kütüphaneleri taramış. Bu arada Helsinki'de de epeyce Türkçe kitap vardır. Bizim bu Kuzey Türklerinin kitaplarından büyük bir kısmı Helsinki'dedir. Orada tanıdığım bir profesör göndermiş bana, "git sana yardımcı olur" diye. "Özege'nin kataloguna baktın mı?" dedim. "Yok bakmadım" dedi. "Gel bir tarayalım" dedim. Taradık, onun istediği kitap orada var. Düşünebiliyor musunuz dünyayı dolaşmış, dünyadaki bütün meşhur kütüphaneleri taramış, bu aradığı kitabı bulamamış. Özege katalogunda var. Sonra o talebe Erzurum'a gitti, kütüphanede on on beş gün çalıştıktan sonra tekrar İstanbul'a döndü.

Nuri Arlasez'i tanıdınız mı?

Uzaktan tanıdım, birkaç defa kapıdan kitap sormuştur. O yazma alırdı, basma almazdı. O da mühim adam. Kitaplarını Allah rızası için hibe edenlerin hepsi mühim adamlardır. Çünkü hiç maddi menfaat gözetmezler.

Ecnebi müşterileriniz de olmuştur epeyce?

Evet. Mesele Alman yahudisi bir müşterim vardı. Çok titiz bir tarih araştırmacısıdır. Gidip geliyor devamlı. Burada Avusturya Lisesi'nde de tarih dersi veriyor. O zaman daha doçentti, herhalde profesör olmamıştı. Bir sefer geldi bana bir kitap sordu. "Var mı?" dedi. "Bir bakayım depoya" dedim ve getirip verdim. "Kaç lira bu?" dedi. Makul bir fiyat söyledim. "Olmaz İsmail Bey" dedi bana. Ben şimdi şaşırdım "niye olmasın, benim takdirim bu kadar. Verirsiniz parayı alırsınız kitabı, vermezseniz kitap bende kalır" dedim. "Yok efendim öyle değil" dedi. "Bu kitap bu fiyata satılmaz" Allah Allah. İlk defa böyle adama rastlıyorum. Sonra buna da bir isim koyduk "negatif pazarlık" diye. Peki kaçta satılır dedim. Benim söylediğim fiyatın birkaç mislini söyledi. "Olmaz hocam" dedim "yapma, adımız pahalıcıya çıkar". "Yok yok bu kitabın hakkı budur. Ben bunu şu kadar senedir arıyorum, hiç bir yerde bulamadım. Ne Türkiye'de ne Almanya'da, sen bu kitabı bana buldun" dedi.

Bir de şimdi Japonlar bu işe başladı. Meselâ benim Japon müşterim bir hayli vardır. Bir tanesi doktorasını da burada yapan Profesör Suzuki Tadaşi'dir. Üç tane kitap alırsa Enderun'dan, ikisini sardırır üçüncüyü sardırılmazdı. Bir gün merak ettim "bunu niye sardırılmıyorsun Suzuki Bey?" diye sordum. Cevaben "bunu otobüste okuyacağım" demişti. Beşiktaş'ta otururdu. Beyazıt'tan otobüse biniyor. Beşiktaş'a kadar o otobüsün kör ışığında o kitabı okuyor. "Ayakta kalınca ne yapıyorsun" dedim. "Bir elimle tutunuyor öbürüyle okuyorum" dedi. Var mı böyle Türk çocuğu. ARIT diye bir yer var Beşiktaş'ta bilirsiniz herhalde. Orada kalırdı. Oraya hırsız girdi ARIT'e. Buranın idarecisi hırsızın nasıl girdiğini anlatıyor Enderun'da bize. Diyor ki "tam Suzuki Bey artık kitapları kapattı yatacaktı. Minarede de sabah ezanı okunuyordu. O zaman girdi hırsız". Bana bir gün dedi ki beş saat uyuyorum İsmail Bey. Dörde indirmeye çalıştım ama olmuyor. Siz tanıyor musunuz ulema-yı kiramdan beş saat uyuyan kimse. Eskiler hep söylerlerdi; uykudan fedakârlık yapacaksınız ilim yapmak için. Biz yapamıyoruz maalesef. Allah sonumuzu hayretsin.

Türkiye Araştırmaları Merkezi
Tarafından Hazırlanan
Diğer NOTLAR

Kendi Metinleriyle Osmanlı Tarihi	2005, 71 s.
Osmanlı Kuruluş Tartışmaları	2005, 79 s.
Tanzimat Çağında Osmanlı Hukuku	2007, 48 s.
İstanbul Kütüphaneleri Üzerine Söyleşiler	2007, 72 s.
Göğre Bakan Adam: 420. Ölüm Yıldönümünde Takiyüddin Rasıd	2007, 56 s.
Babasının Kızı: 70. Ölüm Yıldönümünde Fatma Aliye Hanım	2008, 56 s.
Kurtuluşun İki yüzü: Hakikat ve Siyaset 350. Ölüm Yıldönümünde Kâtip Çelebi	2008, 64 s.
Osmanlı İlmîyesi	2008, 79 s.
Osmanlı Siyaset Geleneği ve Avrupa'da Doğu Sorunu	2008, 72 s.
Son Dönem Bizans Tarihleri ve Osmanlı Anlatımları	2009, 103 s.
Osmanlı'da Nüfus ve İskan Politikaları	2009, 112 s.
Osmanlı Askeri Tarihi	2011, 200 s.